FOTO

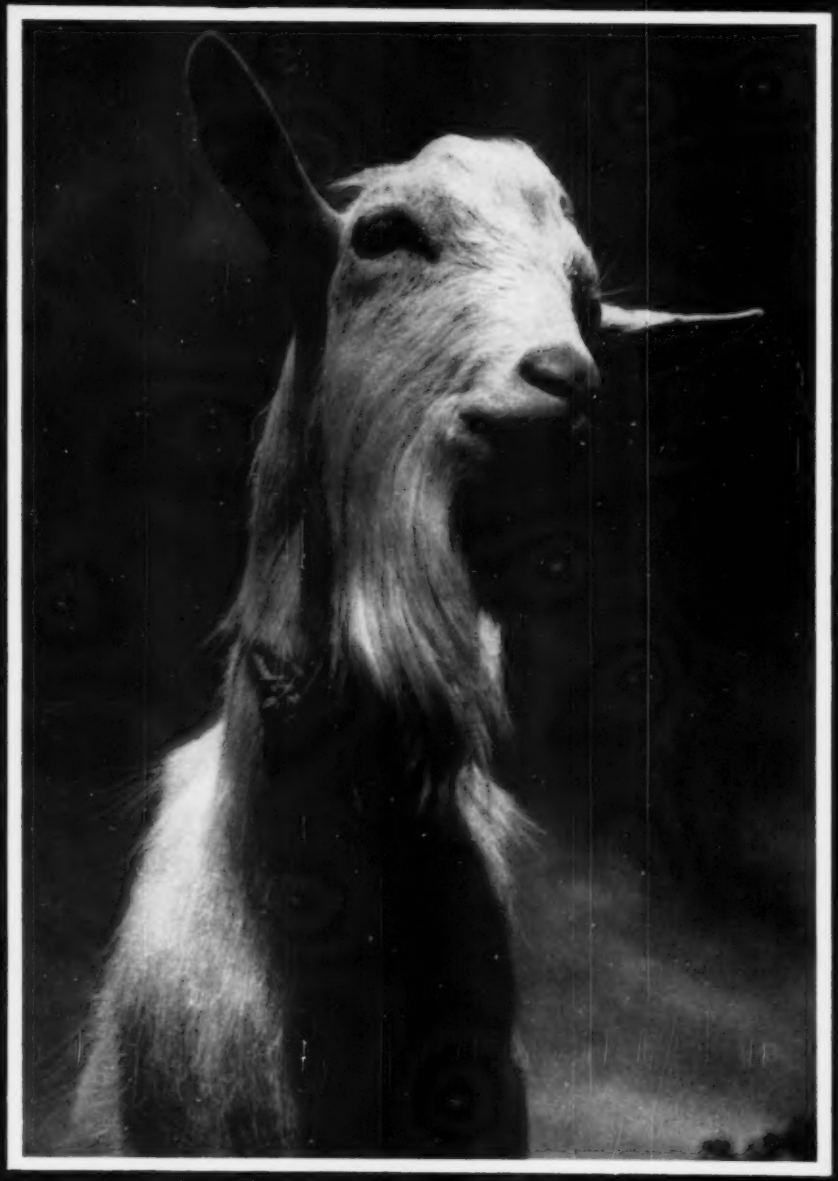

★ UNIVERSEEL TIJDSCHRIFT VOOR FOTOGRAFIE ★ UITGAVE EN DRUK SMIT HENGELO ★

Een romance in zwart en wit...

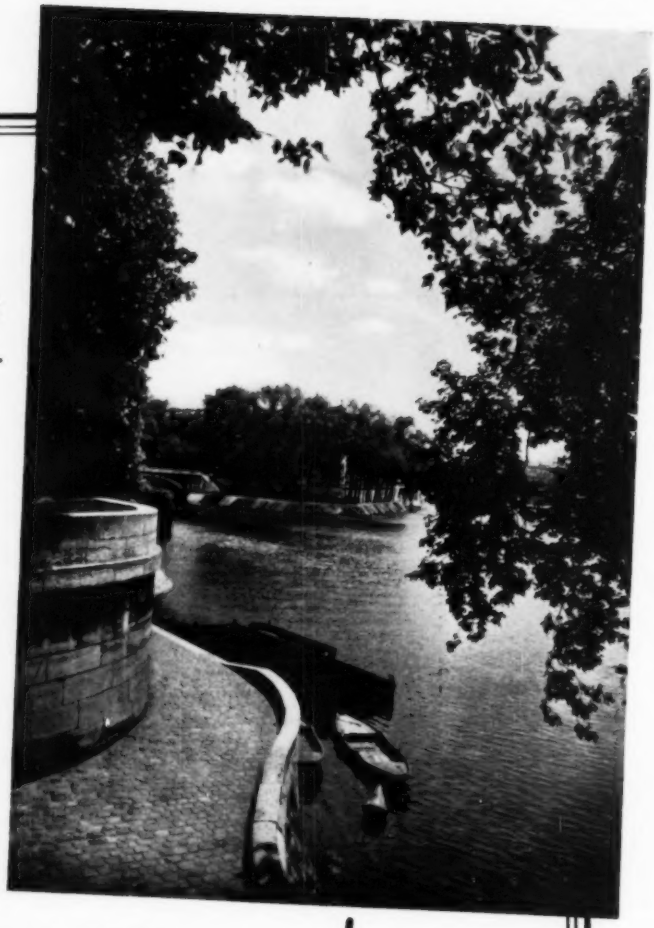

een **GEVAERT** *resultaat!*

Deze vergroting van een kleinbeeld-opname toont U in eén oogopslag de kwaliteit van het Gevaert opname-materiaal.

Gevaert biedt U voor elk doel en elke camera de juiste kleinbeeld-film:

Microgran 27°, een panfilm met uiterst fijne korrel voor buitenopnamen en gestoken scherpe beelden.

Panchromosa 32° hooggevoelige panfilm met rijke gradatie. Speciaal voor binnenopnamen bij kunst- en daglicht.

Gevaert FILM

Voor amateur en vakman

N.V. HANDELSONDERNEMING GEVAERT - DEN HAAG

MOMENTJES

Prijs voor elke adv. 15 x 53 mm of gedeelte daarvan **f 1.-, bij vooruitbetaling**. *Inzending uiterlijk tot de 1e van elke maand. — Girorekening 42994*
Voor brieven onder nummer 30 ct extra

PERSONEEL GEVRAAGD:

Gevraagd: een flinke BEDIENDE voor alle voorkomende werkzaamheden in fotobedrijf. Moet werkzaam zijn geweest in goed bekend staande zaak voor portretfotografie. Alleen goede krachten dienen te reflecteren. Br. no F 6012 Bur. „FOTO", Hengelo.

Gevraagd voor direct: een (aankomende) BEDIENDE voor alle fotogr. werkzaamheden, een goede opname kunnende maken. 't Liefst een Noorderling. Opgave loon, referenties enz. onder no F 5995 Bur. „FOTO", Hengelo.

Serieus werkende AMATEUR-FOTOGRAAF zoekt enige modellen voor het maken van eenvoudige naaktstudies (vnl. schouders, borst, heup en rug). Omgeving Amsterdam, Utrecht, Rotterdam, 's-Gravenhage of Haarlem. Br. met condities onder no F 5980 Bur. „FOTO", Hengelo.

PERSONEEL AANGEBODEN:

Gediplomeerd fotograaf, met het gehele vak bekend, ook 16 mm techniek, zag zich gaarne verbonden aan instituut of bedrijf als ZELFSTANDIG WERKER om foto- en/of filmafdeling op te richten of voort te zetten. Br. no F 5911 Bur. „FOTO", Hengelo.

FOTOGRAAF-LABORANT, bekwaam dokwerker met opname-ervaring op div. gebied, kennis van retouche, diploma Beroepsfotograaf, v.g.g.v., ongeh. 26 jaar, zoekt PLAATSING in fotografisch atelier of fotobedrijf. Br. no F 5986 Bur. „FOTO," Hengelo.

FOTOGRAAF-LABORANT, 22 jaar, zoekt plaatsing in Fotobedrijf, op de hoogte met alle voorkomende fotowerkzaamheden. J. BRINKMAN, Sluis 4 no 14, Balkbrug (O.). F 5972

BEDRIJFSLEIDER wenst van betrekking te veranderen. Liefst in midd. Nederland. In bezit der diploma's: fotohandelaar, ber. fotograaf, Mulo, typen, middenst., algem. ervaring. Prima getuigschriften. Br. no F 5954 Bur. „FOTO". Hengelo.

B.z.a.: FOTOGRAAF-LABORANT-RETOUCHEUR 26 jaar, ongeh., cursist Ned. Fotovakschool, voor alle werkzaamheden in Atelier of Fotobedrijf. Br. no F 5960 Bur. „FOTO", Hengelo.

2 FOTOGRAFEN, waarvan 1 gediplomeerd, zoeken gezamenlijk een betrekking. Reclame-, bedrijfs- en reportagefotografie. Br. no F 5912 Bur. „FOTO", Hengelo.

B.z.a: JONGEDAME 21 jaar woonplaats A'dam als assistente bij een fotograaf, waar veel te leren valt. Br. no F 5929 Bur. „FOTO", Hengelo.

JONGEDAME, goed kunnende retoucheren, had gaarne retoucheerwerk thuis. Salaris nader overeen te komen. Br. no F 5932 Bur. „FOTO", Hengelo.

B.z.a.: VERKOPER, thans werkzaam als eerste verkoper in een van de grootste fotozaken van Amsterdam. Geheel met het bedrijf op de hoogte, ook smalfilm en doka. Mulo- en Middenst.diploma, v.g.g.v. Br. no F 5938 Bur. „FOTO", Hengelo.

Prima AFDRUKKER kan voor het komend seizoen nog werk aannemen. Alleen voor eerste klas zaak. Br. no F 6014 Bur. „FOTO", Hengelo.

Zeer dringend moeten wij verzoeken, de tekst van deze advertenties met blokletters of schrijfmachine geschreven aan ons in te zenden. Wij kunnen geen verantwoordelijkheid aanvaarden voor onduidelijk schrift en daardoor ontstane zetfouten.

ADM. FOTO.

FOTOGRAAF, allround vakman, in het bezit van diploma's Ned. Fotovakschool en Middenstand, thans werkzaam als chef in fotografisch bedrijf, wenst van werkkring te veranderen in een soortgelijke functie of filiaalhouder. Goede referenties ter beschikking. Br. no F 5941 Bur. „FOTO", Hengelo.

Bekwaam OPERATEUR-RETOUCHEUR b.z.a.. Steeds in 1e klas zaken werkzaam geweest. Liefst daar, waar het bedrijf in de toekomst is over te nemen. Br. no F 5942 Bur. „FOTO", Hengelo.

Energieke JONGEMAN in het bezit van vakdiploma's en vooropleiding Mulo B, met ruime ervaring in reportagefotografie en smalfilm, alsmede geluidsfilmprojectie, zoekt een hem passende betrekking, liefst in zaak waar geen opvolger aanwezig is voor eventuele overname van het bedrijf. Br. no F 6006 Bur. „FOTO", Hengelo.

Biedt zich aan een BEDIENDE voor alles. In het bezit van het diploma vakfotograaf. Goed operateur en retoucheur. Br. no F 6005 Bur. „FOTO", Hengelo.

TE KOOP:

Te koop: VOIGTLÄNDER VITO kleinb.camera m. Skopar 3,5 en aangebouwd geel filter, als nieuw, incl. paraattas ƒ 150,—. Br. no F 6013 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop wegens overcompleet: XENAR F 2,8—5 cm voor Kiné Exakta z.g.a.n. ƒ 95,—. Koopje. Sixtus bel.meter ƒ 27,50. Br. A. A. EVERS, Graversitr. 48, Spekholzerheide. F 5985

Te koop: SPOTLIGHT merk Gruber, practisch nieuw, geheel compleet met speciaal 500 W Philips inw. spiegel licht, verstelbaar groot en klein vlak. Spotprijs ƒ 135,—. H. SMIT, Sluispad 7, Wormerveer. F 5978

Te koop: VOIGTLÄNDER BESSA 6 × 9 en 4,5 × 6 z.g.a.n., lens Voigtar 4,5 sluiter 1/25, 1/50, 1/100, 1/125. Selftimer rompontsp. in luxe lederen tas ƒ 125,—. P. v. d. BRANDE, Beestenmarkt 16, Huist. F 5977

Te koop: Voigtländer Brillant REFLEX CAMERA 6 × 6 cm Skopar 3,5. Compur. Brilliantzoeker met scherpstelling. Geel, oranje en rood filter. Voorzetlens voor reproductiewerk. Zonnekap, paraattas. Alles in staat van nieuw, zonder gebreken. Prijs ƒ 175,—. Adres: G. DENEKAMP, Bergweg 32, Veenendaal. F 5975

Te koop: Kleinb. VERGR.APPARAAT Rajah in prima staat met f : 4,5 parastigmaat. Prijs nader overeen te komen. Br. no F 5974 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop aangeb.: ENSIGN 6 × 6 en 4,5 × 6, gekopp. afst.meter, obj. Ensign Anast. 4,5, f = 75 mm, sluiter Ensign Epsilon, in tas, in st. v. nieuw met geel filter en zonnekap. Met nationaliteitsbewijs. Prijs nieuw ƒ 375,— voor ƒ 250,—. P. VELTMAN, Molleruslaan 43, Apeldoorn. F 5970

Te koop aangeb.: 18 × 24 ATELIERCAMERA op statief m. lens Zeiss Tessar F : 4,5—25 cm, prijs ƒ 450,—. FOTO LOUIS MOOK, Soesterbergsestraat 24, Soest. F 5969

Aangeboden: Agifold 4 Speed CAMERA, formaat 6 × 6 lens F 4,5 F = 9 cm coated, Sluitersnelheden T-B-1/25-1/50-1/100-1/125 sec, inwendig gesynchroniseerd, in paraattas, z.g. a.n.. Vaste prijs ƒ 100,—. Toezending onder rembours. A. ESTER, Zijdewindestraat 74a, Rotterdam W. F 5968

AANGEBODEN: 1 Graflex 6 × 9 spiegel-camera met Kodak anastigmaat 4,5 ƒ 150,—. 1 Mentor 6 × 9 spiegel-camera Tessar 4,5—10,5 cm ƒ 225,—. 1 Contessa Nettel 9 × 12 Tessar 4,5—15 cm ƒ 225,—. 1 Exakta 4 × 6,5 Tessar 3,5 ƒ 225,—. 1 Lucky Kleinbeeldcamera ƒ 95,—. 1 Geluidsfilm zaalprojector 16 mm nieuw, 1000 W ƒ 1650,—. 1 Natco Geluidsfilm projector 16 mm ƒ 1250,—. 1 Agfa 16 mm Movex 12 Camera 3,5 ƒ 150,—. 1 Kodak 16 mm Camera 30 Meter F 3,5 ƒ 250,—. 1 Leitz Kleinbeeldprojector Dinar 15 cm ƒ 300,—. 1 6 × 9 Vergrotingstoestel Zeiss Ikon autom. Tessar 4,5 ƒ 95,—. 1 Vergr.toestel Vena ƒ 225,—. PLANTINGA'S FOTOHANDEL, St. Jacobsstraat 16, Leeuwarden. Tel. 5688. F 5967

Aangeb.: ROLLEIFLEX Zeiss Tessar 3,5 met paraattas ƒ 600,—. Rolleicord Zeiss Triotar 3,5 met paraattas ƒ 325,—. Beide camera's nieuw 1950. Br. no F 5966 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop: AGFA BILLY RECORD, nieuw app. 4,5 coated, gesynchr., geel filter, zelfontsp.. Prijs ƒ 120,—. W. KOELMANS, le Rembrandtdw.str. 7, Leeuwarden. F 5965

Aangeboden: KINE EXAKTA, laatste vooroorl. type, z.g.a.n. met Tessar 1 : 2,8 f = 5 cm, lichtkap, lichtschacht met loupe, filters blauw, geel en duto O, met Rajah vergr.koker, lens Liesegang 1 : 4 f = 6 cm, te zamen voor ƒ 525,—. Nat.bewijs aanw.. Desk. onderz. toegest.. Camera event. te ruilen tegen Rolleiflex-Automat met toebeh.. J. SNELDERS, Klappeystr. 22, Oosterhout N-Br., Tel. 214. F 5963

Te koop: PRAKTIFLEX KL.B. CAMERA Victar 1 : 2,9, gesynchroniseerd met grote synchronizer en par.tas. Veel gebruikt, doch in zeer goede staat. VERMEER, Stationsstr. 4, Zevenbergen. Telef. 195. F 5962

Aangeboden: z.g.a.n. KLEINBEELDCAMERA, Weltini, gekopp. afstandsmeter, synchroon Xenon F 2—5 cm, compleet met paraattas, zonnekap en geel filter ƒ 375,—. 9 × 12 cm Ernemann Spleetsluitercamera met Tessar F 4,5—15 cm synchr. tot 1/1000 sec, compleet met synchr. ƒ 200,—. LOOMAN, Adelaarsweg 59, Amsterdam N., Tel. 61290. F 5959

Te koop: ROLLEICORD II met Triotar 3,5 dubbel bajonet in paraattas ƒ 200,—. Snijplank 30 cm ƒ 10,—. Ontwikkeltank tot 6 × 9 ƒ 5,—. Retoucheerspiegel (defect) ƒ 5,—. Br. Kastanjelaan 2, Halfweg. Tel. 614. F 5951

TER OVERNAME tegen ieder aannemelijk bod: Kodak Retina I, f : 3,5 F = 5 cm, Compur 1—1/300 sec, in lederen paraattas; toestel en tas niet v. nieuw te onderscheiden; neg. en pos. staan ter beoordeling. Incl. geel filter, zelfontspanner, opt. bel.meter, afst.-meter, alles in etuis. Tevens prima Zeiss Ikon „Helios" electr. bel.meter ter overname. Goede werking van één en ander ten volle gegarandeerd. ED. VAN LEER, de Lairessestraat 114, Amsterdam-Z. F 6019

Aangeboden: CONTAX II, Tessar 2,8, paraattas, zonnekap, geel filter, rechterzoeker iets gebarsten ƒ 450,—. Tevens Tenax II, Sonnar 2, z.g.a.n. met paraattas, zonnekap, synchronizer, orig. Zeiss geel filter ƒ 475,—. Tezamen ƒ 850,—. BONG, Lovensestraat 51, Tilburg. F 5950

Aangeboden: PAILLARD 8 mm camera, met verwisselbare optiek, 2,8 ƒ 375,—. KLAVERSTRAAT 40, Den Haag. F 5944

Aangeboden: 1 LEICA IIIa, met Summar f : 2 ƒ 575,—. Br. no F 5948 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop: KL.B.CAMERA Balda 36 opn., Compurst. 1/300, lens Radionar f : 2,9—5 cm v. Kreuznach Schneider, zonnekap, 2 gele filters, 1 panchro filter, draad- en zelfontsp., Prijs ƒ 145,—. KERKSTR. B 72, Leende (N.B.). F 5908

Te koop aangeb. wegens vertrek n. buitenland: LEICA IIIc met Summitar 5 cm, 1 : 2 met tas. Als nieuw. Br. no F 5906 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop: 16 mm PROJECTOR, 400 W-lamp, regelbare snelheid. Compleet in kleine koffer met trafo ƒ 350,—. J. G. DE BOER, Julianastraat, Reijen (N.B.). F 5905

Aangeboden: SPEED GRAPHIC 6 × 9, met Optar f : 4,5—101 mm, compl. met access., 12 dubbele chassis, filmpack cassette, in zwarte koffer. Vlak-film, Heiland synchronizer met zijlamp. Alles in pr. staat. KIELICH, Koppestokstraat 21, Haarlem. Tel. 21907. F 5909

Te koop: VOIGTLÄNDER BESSA, 6 × 9 en 4,5 × 6, gekoppelde afst.meter, lens Skopar 3,5 Compur Rapid-sluiter, ingeb. zelfontsp.. In staat van nieuw, met tas ƒ 350,—. Br. J. VAN WIJK, Parkstraat 10, Den Burg, Texel. F 5915

Aangeboden: 1 VOIGTLÄNDER 6 × 9 camera, 3,5 Heliar coated, met gekoppelde afstandsmeter. Slechts even gebruikt. ƒ 310,—. Br. no F 5947 Bur. „FOTO", Hengelo.

Restantopruiming: Kodakbromide BRIEFKAARTEN „P" Old-ivory, normaal en hard 100 stuks ƒ 4,75. Afdrukpapier 6 × 9 100 vel ƒ 2,75. Crumière afdrukpapier 6,5 × 9,5 ƒ 2,— per 100 vel. Vraagt prijs van verschillende foto-artikelen. Br. no F 5914 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop: LEICA-TOEBEHOREN, Elmar f 3,5—5 cm; Summar f 1 : 2; Elmar f : 4—9 cm; Hector f : 6,3, grootheok 2,8 cm; Universalzoeker, Carl Zeiss, Jena; Drie filters; Leren Leica etui; Electro Bewi-meter; Leica Winkel Prisma-zoeker. Br. no F 5916 Bur. „FOTO", Hengelo. F 5916

Aangeboden: Ciné Kodak, 8 mm OPNEEMCAMERA, 2,7, in zeer goede staat ƒ 260,—. Klaverstraat 40, Den Haag. F 5945

OCCASION! Ter overname aangeboden de volgende z.g.a.n. fotoboeken: Complete Amateur Photographer, Dick Boer van ƒ 13,45 voor ƒ 9,50; Projectionists Fault Finding Chart van ƒ 1,70 voor ƒ 1,10; Focal Photo Guides van ƒ 1,10 voor ƒ 0,60; Aktstudien, map met 12 prachtige naaktstudies 21 × 29,5 cm van ƒ 6,75 voor ƒ 4,72; Photography by Articial Light, Natkin, van ƒ 5,70 voor ƒ 4,05; Nus, Album met 48 kunstfotografische naaktstudies, 24 × 30 cm van ƒ 7,25 voor ƒ 5,25; Katalog Deutsche Foto/Kino Industrie 1950 van ƒ 8,75 voor ƒ 6,60; Das Foto im Dienst der Presse van ƒ 2,80 voor ƒ 2,05; Richtiges Entwickien, Dr. Isert van ƒ 1,80 voor ƒ 1,40; Fotogang durch ein Jahr, van ƒ 2,80 voor ƒ 2,05; Das Nitraphot-Buch, Dr. Isert van ƒ 2,80 voor ƒ 2,05; Popular Photography Febr., Maart en April nrs. p. ex. van ƒ 2,25 voor ƒ 1,65; Photo Magazin, Jan., Febr., Maart en April nrs. p. ex. van ƒ 1,70 voor ƒ 1,45; Klick, Febr., Maart, April, Mei en Juni nrs. te zamen van ƒ 1,75 voor ƒ 1,25; Wir blenden auf, de 3 verschenen nummers 1950 van ƒ 1,80 voor ƒ 1,35. Levering onder rembours. ART, Postbus 5, Rotterdam. F 5943

Te koop: KLEINB. VERG.APPARAAT Hensie, anast. F 4,5, condensor. In goede staat ƒ 50. L. v. GERWEN, Archimedeslaan 51, Amsterdam O. F 5989

Aangeboden: CONTAX I met Sonnar 1 : 2 met tas en enige toebeh.. Alles in goede staat en onberispelijk werkend ƒ 500,—. FOTOHANDEL MINDERMAN, Juliana van Stolberglaan 177. Tel. 77.33.55. Den Haag. F 5988

Aangeboden: 1 BALDINA kleinbeeld camera, met Zeiss Tessar 3,5, met tas. Nieuw. ƒ 160,—. KLAVERSTRAAT 40, Den Haag. F 5946

Te koop: LEICA IIIa met Elmar f : 3,5—5 cm prima werkend, met paraattas ƒ 375. ENGEL, Maasstraat 12, Amsterdam Z. F 5987

Aangeboden: REFLEXCAMERA 6 × 6 Brilliant met Heliar 3,5 ƒ 200,—; Vergrotingstoestel 6 × 6 Praxidos ƒ 125,—; Vergrotingstoestel 6 × 6 Optica Technn ƒ 175,—; Klapcamera Ihagee 10 × 15 m. 4,5 lens in compur ƒ 75,—. OUDKERK, Waalwijk, Grotestr. 262. F 5992

Aangeb. wegens omst.: ZEISS IKON NETTAR 6 × 9; Novar 4,5; opt. zoeker; rompontsp.; Gauthier sluiter 1—1/250; zelfontsp.; geheel nieuw ƒ 110,—. Agfa Isolette 6 × 6; Apotar 4,5; opt. zoeker; rompontsp.; Compur Rapid 1—1/500 BT; sperinr.; paraattas; z.g.a.n. ƒ 105,—. Br. no F 5998 Bur. „FOTO", Hengelo

---

Te koop: WIRGIN 6 × 9 en 4,5 × 6; lens Gewirona 6,3; sluiter Gauthier-Singlo ƒ 50. Zeiss Ikon Ercona 6 × 9; Novar 4,5; optische zoeker; rompontspanner; sperinrichting; tas ƒ 100, beide geheel nieuw. Br. no F 5997 Bur. „FOTO", Hengelo.

Gelegenheidskoopjes! Door cliënt aangeboden wegens emigratie: KODASCOPE 8—45 8 mm projector 300 Watt in luxe koffer als nieuw ƒ 350.—. Vito K.B. camera met Skopar F : 3.5 pracht app. ƒ 150.—. Vena K.B. vergrotingsapp. met F : 4. pract. nieuw ƒ 150.—. Alles wordt onder aarantie geleverd. FOTOHANDEL-ELSINGA, Franeker. Tel. 2509. F 5994

Aangeboden BOEKEN: „Foto" 1946—'47—'48—'49 compleet ƒ 10,—. „Focus", dito 4 jaarg., compleet ƒ 10,—. W. Nurnberg: „Verlichting voor portretfotografie" v. ƒ 12.50 voor ƒ 8,—. Mortensen: „The Model" van ƒ 25,— voor ƒ 20,—. „Pictorial-lighting" van ƒ 22.50 voor ƒ 18,—. „Outdoor Portraiture" van ƒ 11.50 voor ƒ 8,—. „Punch in Cameraland" ƒ 7,50. v. Liempt „Kunstlicht in de fotografie", van ƒ 12,— voor ƒ 3,—. Idema „Microfotografie" ƒ 2,—. Br. no F 6004 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop: een Contessa Nettel SPORTCAMERA met spleetsluiter 6,5 × 9, werkt tot 1/1200 sec, lens Tessar 1 : 2.7 F = 12 cm, met 3 dubbele cassettes en rolfilmcassettes, tropenuitvoering, in lederen tas. Prijs ƒ 200,—. Br. no F 6000 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop: een 9 × 12 PLATENCAMERA, lens 1 : 4.5 F = 13,5 mm. Anastigmat Helioplan met 3 cassettes en filmpack en een mooi houten statiefje. Zeiss Ikon, autom., 9 × 12 vergrotingsapparaat, lens 1 : 6,3 F = 13,5 cm. Novar anastigmat. Te zamen voor ƒ 115,—. Spotkoopje. Br. no F 6001 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop: een BALDINA KL.B.CAMERA, werkt tot 1/300 sec, lens Trioplan 1 : 2,9 F = 5 cm, Meyer Goritz. Prijs ƒ 85,—. Br. no F 6002 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop: partijtje RIDAX PAPIER, glanzend 6,5 × 11 en 9 × 12 in ultra hard, hard en zacht, voor de halve prijs. Nog in pr. staat. Br. no F 6003 Bur. „FOTO", Hengelo.

Aangeboden: nieuwe FOKA KL.B.CAMERA Optar f : 3.5. Gekoppeld, 36 opn. tot 1/1000 sec. Met nieuwe paraattas ƒ 300,—. Oude Soesterweg 116, Amersfoort. F 6007

TE KOOP: Cine Kodak Special 16 mm met tevolverkop, lens 1 : 9 met Cine Kodak statief, draaibaar in alle richtingen (nieuw) prijs compleet ƒ 2200,—. Pathé 16 mm projector, lamp 850 Watt, pracht beeld, in zeer moole staat, ƒ 300,—, 2 Key-Lite 500 Watt van Maclister Hollywood U.S.A. met verzwaarde poten en kleppen aan de zijkanten. Beide nieuw. Samen ƒ 500,—. Medalist II, nog in de verpakking, met Ektar 3,5—10 cm ƒ 850,—. Sixtus belichtingsmeter, nieuw, ƒ 30,—; 3 Leica cassettes (nieuw) ƒ 15,—. 3 groen, rood en geel filter, origineel Carl Zeiss in bakelieten doosjes ƒ 12,50. 2 stuks 8 mm Color-film, afloopdatum 31 Dec. 1950 ƒ 32,50. 5 dozen Halobrome papier (briefkaart 144 stuks in doos) ƒ 25,—. 3 pak ontwikkelaar Fesanol (voor oplossing per pak van 5 liter) ƒ 7,50. 2 dozijn gaslicht Paget-platen voor diapositieven ƒ 5,50. 3 doz. 9 × 12 Kodak vlakfilms ƒ 7,50. 2 dozijn 10 × 15 vlakfilms ƒ 10,—. 2 × een half dozijn 18 × 24 platen Panchromatic (3200) ƒ 12,50. TH. BIJKER, v. Lansbergenstr. 82, Den Haag. Tel. 720498. F 5991

OCCASIONS! Kodak 35, gek. afst.meter, lens 3.5 in par.tas, filters, voorzetlenzen, synchronizer, het geheel als nieuw ƒ 250,—. Contax II, Sonnar F : 2 als nieuw; Leica IIIa, Elmar 5 cm, 3,5 cm en 9 cm; enige filters, voorzetlenzen, copieerapp., Universeelzoeker, in koffertje, pr. draaikopstatief, alles in een koop of afzonderlijk, ook voor ruil, het geheel in keurige staat. Leica IIIc met Xenon 1,5 (gecoat) Elmar 3,5, in prima staat. Plaubel II, (gek.) Anticomar 2,9, 6 cassettes, rolfilmadapter ƒ 350,—. Plaubel IIa, met groothoek en vele toebehoren; verder Primoflex, pracht autom. Reflex, met Tessar 10 cm F : 3,5. Cine Kodak dubb. 8, model 60, prima staat, in tas. Alles ook in ruil. Inkoop van eerste klas apparatuur. Voor pers en reportage, enige prima „Palmossen" 9 × 12, vergr.app. etc.. FOTO-FILM STOPPELMAN, Hunzestraat 25, Amsterdam Z. (part. huis. F 6008

TE KOOP aangeb. wegens vertrek buitenland: Heliar Voigtl. 4,5 42 cm. Tayler-Hobson Cooke te gebruiken soft en scherp 4,5 38 cm. Zeiss-Tessar 3,5 25 cm. 3 Natr. kwiklampen met transformatoren, geheel compl. met houders voor plafond. Alle richtingen draaibaar. Jupiter schijnw. gr. model 1500 Watt. 30 Lijsten modern profiel hout en 25 lijsten chroom 18 × 24 en 13 × 18. Atelier-toestel Narita als nieuw 18 × 24 met 12 dubb. 12 × 16,5 cass.. Spoel m. roterend. R. ROMIJS, Overtoom 401 III, Amsterdam. F 5919

AANGEBODEN: Refl. Korelle Vict. F : 2,9 m.t. ƒ 210,—. Vergr.app. 6 × 6—6 × 9. Hensi a. n. ƒ 150,—. Balda 6 × 6 Triplan F : 2,9 Compur ƒ 140,—. Balda dito 4,5 × 6 ƒ 130,—. Zeiss Ikon 6 × 9 F : 4,5, nieuw ƒ 100,—. Lens Elmar F : 3,5 ƒ 120,—. Exakta 4,5 × 6 Tessar F : 3,5 selft. en alle onderdelen prima ƒ 250,—. Agfa Karat F : 2,8 12 opn. gek., als nieuw ƒ 275,—. Rolleicord Triaplan F : 3,5 nieuw ƒ 300,—. Gr. Leitz microscoop, pracht instrument compleet ƒ 350,—. Nieuwe 8 mm projector met 2 lenzen, 1 groothoek m. kof. ƒ 400,—. (Ercsam) Kodak dub. 8 lens F 2,7 ƒ 150,—. Retina I ƒ 110,—. Thabes nw ƒ 37,50. Am. Vokar m.t. ƒ 150,—. Schaarkijker ƒ 110,—. 6 × 9 Balda Triaplan F : 4,5 compur c. n. ƒ 100,—. 7 × 50 Prisma ƒ 150,—. 13 × 18 camera ƒ 30,—. Div. camera's aanwezig. In- en verkoop FRENSCH, Spui 204, Den Haag. Ook inruilen. F 5925

Te koop: gloednieuwe ROLLEIFLEX 1949. Prijs ƒ 600,— met foudraal. A. A. G. VERMEULEN, Van 't Hoffstr. 5a, Leiden. F 5918

Te koop: ROLLEIFLEX 4 × 4, Tessar F = 2,8 met toebehoren. Zutphensestraat 159, Apeldoorn. F 5921

Te koop: ARGUS EL.B.CAMERA 36 opnamen. Anastigmat f : 4,5. Tijden B, T, 25, 50, 100, 200. In paraattas. FOTO W. BERENTZEN, Koningslaan 50 Utrecht. F 6011

Aangeboden: Kleinbeeld PRAKTIFLEX F : 2,9, gloednieuw met paraattas, zonnekap en geel filter. Prijs ƒ 200,—. P. SMEETS, Bleekstr. 5, Eindhoven. F 5917

Aangeboden: RAJAH kleinbeeld vergr.apparaat tot 4,5 × 4,5 cm, in prima staat ƒ 95,—. VOSMAER, Rapenburg 83, Leiden. Tel. 25514. F 5920

Aangeb.: in prima staat verkeerende ROLLEICORD, Triotar 3,5 in paraattas, compleet met geel filter, Duto-lens 1 en zonnekap in opsteek ƒ 225,—. Br. B. SCHMITZ, Prof. Bolklaan 4, Overschie, Tel. 41080. F 5922

Te koop aangeboden: 200 ROLFILMS 4 × 6,5 Dalco Mezzochrom, verloopdatum Dec. 1950, tegen factuurprijs van voor de verhoogde prijs. Klapcamera 6 × 9 met Radionar 1 : 4,5, coated, tijden van 1 sec tot 1/250, ingebouwde zelfontspanner. 18 × 24 Drukkast met 4 regelbare lampen. 8 mm camera m. Berthiot 1 : 1,9, verwisselbaar, geschikt voor 7,5 en 15 meter spoelen. Roistrijker loopt op kogellagers. Droogkast voor rolfilms, in prima staat. Br. no F 5923 Bur. „FOTO", Hengelo.

Aangeboden: 1 ROLLEICORD Triotar 3,5, even gebruikt, wegens overcompleet ƒ 250,—. Reiscamera 13 × 18 met obj. 19,5 cm F : 7,2 met 4 cassettes ƒ 50,—. Pracht atelier-schijnwerper, nieuw, doorsnee reflector 60 cm voor direct en indirect licht, verstelbaar in alle richtingen, het geheel rijdend ƒ 100,—. Tankwarmer lengte 95 cm ƒ 20,—. MERCURIUS FOTO- EN FILMBEDRIJF, Mathenesserdijk 240. Tel. 33636, Rotterdam. F 5926

Te koop: RETINA II, Xenon 2,8, gek. afst.m., par.tas, toebeh., ƒ 300,—. Den Haag. Br. no F 5928 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop aangeb.: PORTRET-FOTOGRAFIE! Reflex Korelle 1/1—1/500 sec met verwisselbare obj. Tessar 4,5—15 cm en Xenar 2,8—7,5 cm (coated). Compleet met zonnekappen, filters, duto en paraattas. Prima staat. Br. no F 5933 Bur. „FOTO", Hengelo.

Aangeboden: ROLLEICORD, Triotar 4,5 in compur met kleinb. adapter, paraattas, filters, voorzetlenzen, statief enz. ƒ 350,—, jaargang Foto ingeb. 1947, 1948—1949 à ƒ 8,— p. stuk. Hensi vergr.apparaat 6 × 9—4,5 lens ƒ 85,—. Hensi vergr.apparaat kleinbeeld tot 4 × 4 ƒ 75,—. Glanspers met 1 plaat 40 × 60 cm ƒ 50,—. Philips filtscamera met tas als nieuw ƒ 60,—. 3 reflectors ƒ 5,—; 2 fotolampen ƒ 5,—; 4 donk.kamerlampen ƒ 5,—; 2 vergr.borden ƒ 15,—; snijmes ƒ 5,—; metalen statief ƒ 7,50; werktafel met spoelinrichting, schalen enz.; camera 4 × 6,5 cm met tas ƒ 25,—; 3 doz. platen 6 × 9 ƒ 4,—. P. MARTINOT, Provenierssingel 64, Rotterdam. F 5937

Te koop: 1 PLAUBEL MAKINA ongek. met platencassetten en rolfilmadapter ƒ 175,—. 1 voorzetlens voor idem RO 1 ƒ 15,—. 1 Leitz inschroefbaar geel filter no 1 voor Summar ƒ 12,50. 1 Dutoschijf no 0—37 mm in etui ƒ 10,—. 1 Leica type IIIa met Summar ƒ 525. 1 idem type IIIb met Elmar ƒ 525,—. 1 Contax II met Sonnar F 2 in pracht staat ƒ 700,—. Br. Emmastraat 11, Rijswijk Z.H., Tel. 11 99 67. F 5939

TE KOOP: compl. kl.beeld uitrusting: o.a. Retina I 1949 met par.tas, lens 3,5, 1—1/500, geel en groen filter, zonnekap, oliedruk selftimer, Flyca afst.meter, Foto electr. bel.meter „Photoskop", statief, „Koro" vergr.apparaat 24 × 36 en 6 × 6, lens 4,5 Liesegang 10 ×, dubb. condens. vergr.raam emaille verstelb., Dokalampen, verstelb. ontwikkeltank, etc., 300 vel bzm.papier. Alles in prima staat. In één koop ƒ 300. J. HUMMELMAN, Gordelweg 87b, Rotterdam N. F 5982

Te koop: VERGROTINGSAPPARAAT Kodak Auto-Focus, 13 × 18 Wollensack lens f : 4,5 18 cm, 1 jaar oud, prijs nieuw ƒ 1400,— nu ƒ 800,—. Vergrotingsapparaat Solar 6 × 9 volautomatisch, hangend in veren, lens f : 4,5, nieuwe staat ƒ 250,—. Atelliercamera 18 × 24 op voet, compleet met sluiter, universeelring, 2 cassettes, 1 lens 60 cm f : 7,7, 1 lens 30 cm f : 6,8, compleet, ƒ 300,—. Nazita Spotlight met arm ƒ 400,—. Hollywood Spotlight met diffuser ƒ 200,—. Roterende droogtrommel m. gas, motor 220 Volt, 600 drukken per uur ƒ 100,—. In één koop ƒ 1500,—. Br. no F 6018 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop aangeboden: TESSAR 4,5 9 cm, in verzonken vatting ƒ 40,—, prima om teleiens van te maken. A. ij. DAVELAAR, Mauritslaan 7, Hilversum. F 5935

TE KOOP GEVRAAGD:

Gevr.: LEITZ VALOY zonder lens met 80 cm zuil. Br. met condities aan B. v. WINGEN, Kapelle-Biezelinge. F 5973

Gevraagd: prima FOTOTOESTELLEN, o.a. Leica, Retina, reflex- en sportcamera's; projectors, microscopen, prismakijkers, enz.. TH. FRENSCH, Spui 204, Den Haag. F 6015

Gevraagd: een in goede staat verkeerende CONTESSA NETTEL CAMERA. Aanbiedingen met uitvoerige gegevens aan RUDI RONDE, Emmakade 2, Vlaardingen. F 6016

Gevraagd: FOTOBOEKEN, uitg. '48—'49—'50. Br. m. opg. v. titel, schrijver en prijs aan W. v. HOOFF C-56 Horn (L.). F 6010

Te koop gevraagd: ROLLEIFLEX, liefst met f : 2.8. Br. met prijsopg. onder no F 5990 Bur. „FOTO", Hengelo.

Gevraagd: 9 × 12 of 13 × 18 VERGROTINGSKOKER, atelliercamera en 13 × 18 of 18 × 24 reiscamera, liefst met objectieven. Br. met omschr. en uiterste prijs onder no F 5996 Bur. „FOTO", Hengelo.

WIE KAN MIJ HELPEN aan 2 enkel gekaapte banden voor Kino C of Envoy-tank, daar onze „prima importeurs" geen reservebanden hebben? Br. aan A. A. EVERS, Graverstraat 48, Spekholzerheide. F 5983

Gevraagd: goede 9 × 12 CAMERA, liefst kwadratisch en optiek verwisselbaar. Tevens 9 × 12 vergr.apparaat, defect geen bezwaar. Br. aan A. A. EVERS, Graverstraat 48, Spekholzerheide. F 5984

Gevraagd: 13 × 18 REISCAMERA met in beide richtingen draaibaar matglas, 13 × 18 vergrotingsapparaat met of zonder objectief, liefst zowel met verstrooid licht als met condensor, en degelijk Heimstatief. Br. no F 5910 Bur. „FOTO", Hengelo.

Gevraagd: VERGR.TOESTEL voor 6 × 6 met toebeh. van goed fabrikaat en in zeer goede conditie. G. KONING, Rienzistraat 19, Den Haag. Tel. 396981. F 5981

Gevraagd: KINE-EXAKTA met Tessar 2,8 of 3,5. Aanbiedingen aan HEMKER, Vechtstraat 5, Amsterdam. Telef. 91371. F 5961

fotohandel Kupferschmidt Laan van Meerdervoort 43 Den Haag

vergrotingsapparaten

te koop gevraagd

Te koop gevraagd: prima LENS met lang brandpunt, minstens 45 cm en lichtsterkte niet minder dan F : 9. Adres: Meerweidenlaan 17, Velsen-Noord (N.H.). F 5949

Gevraagd: Leitz Valoy VERGROTINGSAPP. met lange zuil. Br.: Kastanjelaan 2, Halfweg. Tel. 614. F 5952

Gevraagd: een of meer NEGATIEVEN van Stereo-opnamen. 't Liefst ronde en driehoekige objecten, afstand opname 1/2—1 meter. Hoge vergoeding. Br.: D. v. RIETSCHOTEN, Discusstraat 20 huis, Amsterdam (Z.). F 5907

FOTO-ATELIER en/of FOTOHANDEL ter overname gevraagd. Br. met voll. inl. onder no F 5924 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop gevraagd: 9 × 12 of 10 × 15 VERGROTINGSAPP. liefst met condensor en 24 × 30 of 30 × 40 glansmachine. Br. met omschrijving en prijs A. H. DAVELAAR, Mauritslaan 7, Hilversum. F 5934

RUILEN:

Ruilen: ROBOT I met Tessar 1 : 2,8 f = 3 1/4 cm en Sonnar 1 : 4 f = 7,5 cm orig. geel filter, Albada-zoeker en tas tegen Rolleicord II (dubb. baj.) en enig toebeh., GOOSSENS, Past. Bresserstr. 26 Oosterhout N-Br., Tel. 122 ('s avonds 297). F 5964

Ruilen: zeer uitgebreide en goede RADIO-AMATEURSUITRUSTING tegen dito Foto-uitrusting, wegens verandering van hobby. Br. no F 5930 Bur. „FOTO", Hengelo.

Ruilen: mijn prima MOTOR „Zündapp" 250 cc 1939 voor Leica- of Contax-installatie. Br. no F 5940 Bur. „FOTO", Hengelo.

Ruilen: 9 × 12 SPLEETSLUITERCAMERA, Tessar 4,5, 1/15 tot 1/1200 sec, br.punt 15 cm, 5 dubb. houten cassettes, gesynchroniseerd met blitz-installatie, losse afstandsmeter, zonnekap en geel filter voor 6 × 6 of 6 × 9 vergr. apparaat met condensor. G. J. SCHUIZEMAN, Nieuwe Oosterstraat 48, Steenwijk. F 5993

Ruilen: ROLLEICORD II met Triotar 3,5, dubbel bajonetvatting, in paraattas, aangeboden in ruil voor: Elmar 9 cm en zoeker Visoh of Vidom. Br. Kastanjelaan 2, Halfweg, Tel. 614. F 5953

Nieuw Belg. POSTZEGELALBUM met zegels, cat.waarde ± ƒ 100, te ruil tegen bekend merk 9 × 12 klapcamera compur of spleetsluiter 1—1/200 of 1/300 sec, dubb. uittrek, goede scherptekenende lens minstens f : 4,5 met toebehoren, event. nog met bijbetaling mijnerzijds. FR. PETERS, Hindestraat 72, Nijmegen. F 5971

Ruilen: Télé PECONAR f : 3 (variabel) met 1 aanzetstuk, voor Makinar 1 : 4,8—19 cm. Télé Peconar ook te koop. Brieven no F 5913 Bur. „FOTO", Hengelo.

DIVERSEN:

Te koop gevraagd: PLATENCAMERA min. 6 × 9 of groter met adapters voor kleinere maten (rolfilms). Event. te ruilen voor als nieuwe kl.b. Praktiflex. Opgave uiterste prijs etc. aan J. RIDDERBEKS, Thorbeckestr. 13, Heerlen. F 5957

Aangeboden: ZEISS IKON Super Ikonta 6 × 9 en 4,5 × 6 gekoppeld; x.g.a.n. Tessar 4,5 compur rapid, selftimer, paraattas. Prijs ƒ 245,—; eventueel in ruil voor Rolleicord of in goede staat zijnde Rolleiflex. Br. no F 5976 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te huur aangeboden door bijzondere omstandigheden, op groot welvarend dorp, centrum van flinke omgeving met veel kleine dorpjes in het Oosten van N-Brabant: ATELIER en FOTOHANDEL met volledige inventaris. Mooi nieuw huis met flinke tuin op drukste stand. Voor actief vakman grote mogelijkheden. Zo nodig bedrijfsvergunning aanwezig. Br. no F 5999 Bur. „FOTO", Hengelo.

TE KOOP: 8 mm Kodak 8—45 projector, model 1950, met koffer ƒ 425,—; Emel 8 mm camera met tas ƒ 225,—; diverse dubbel 8 mm films (voor opname) gegarandeerd goede merken ƒ 8,25 p. st.; Kodak 6 × 6 Reflex met tas, lamphouder en filters rood en geel ƒ 385; Rolleicord type 1950, met Xenar, in tas ƒ 375; Amerikaanse kl.b.camera perfecte de luxe, lens Wollensack 2,8, gekoppelde afstandsmeter, sluiter van 1 tot 1/1250 slechts ƒ 240 met films voor minstens 250 opnamen. Gevraagd: in prima staat zijnde reflexcamera 10 × 15 of 13 × 18, geheel compleet, en een verticaal 10 × 15 vergrotingsapparaat. Br. no F 6009 Bur. „FOTO", Hengelo.

TE KOOP wegens emigratie: Leica III Summar F : 2 ƒ 750,—. Nieuwe commando Eng. camera gekoppeld met F : 3,5 ƒ 475,—, 8 mm opn.camera Eumig F : 2,5—12,5 mm, nieuw ƒ 200,—. (Electr.). Reflex Korelle met Victar F : 2,9—7,5 cm en Tesar 15 cm F : 4,5 ƒ 500,—. Drukkast 13 × 18 merk Kindermann, zonder klok ƒ 75,—. Alles in staat van nieuw of nieuw. In één koop ƒ 1900,—. Verder te ruil een Radiosalonkast met autom. gram.wisselaar (merk Pollard) pracht stel, voor 8 mm opn.camera met verschillende lenzen en projector. Te bezichtigen: Tolsteegsingel 22 te Utrecht. F 5927

Te ruil of te koop aangeboden: een pracht FILMCAMERA Foka, 8 mm Cine Nizo. Eventueel te ruilen voor gelijkwaardige reflexcamera 6 × 6 o.a. Rolleicord, Rolleiflex, Flexaret. P. J. N. KOOMEN, directeur Openb. Slachthuis, Hammolenweg 84, Kerkrade. F 5936

Aangeboden: ROLLEI-BAJ. FILTERS geel-middel, groen, lichtgroen en U.V. ƒ 10,— p. stuk. Rolleicord II paraattas event. in ruil voor Rolleiflex Automat 1949 paraattas. Gevraagd: baj.zonnekap. TEUNS, Helle Schoorstraat 46, Tilburg. F 5955

Te koop: een VERGR. OBJECTIEF „Oude Delft" F : 4—5,8 cm, prijs ƒ 25,—. Eventueel ook ruilen tegen vergr.objectief met br.p. 7,5 à 8 cm. J. KRIEK, v. Woustraat 243 II, Amsterdam (Z.). F 6017

Te koop: LEITZ ELMAR 9 cm F 1 : 4 met instelvatting voor Leica, met universeelzoeker Vidom in chroom-uitvoering, samen ƒ 125,— of ruilen tegen ander fotomateriaal bijv. Valoy of autom. vergr.app., B. van WINGEN, Kapelle-Biezelinge. F 5979

Te koop: KL.B. PRAKTIFLEX VICTAR f : 2,9 met paraattas als nieuw ƒ 160,— event. ter overname gevraagd Berthiot of andere goede op Praktiflex passende lenzen. J. RIDDERBEKS, Thorbeckestraat 13, Heerlen. F 5958

Te koop of in ruil voor Leica-onderd. VERGR. APPARAAT Valoy, Universeel zoeker, Opt. Naheinsteller, alles merk Leitz en zo goed als nieuw. Tevens een Kalart-Synchronizer en Zeiss Prismakijker 8 × Deltintum. Ook afzonderlijk ruil of koop. Br. no F 5956 Bur. „FOTO", Hengelo.

Te koop of te ruil: prima CONTAX III, ingeb. bel.meter, Sonnar 1 : 2. Gezocht: Focomat I A, Xenon 1 : 1,5, Hector 1 : 7,3 cm en Vidomzoeker. JAC. ERNSTE, Ganzebloemstraat 7, Eindhoven. F 5931

Wees verstandig!

Koop eens een paar deeltjes van die goede FOTO-serie. Ze kosten minder dan 'n rolfilm!

Het zijn niet alleen boekjes voor de beginners, ook de gevorderden kunnen er nog heel wat uit oppikken.

Uitsluitend verkrijgbaar bij boek- en fotohandel.

FOTO-SERIE -
een uitgave van Smit-Hengelo - **f 1,25 p. deeltje**

Wij kunnen vrijwel alle

AGFA,
ZEISS IKON en vele
andere merken camera's,

AGFA,
GEVAERT,
ILFORD,
KODAK

films, platen en papieren
uit voorraad leveren

•

Uitgebreide sortering
Donkerekamerbenodigdheden
voor vak- en amateurgebruik

•

Bezichtigt onze uitgebreide étalages

Wed. Wm. HOLST, AMSTERDAM-C
HARINGPAKKERSSTEEG 10—18 bij de Nieuwendijk

RESTANTEN

AGFA PATRONEN 24 × 36 mm (36 opnamen) Isopan F 17/10 Din, datum eind '49 — films zijn gegarandeerd goed . . f 2,25
Bij afname van 10 stuks . . . . . - 1,95

GEVAERT VITTEX per 100 vel 18 × 24 cm chamois mat cartondik . . . . . - 9,50

PRONTEX GASLICHTPAPIER 6½ × 9½ cm per 100 vel . . . . . - 1,50

RUPAX BROMIDEKAARTEN chamois halfmat glad per doos van 100 stuks . . - 1.95

FORTEZO CHLOOR BROMIDEPAPIER 18 × 24 cm chamois met cartondik of wit glanzend dun per 100 vel . . . . . -12,—
per 10 vel . . . . . - 1,25

FORTEZO CHLOOR BROMIDEPAPIER
in briefkaarten per 100 stuks . . . . . - 3,50
in briefkaarten per 10 stuks . . . . . - 0,40

PLATEN 6½ × 9½ cm per dozijn . . - 0,95

FOKA N.V.
Admiraliteitsstraat 8 abc.
2e Middellandstraat 23
ROTTERDAM
Tel. 22242 - 24422 - 34644

ILFORD

Bromide
Plastika
Contact

PAPIEREN

wederom als voor de oorlog in een reeks van oppervlakten en gradaties bij Uw handelaar verkrijgbaar

★

ILFORD SELO N.V. - AMSTERDAM

DALCO

KLEINBEELD FILM

Fijnkorrel Pan, 17/10 Din en
Super Pan, 19/10 Din

Dalco Kleinbeeld film heeft een emulsie welke niet te evenaren is, met een zeer fijne korrel en is gevoelig voor alle zichtbare kleuren. De weergave van de kleurnuances is volkomen natuurgetrouw.

✶

Dalco Kleinbeeld film is verkrijgbaar in cassettes (36 opnamen);
Donkerekamer verpakking (36 opnamen);
en in lengten van 5, 10 en 25 meter.

✶

NEDERLANDSCHE FOTOGRAFISCHE INDUSTRIE N.V.
SOESTDUINEN (Nederland)

MORGEN

KUNT U AL DE BEZITTER ZIJN VAN ZO'N PRACHTIGE

VENARET

Junior

STORT NOG HEDEN (ook postwissel of giro No 16.76.99 Fa Talens - Den Haag) **fl. 10.—**

Wij geven U de CAMERA dan dadelijk mede, de resterende **fl. 19.75** kunt U ons dan in twee of drie maandelijkse termijnen voldoen

DEN HAAG - Tel. 33.75.76
Laan v. Meerdervoort 94a
DELFT - Markt 36 - Tel. 1394

Geopend van 9 tot 6 uur

talens foto-ciné-optiek
specialisten

Zie Etalages en Toonkamer

WIJ GEVEN U GAARNE ADVIES

ZIET DE MODERNE

automatische ontwikkelmachines, waarmee FILCA een groot aantal copiëen in korte tijd gereed kan maken.

Ontwikkelen copiëren na-synchroniseren filmtitels productie

Filmfabriek FILCA Leiden

Telefoon 26698 en 20545 Na 18 uur: 24555

FILCA VOOR GOEDE SERVICE

filter No 1

filter No 4

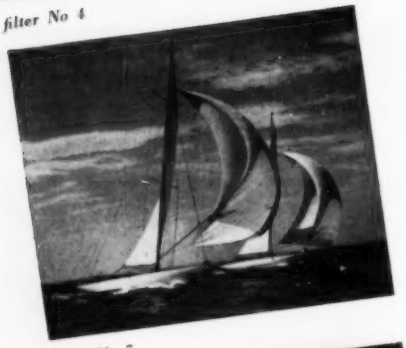

filter No 7

filter No 10

nieuwe fotovreugde thans voor iedereen bereikbaar!

Iedereen kan thans het handige Varigam (universeel contact- en vergrotingspapier) toepassen! Hoe sterk de gradaties van Uw negatieven ook uiteenlopen, één pak Varigam is alles wat U nodig hebt voor een perfecte afdruk!
Uw doka-werk wordt weer boeiend, interessant en uiterst eenvoudig door:

du Pont

VARIGAM

universeel contact- en vergrotingspapier

Filters in prijs verlaagd!

Varigam filters, die jaren meegaan, zijn belangrijk in prijs verlaagd:

Set 5A (5 filters) thans *f* 15,–
Set 5B (5 filters) thans *f* 15,–
Set 10C (10 filters) thans *f* 27,50

Dank zij Varigam zult U nieuwe, ongekende fotovreugde beleven!

DU PONT Photo-Articles — ALLEENIMPORTEURS: ANIMEX HAARLEM — DU PONT Defaulx

FOTO

5e Jaargang No 7, Juli 1950

UNIVERSEEL TIJDSCHRIFT VOOR FOTOGRAFIE

WAARIN OPGENOMEN „KLEINBEELD FOTO"

Officieel Orgaan van de Bond van Nederlandse Amateur Fotografen Verenigingen en van de Nederlandse Fotografen Kunstkring. — Abonnementsprijs f 10.— per jaar bij vooruitbetaling. Losse nummers f 0.85. Voor België frs 225. Losse nummers frs 19. Agentschap voor België N.V. Nederlandse Boekenimport v/h Van Ditmar N.V., Markgravestraat 10, Antwerpen. Telefoon 33196, Giro 12847. — Agentschap voor Zwitserland: O. Burnand, Rue St.-Laurent 18, Lausanne. — Sole agents for advertisingrights in Great Britain: Albert Milhado & Co Ltd. 140, Cromwell Road, Kensington, London. S.W.7. — Agence d'Annonces pour la France: Publicité Jean Contesse, 8, Square de la Dordogne, Paris, 17e. — Redactieraad: Dr H. J. van Opstall, Dr J. J. M. van Santen, G. A. W. Wagenaar, N. C. A. J. Zomer. — Redactie en administratie: Telgen 8, Hengelo. Telef. 2530—2630.

UIT DE INHOUD:

Ideale jury . . . . . Blz. 225
Recepten kleurenfilmontwikkeling . . . . „ 226
Kleurenfotografie (slot) . . . . . „ 229
Cameraderie op het water . . . . . „ 233
Nieuwe fotografische optiek . . . . . „ 237
Monteren en na-synchroniseren van films . . „ 241
Onderzoekrapporten, blz. 228, 238, ... „ 246
Wedstrijduitslag . . . . . „ 247
Boekbesprekingen . . . . . „ 247
Samenstelling fijnekorrelontwikkelaars (Baby-box) . . . . . „ 249
Bondsnieuws . . . . . „ 253

Foto op de omslag: F. Ris, Alkmaar.

UITGAVE: H. L. SMIT & Zn, HENGELO - GIROREKENING 42994 - BANK: DE TWENTSCHE BANK N.V., HENGELO; N.V. SLAVENBURG'S BANK, ROTTERDAM

Van de redactie

JURYLEDEN AAN DE TAND VOELEN EN AAN DE hand van geconstateerde prestaties erkennen, dan wel de titel van Bondsjurylid verlenen, was eigenlijk de quintessens van het betoog van de Bondsnieuwsredacteur in het vorige nummer, dat onze speciale belangstelling had. Daarop in een persoonlijk onderhoud wat verder ingaand, bleek ons dat de auteur (de Bondspraeses Wagenaar) hoopte op reactie, opdat langs die weg misschien iets goeds zou kunnen ontstaan.

Het zij ons vergund, als eersten onze mening te geven. Terecht wordt er in het betrokken artikel op gewezen, dat er nog al eens een beroep om te jureren wordt gedaan op iemand, die op welke wijze dan ook in de voorste rijen staat in ons wereldje. In feite is het een betrekkelijk klein kringetje van mensen, waaruit steeds weer een jury wordt gerecruteerd, en omdat dus eenzelfde persoon diverse keren per jaar zijn oordeel uit te spreken krijgt, verbaast het ons eigenlijk een beetje, dat schrijver spreekt van cijferlijsten, of liever gezegd van een aantal kwaliteiten, die in elke foto voldoende aanwezig moeten zijn, en welke kwaliteiten dan stuk voor stuk en per foto met telkens een cijfer gewaardeerd moeten worden.

Eerlijk gezegd vergaat het ons, die ook vele malen per jaar onze visie moeten geven over de kwaliteiten van tentoonstellingsinzendingen en dergelijke, zo, dat we ons altijd met enige zorg afvragen, of er „op cijfers" gejureerd zal worden. Want dit is veel bewerkelijker en — als men nu eenmaal een conscientieuze natuur heeft — een vermoeiender want inspannender taak, dan wanneer men in gezamenlijk overleg openhartig zijn mening uitspreekt, en door het naast elkaar stellen van competerende werkstukken door onderlinge bespreking tot een goede conclusie komt. Het kan ook aan onze nuchtere instelling liggen, als wij menen dat die cijfergeverij eigenlijk overbodig werk betekent. Reeds enige keren hebben wij het meegemaakt, dat een middelmatige dan het best uit de loterijbus dreigde te komen, omdat men bij middelmatig werk steeds geneigd is, wat milder te oordelen. Zijn cijfer (indien 10 het hoogste is) valt dan zo rondom $6\frac{1}{2}$ à 7. Iemand die iets gewild en gedurfd heeft, en alleen in zoverre niet slaagde, dat zijn werk niet voor *iedereen* onmiddellijk een openbaring werd (en wie kan dat wel?), krijgt van het ene, toevallig die dag daarvoor openstaande, jurylid een 10, uit louter enthousiasme, en van anderen een 2 of een 3. Zijn gemiddelde wordt daardoor een 5-je. Maar dat jurylid met de 10 neémt dat niet, en gaat zijn mening verdedigen. Hij maakt de anderen wakker, en alle cijfergeverij wordt nu eigenlijk illusoir omdat men dan zijn cijfers vaak wil herzien. Mogelijk verraden we hiermee in enfant-terrible-stijl jury-keukengeheimen, maar.... is het zo niet meer dan eens gegaan, ook voor grote salons met 500 en meer ingezonden foto's? Wij zagen het op die manier meer dan eens gebeuren, dat een gezonder openhartige bespreking en meningsuiting vanzelf de plaats innam van een slechts ogenschijnlijk objectiever beoordeling in cijfers, die in wezen door zijn mathematische opzet niet past bij een zo subjectief gebeuren als het beoordelen van gevoelszaken, om niet te zeggen kunstuitingen.

Men mag en kan van een jurylid niet verlangen, dat hij steeds ideaal gedisponeerd is. Een enkele opmerking van een collega maakt hem soms opmerkzaam op kwaliteiten, waarvoor hij die dag minder openstond. Iets anders is het, dat de juryleden voor hun mening moeten durven uitkomen en altijd bereid zijn, die te geven voor een betere. Het moet niet zo zijn, dat men zijn mond niet durft opendoen uit angst een flater te slaan of door de anderen niet voor vol aan gezien te worden. De houding van de anderen is daarbij van groot belang; zij dienen een eventuele flater elegant en wellevend op te vangen, al was het alleen maar uit puur zelfbehoud, omdat zij er van doordrongen zijn, er zelf een volgende keer ook één te slaan. Zo is het toch, waarom zouden we er dan niet eens eerlijk voor uit komen?

In een jury behoort een team-geest aanwezig te zijn, en als die er is naast het enthousiasme, in anderer werk het schone te willen zien, ontdekken, aanwijzen en bespreken, dan is jureren niet langer een baan, maar een genot en een verfrissing.

Daarnaast stelt de heer Wagenaar enige concrete eisen als voorbeeld, wat een jurylid dient te beheersen. Hij formuleert vooral technische eisen, haast hadden wij gezegd: vaktechnische eisen, omdat zij ons aan de vakexamens herinneren in hun formulering. Terecht heeft hij er in die eerste instantie van af gezien, ook voorwaarden te noemen, waaraan een jurylid als persoonlijkheid dient te voldoen, want het is uiterst moeilijk, dat zo maar even neer te schrijven. Toch moet daarop minstens evenzeer gelet worden als op technische kwaliteiten. Een jurylid mag zijn stokpaardje hebben, als er dan maar andere leden bij zijn, die dat beestje in 't gareel houden. Hij mag wel aandringen, maar niet koppig en eigenwijs zijn, hij moet een zekere objectiviteit kunnen betrachten, open willen staan voor de manier van zich in beeld willen uitdrukken door een ander, ook als hij het zelf

anders doet, hij moet kunnen luisteren en niet wachten tot de ander uitgesproken is en in die tussentijd vast voorbereiden hoe hij zijn aandeel naar voren gaat brengen.

En dan die competentiemoeilijkheid, waarover de heer Wagenaar spreekt. Wie moet ondervragen, zegt hij. Wel, wij kunnen niet ontkennen, dat er in ons landje nogal eens examens afgenomen worden. Eéns zijn die toch ergens begonnen, niet waar? Waarbij een later gediplomeerde is doorgezaagd door iemand die zelf geen diploma heeft. We kunnen dicht bij huis blijven: we geloven niet, dat de examencommissie voor de vakexamens fotografie en fotohandel, die elk jaar zovele jongelieden gediplomeerd naar huis stuurt, zelf ook maar onder één van zijn leden een gediplomeerde telt. Wel universitair gevormden, of prominenten uit de practijk. Laat men dus desnoods de „examen"stof verdelen over enige personen, die elk toetsen op het terrein waarop men hun bevoegdheid boven elke twijfel verheven acht.

Ten slotte eigenlijk nog een komische vraag, die naar voren zou kunnen komen. Zouden de heren adspirant-juryleden eigenlijk wel bereid zijn, zich aldus te laten fouilleren op hun bekwaamheid? Wij menen van wel, als het sportieve lieden zijn, zeker. En sportiviteit behoort ook nog onder de kwaliteiten, welke een jurylid dient te hebben. En indien aldus door de Bond een aantal juryleden zou kunnen worden aangewezen, dan zouden uit die kring, naar onze mening, bijv. minstens een drietal jury's moeten worden gevormd, *vaste* jury's, die door de in hen verenigde personen voldoende facetten bezitten, om als *team* die objectiviteit en veelzijdige gevoeligheid te bezitten, waardoor men vol vertrouwen hun hulp zou kunnen inroepen. Dit zou het instituut „Bondsjuryleden" tot een werkelijk levend en algemeen gewaardeerd organisme maken.

Wel, wij waren de eersten, om onze ideeën weer te geven, wie wil in deze een opbouwend commentaar aan ons voorleggen?

778.646

ERVARINGEN MET ZELF ONTWIKKELDE KLEURENFILMS

Geachte Redactie,

Naar aanleiding van het artikel: „Kleurontwikkelaars zelf samenstellen" in FOTO, Februari 1950, blz. 46, werden door mij enkele proeven genomen met de daarin vermelde recepten voor Agfa color omkeerfilm, waarbij ik zeer slechte resultaten kreeg. Zoals U uit het resultaat, dat ik hierbij insluit (dia no 1), zult zien, ontbreekt magenta geheel.
Verder ingaande op het Agfa-procédé vind ik in de literatuur een artikel van C. L. Thomson in The British Journal of Photography van 12 April 1946, page 128: „Processing Agfacolor". Hierin worden de recepten gegeven, waarbij hij opmerkt dat van deze recepten kan worden aangenomen, dat ze vrij dicht bij de door Agfa gebruikte liggen.

Het procédé loopt als volgt:

a. *1e ontwikkelaar*; ontwikkeltijd 27 min, 18° C, regelmatig bewegen.

natriumsulfiet (sicc.)	50 g
amidol	5 g
broomkali	5 g
water (gedestilleerd) tot	1000 cc

Dit bad kort voor het gebruik vers aanzetten en na gebruik weggooien.

b. Spoelen 20 min, temp. 15° C, stromend water.

c. 2e belichting 1½ min aan weerszijden op 1 m afstand van een 500 W overspanningslamp.
(N.B. Thomson geeft, evenals in het recept van N.V. Odin, een 2e belichting van 1 min op *30 cm* afstand van een 500 W overspanningslamp. Naar mijn ervaring geeft dit echter een te grote verhitting van de film met kans op reticulatie (30° C) en zeker voor het Agfa-procédé, waarbij niet gehard wordt).

d. *Kleurontwikkelaar*. 15 min, 18° C, regelmatig bewegen.

50 % natriumcarbonaat-oplossing	100 cc
20 % broomkali-oplossing	10 cc
oplossing X	10 cc
water gedestilleerd tot	1000 cc
Opl. X: natriumbisulfiet	5 g
di-ethyl-paraphenilendiamine-hydrochloride (Ansco dicolamine in poedervorm)	20 g
water (gedestilleerd, koud) tot	100 cc

(N.B. In plaats van DE-ppD-HCl kan 23,5 g Genochrome worden gebruikt).

e. *Stopbad*. 2 × vers bad gebruiken 2 × 1 min, 15° C, 1 % azijnzuur.

f. *Spoelen* 5 min, 15° C, stromend water.

g. *Bleekbad* 7 min, 18° C, regelmatig bewegen.

kaliumferricyanide	25 g
kaliumbromide	12 g
water tot	1000 cc

h. *Spoelen* 1 min, 15° C, stromend water.

i. *Fixeer* 2 min, 18° C, regelmatig bewegen.
20 % oplossing van natriumthiosulfaat.

j. *Spoelen* 10 min, 15° C, stromend water.

De belangrijkste afwijking met het recept van de N.V. Odin is dus gelegen in de 1e ontwikkelaar, waarvoor Thomson een amidol-sulfiet ontwikkelaar toepast.
Volgens dit recept ontwikkelde ik een stukje van dezelfde film als dia no 1, onder gelijke omstandigheden opgenomen, nl. 1/50 sec, diafragma 5,6—8, volle zon, 14 uur.
Het resultaat was nu zeer gunstig zoals U aan het eveneens ingesloten dia no 2 zult zien.
Wellicht is door iets langere kleurontwikkeling, indien gewenst, nog een verzadigder kleur te verkrijgen.*)
De volgens dit recept verkregen resultaten zijn mijns inziens alleszins bevredigend en het is daarom dat ik U mijn ervaringen schrijf, welke wellicht ook voor de zelfontwikkelende lezers van Uw blad van belang zijn, te meer daar naar mijn ervaring met het recept van de N.V. Odin en de huidige Agfacolor omkeerfilm geen goed resultaat te verkrijgen is. De proeven werden door mij enige malen herhaald met de grootste nauwkeurigheid en gaven alle hetzelfde resultaat.
Wat betreft de recepten voor Ansco in genoemd artikel in FOTO, Februari '50, deze stemmen volkomen overeen met de door mij gebruikte, welke goede resultaten geeft.
De recepten voor Ektachrome werden tot dusverre niet door mij beproefd, maar stemmen overeen met die, welke in diverse andere literatuur voorkomen.
Hopende dat een en ander van nut kan zijn, verblijf ik,

Hoogachtend,
H. L. INGENHOES

*) Noot van de redactie: Dit lijkt ons niet waarschijnlijk, de kleuren zijn alle volstrekt zuiver, en dit plaatje wordt gekenmerkt door die typisch zachte pastelachtige kleuren, waardoor sommigen de voorkeur geven aan Agfa-materiaal. Opmerkelijk is het ontbreken van enige kleurzweem. Een mooi resultaat!

Wij kregen een brief:

Geachte Redactie,

In het, mijns inziens, zeer interessante artikel „22 Fotografen en 1 Meisje" kwam ik het stukje over die reportagefotograaf tegen, en daarbij werd mijn aandacht getrokken door de zin „en herhaaldelijk flitsten zijn lampen". Toen ik dit las, ik mag hier even veronderstellen dat het de fotograaf te doen is geweest om uiteindelijk één foto in dat café-restaurant, kwam bij mij weer plots in de gedachte die dag dat ik naar Zaltbommel moest om daar een fotografisch verhaal te maken van de installatie van de eerste jeugdgemeenteraad van Nederland. Als provinciaal persfotograaf kom je niet te vaak op een belangrijke gebeurtenis buiten je „eigen gebied" en van de werkwijze der „grote persfotografen" wist ik nog maar heel weinig af. Toen ik daar enige uren bezig was in dat typisch oude stadje, met z'n verrassend nieuwe ideeën (kwamen hier ook niet de Philipsmensen vandaan?), had ik weldra in de gaten dat er nog een tweede weekblad bezig was aan een reportage (zijn verslaggever dacht net als ik hiervan het primeurtje te hebben). Wij stelden ons aan elkaar voor en hij vroeg mij direct of ik zo goed wilde zijn „wel niet alles betzelfde te maken als hij" (hij had niet bepaald veel vertrouwen in mijn kunde, zo te zien). Om kort te gaan, we hebben het elkaar niet al te lastig gemaakt en om zeven uur 's avonds kwamen wij in het knusse raadzaaltje van Zaltbommels stadhuis. Maar toen schrok ik toch wel even, want er was practisch geen grote krant in Nederland of ze had er een fotograaf op afgestuurd en 't glinsterde om mij heen van de Busch, Speeds, de Mendelsohn en Linhof camera's. Voeg daar nog bij diverse kleine en grote persbureaux die 1 of 2 man gestuurd hadden en U kunt zich voorstellen wat een leger fotografen dáár aanwezig was. En nu kom ik aan het gedeelte waarvoor ik eigenlijk deze brief schrijf. Toen even over 7 uur de eerste spreker zich van zijn zetel verhief, ging dit gepaard met een spervuur van flitslampen (hoe zich die jeugdige causeurs steeds goed hebben kunnen houden, is mij altijd een raadsel gebleven) en denk nu niet dat het daarna wat kalmer werd met „schieten", neen, bij iedere nieuwe spreker werd ook een nieuwe serie afgestoken (en allemaal groot model flitslampen); ik schrijf hier speciaal „grote lampen" omdat de meeste opnemingen op ongeveer 2 à 3 meter afstand genomen werden. Als ik nu ook nog vertel dat, wel in iets afnemende mate naar gelang de klok verder draaide, dit tot ongeveer 9 uur heeft geduurd, dan kunt U zich wellicht de vracht flitslampen voorstellen die de concierge van het stadhuis later heeft gevonden. Ik had toen echter nog steeds niet in de gaten dat al die herrie daar verkocht werd om de dag later zegge en schrijve één foto er van in de meeste bladen te zien staan, ik had al gerekend op minstens 3 à 4 opnamen per krant. Ik ben mij dan ook eens gaan afvragen: waarom maken die mensen, die heus wel van te voren weten dat ze maar één foto nodig hebben, zo'n hele serie. (Een krantenman had notabene een 9 × 12 camera, dus behoorlijk dure platen, en had op dit onderwerp 16 grote flitsperen afgeschoten, alles samen voor één foto die in de krant stond op ongeveer 6 × 9 formaat). Ik schrijf dit zo, omdat ik zelf moest zorgen voor 12 foto's (U kunt ze vinden in O.V.N. no 18) en hiervoor samen 14 opnamen maakte met een kleine Rollei 4 × 4 en alle flitsopnamen (ook 't overzicht) met een klein peertje (50 ct) maakte. Deze zelfde royale werkwijze constateerde ik later nog vele keren en meende ik ook te moeten opmerken in Uw artikel. Ik zou graag, en met mij misschien nog andere FOTO-lezers, eens willen weten waarom en met welk doel die mensen (het zijn toch vaklui en ze werken toch met prima camera's) er zo'n verspillende methode op na houden. Of is het gebrek aan zelfvertrouwen, dat men maar een hele serie maakt om daar dan het beste uit te halen, want ook herinner ik mij een collega die veel op fotowedstrijden uit kwam en dan in de recensies geroemd werd om zijn glanzende techniek en dergelijk fraais meer. Maar men wist niet van hem, dat hij soms een potje of vaas 10 à 12 keer had gefotografeerd op 13 × 18 platen om daarna ook nog een dergelijk aantal 30 × 40 vergrotingen van het beste negatief te maken, om daar dan weer de allerbeste uit te kiezen. En dat noemde men dan „de man met de glanzende techniek".

U dankend voor de genoten aandacht verblijft, hopende op een antwoordje,

F. J. BASTIN

en schreven een antwoord:

Gewend als U klaarblijkelijk bent aan een langzaam periodiek zoals een week- of maandblad, kent U te weinig de gang van zaken bij een dagblad. Een maandbladmedewerker schrijft thuis bij een pijpje en een kopje thee zijn doorwrocht artikel, laat het een dagje besterven, leest het nog eens over, verbetert hier en daar, maakt een nieuwe inlas, werkt een kolommetje om, laat het dan weer een paar dagen rijpen, en besluit op een goede dag, het in een envelop te steken en in de brievenbus te doen. Een dagbladjournalist zit soms te werken onder een onbeschrijfelijk geroezemoes en gedoe, geklets, getelefoneer en gedraaf, verbeeldt zich uit bittere noodzaak tot puur baan-behoud dat dit stimulerend werkt op zijn levendige stijl, en schrijft of tikt op kleine stukjes papier die een kopij-jongen telkens onder zijn vingers vandaan trekt om er mee naar de zetmachine te draven. Het is best mogelijk, dat het artikel later veel korter is geworden omdat de redacteur-opmaker er anders te weinig ruimte voor had. Alle gejacht en geploeter, tot dure kopij-telegrammen en internationale telefoontjes toe, kan tevergeefs zijn geweest, omdat iets anders nóg belangrijker was. Voor het actuele nieuws immers is slechts een deel van de krant beschikbaar (de rest „staat" al), en daar geldt slechts één ding: actueel, heet van de naald. De volgende dag is het oudbakken en wordt over alle overgebleven kopij het veto gelegd. Hoogstens is de stof nog dienstbaar voor een beschouwend artikel. Als er geen ander beschouwend artikel komt, dat....

In zulk een constellatie werkt ook de plaatjesman.

Daverende foto's, zelfs met razende spoed gelicheerd, worden nooit geplaatst, een melig prentje versiert die zelfde dag met enige andere minder geslaagde kiekjes de nieuwsdis.

Een fotografisch-technisch knappe foto moet vaak wijken voor een akelig ding, dat laatste is actueel. Dat bepaalt de plaatsing. Een persfotograaf neémt geen risico. Zou hij met één plaatje thuiskomen, dan maakt hij een altijd aanwezige kans op een uitbrander, dat nu juist....

Stel U nu eens voor, dat hij twee sprekertjes had gefotografeerd, en tien niet, en op weg naar huis wordt een van die tien overreden, of zijn huis staat in brand, of hij krijgt een prijs of zijn moeder diezelfde avond een baby, dan is alleen dát sprekertje interessant en die andere twee niet. Een persfotograaf dénkt niet zo somber, hij denkt wat dat betreft helemaal niet. Hij neemt alleen geen risico. De caption-schrijver zal wel uitmaken wat interessant is.

En wat die 9 × 12 plaat betreft, ach, deze man was nóg zuinig. 13 × 18 is twee keer zo duur. Maar *U* kunt wachten tot Uw filmpje droog is, hij stopt zijn natte en niet gespoelde plaat in 't vergrotingsapparaat, de glanspers staat al warm en zijn perspakje moet de trein nog halen die over 20 minuten vertrekt.

Met Uw Rollei 4 × 4 hebt U een enorme scherptediepte, U behoeft niet zoveel te diafragmeren. Hij wel met zijn lange brandpuntsafstand. Vandaar de *gewoonte* grotere flitslampen te gebruiken.

Begrijp wel, voor U is dit min of meer een evenement, U verzorgt Uw foto's in velerlei opzicht, voor hen is alles routine en gewoonte. Alles wordt daarbij gestandaardiseerd.

En ten slotte onze man Victor Meeussen. Hij wilde het volkomen rake plaatje hebben. En is het U maar steeds gelukt, de juiste expressie in de juiste entourage- en achtergrondvulling bij de eerste opneming te hebben? Of kost dat bij U zoals bij vrijwel ons allen een flink eind van Uw film?

Red.

Fototentoonstelling in Zwolle

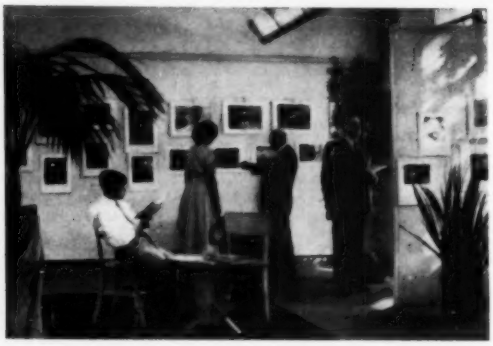

De Zwolse Amateur Fotografen Vereniging hield 3, 4, 5 en 6 Juni een tentoonstelling van foto's in de expositiezalen van het Zwolse kunstcentrum „Het Hopmanshuis".
De vereniging beschikte over een keurcollectie werken van leden van de *London Camera Club*, aangevuld met een collectie broomverfdrukken van de wereldbekende heer C. J. J. Schaepman, erevoorzitter van de Z.A.F.V.. Tevens hingen foto's van de leden Bosman, Disselhof, Henneke, v. Hezel, Hoogland, Meulenbelt, Potuyt, Sluiter en v. d. Stouwe.
De Zwolse collectie deed niet onder voor de Engelse, terwijl het werk van Schaepman een aparte plaats innam. Het initiatief van de Zwolse fotoclub werd beloond door een zeer grote belangstelling van de zijde van het publiek. De toeloop was zo groot, dat het bestuur besloot de tentoonstelling nog twee dagen te verlengen. Gesterkt door dit succes zal getracht worden meer tentoonstellingen te organiseren, waarbij een jaarlijks weerkerende salon het hoogtepunt zal vormen. H.

Nederlandse Fotografen Kunstkring

VERSLAG VAN DE JAARVERGADERING

Op 5 Juni was de jaarvergadering. Er werd langdurig gesproken over middelen om propaganda te maken voor goede fotografie. Een van de middelen is tentoonstellingen en het is de bedoeling om door te gaan met plaatselijke tentoonstellingen, zo als we die in Breda konden houden.
Gediscussieerd werd over andere middelen om meer begrip voor goede fotografie op te wekken.
Geprotesteerd werd tegen wantoestanden zoals de prijsvraag van de Nederlandse Spoorwegen in samenwerking met de Bond van N.A.F.V., tegen de misbruiken die er op het gebied van reproductie(rechten) bestaan, tegen de geringe waardering voor goede fotografie in het algemeen.
De N.F.K. kan als kleine vereniging hier weinig tegen doen. Hij zoekt het ook niet in de kwantiteit van zijn ledental maar meer in de kwaliteit. Zo is er thans weer een nieuw kernlid bijgekomen: de inzending van 25 foto's van Steef Zoetmulder getuigde volgens de jury van een artistieke en persoonlijke visie en een uitstekende techniek.
Deze en nog een tweede inzending voor het kernlidmaatschap werden gezamenlijk besproken evenals de 10 foto's van het nieuwe aspirant-lid E. van Wijk. W.

Beoordeling 77.024.41

„Lero 222" vloeibaar adhaesief

Van de Chemische Fabriek „Lero" te Duivendrecht ontvingen wij een monster van haar product „Lero *222*", dat thans in de handel wordt gebracht als „vloeibaar adhaesief voor het opplakken van foto's".
Deze stof blijkt te bestaan uit een *kleurloze* ietwat slijmige vloeistof, die in verschillend opzicht, ook naar consistentie, herinnert aan de bekende rubbersolution. Nu mag het opplakken met solution bekend verondersteld worden. Daarbij zijn sommigen wel eens tot de onaangename ontdekking gekomen, dat solution soms wil doorslaan in de foto, terwijl de bruinige kleur rondom op het carton soms last veroorzaakt, en, in de aanvang verwijderd, later weer terugkomt onder invloed van licht en lucht. Ook kruipt solution wel eens naar buiten. Deze punten hadden dus bij „Lero 222" onze speciale aandacht.
Dit plakmiddel is ons een uitstekend product gebleken, het mag voor de amateur die steeds met het opplakken van zijn foto's zit te tobben een goede aanwinst worden genoemd.
Men smeert zowel het opzetcarton als de achterzijde van de foto in met dit adhaesief. Op het carton doet men dit te ruim. Men laat beide oppervlakken drogen. Hierna kan de foto met een schaar nog op formaat gebracht worden. Dan legt men de behandelde oppervlakken op elkaar en drukt ze vast. Het adhaesief op het carton, dat nu nog uitsteekt, kan men gemakkelijk wegwrijven met de vingertop.
Wij hebben nagegaan, of ondanks dit wegwrijven toch nog resten op het carton achterblijven, die gaan verkleuren, doch dit is niet het geval. Ook blijkt de foto na enige tijd niet los te laten (bij solution wel). Het geheel ligt volkomen vlak en blijft vlak. Dit adhaesief slaat niet door op de foto. Wij hebben ook geen aanwijzingen gevonden, dat het zilverbeeld zou kunnen worden aangetast.
Wij menen daarom, dit product in elk opzicht te kunnen aanbevelen. D. H.

Voordracht Wim Berssenbrugge

De bekende kleurenfotograaf Wim Berssenbrugge hield op 19 Juni in de aula van het K.L.M.-gebouw te 's-Gravenhage voor de K.L.M.-Vereniging, aan de hand van een prachtige collectie kleinformaatkleurendia's, een voordracht over zijn bezoek aan Indonesië. Het bezoek, dat Wim Berssenbrugge aan Indonesië heeft gebracht, heeft circa een half jaar geduurd en in die tijd heeft hij gelegenheid gehad indrukken van landschap, kleederdracht en volksaard op zijn kleurenfilms vast te leggen. Getoond werden opnamen uit Java, Sumatra, Borneo, Flores, Nieuw-Guinea en Bali. Alle opnamen, die stuk voor stuk boeiend en technisch volmaakt waren, getuigden van een uitstekende visie. De prachtige gewaden van de Indonesische mannen en vrouwen, de ceremonien op Bali, de markttaferelen, het waren allemaal onderwerpen, die zich bij uitstek lenen voor de kleurenfotografie en het is alleen maar jammer, dat slechts zo weinig kleurenwerkers de gelegenheid krijgen in dat prachtige land ook eens een kijkje te nemen. Maar visie en technische vaardigheid zijn in elk geval vereisten en daarvan hebben we bij de voordracht van Wim Berssenbrugge kunnen genieten. J. A.

VAN WIE IS DEZE KLEURENFILM?

In Alkmaar is een kleinbeeldkleurenfilm gevonden en op het Bureau van Politie gedeponeerd. Het is niet bekend of deze film belicht is of niet. De belanghebbende kan zich, onder vermelding van datum van verliezen en merk van de film in verbinding stellen met de Afd. Administratie, Bureau van Politie, te Alkmaar.

KLEURENFOTOGRAFIE

778.62

door Ir H. H. HALLO

★

V (*Slot*).

VI. SUBTRACTIEVE PROCESSEN

Kleurende ontwikkeling

In zekere zin is dit principe der jongste driekleurenprocédé's reeds in 1896 door Richard naar voren gebracht toen hij voorstelde het zilver in een afdruk te substitueren door een zout, dat met organische stoffen onder vorming van een kleurstof reageert. Welke zouten hiervoor te gebruiken waren gaf hij echter niet aan. Hierop gebaseerd ontwikkelde de Neue Photographische Gesellschaft omstreeks de eerste wereldoorlog een proces, waarbij dit zout bestond uit belicht zilverbromide.

Bij de ontwikkeling met sommige ontwikkelaars ontstaan onoplosbare kleurstoffen, die zich op het gevormde zilver afzetten in evenredigheid met de hoeveelheid zilver, aangezien de zilverreductie parallel loopt met de oxydatie van de ontwikkelaar. De N.P.G. werkte dit principe uit zowel voor additieve als voor subtractieve synthese, gebruik makende van de volgende ontwikkelaars:

pyrogallol voor de geelbruine kleurstof
thioindoxylcarbonzuur voor de rode kleurstof en
indoxylcarbonzuur voor de blauwe kleurstof.

De beelden werden gefixeerd, het zilver met behulp van Farmer's oplossing verwijderd, gespoeld en samengevoegd. Dit proces heeft echter nooit enige betekenis gehad.

Fischer kwam in 1911 op de gedachte de 3 subtractieve lagen op één film te combineren en daarop kleurende ontwikkeling toe te passen, in verband waarmee hij in samenwerking met Sigrist een groot aantal stoffen onderzocht op hun vermogen kleurend te ontwikkelen. Toch duurde het nog tot ca 1935 voordat een geslaagde oplossing voor dit procédé werd gevonden in de vorm van het Kodachrome- en Agfacolor-Neu-proces.

Kodachromeproces

Dit door Mannes en Godowsky uitgewerkte proces was iets geheel nieuws. De film is aan de ene zijde bedekt met 5 lagen, t.w. een roodgevoelige emulsie, een gelatinelaag, een groengevoelige emulsie, een gelatinelaag en bovenop een blauwgevoelige emulsie. De gelatinelagen zijn resp. rood en geel gekleurd en dienen als filters. Op de rugzijde van de film is een antihalolaag aangebracht.

In principe krijgt men nu het volgende: de blauwgevoelige toplaag wordt slechts door de blauwe stralen beïnvloed, terwijl het er onder liggende gele filter er voor zorgt, dat slechts groene en rode stralen dieper doordringen. De groene stralen vormen een beeld in de groengevoelige laag, terwijl het er onder liggende rode filter slechts de rode stralen naar de onderste laag laat passeren. Een doorsnede door deze film ziet er als volgt uit:

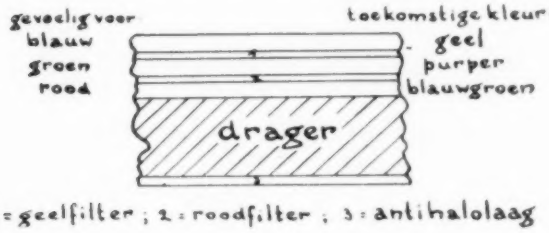

Fig. 7.

Het kleuren der drie lagen heeft tegelijkertijd met de ontwikkeling van de film plaats. De met de ontwikkelaar tot kleurstof koppelende componenten worden door gecontroleerde diffusie in de lagen gebracht en eveneens met behulp van gecontroleerde diffusie op de ongewenste plaatsen weer vernietigd als volgt. De belichte Kodachromefilm wordt eerst zwart-wit ontwikkeld, ontzilverd en opnieuw belicht (omkering). Dan ontwikkelt men alle 3 lagen blauwgroen, de uiteindelijke kleur van de onderste laag. Men vernietigt de kleurstof weer in de beide bovenste emulsielagen door gecontroleerde diffusie en voert het zilverbeeld hierin over in zilverbromide. Hierop volgt de purperontwikkeling der beide zo juist ontkleurde lagen, kleurstofvernietiging in de bovenste laag, overvoeren van zilver in zilverbromide in en geelontwikkeling van de bovenste laag. Ten slotte wordt het zilver uit alle lagen verwijderd, zodat het eindresultaat uitsluitend uit zeer dunne kleurstofbeelden bestaat.

De gelatine-tussenlagen hebben bovendien de taak de verhuizing der sensibilisatoren van de ene laag naar de andere te verhinderen en de gecontroleerde diffusie te vergemakkelijken.

Uit het bovenstaande blijkt wel duidelijk, dat de gecontroleerde diffusie een zeer ingenieus, maar bovendien zeer ingewikkeld proces is, dat slechts op fabrieksschaal kan worden toegepast. Het is dan ook vanzelfsprekend, dat men naar een eenvoudiger oplossing heeft gezocht en inderdaad is het aan Agfa gelukt een universele oplossing voor de kleurende ontwikkeling uit te werken.

Agfacolor-Neu-proces

Agfa is bij de vervaardiging van haar films voor kleurende ontwikkeling uitgegaan van de gedachte, dat het proces, zoals dit door Kodak werd uitgewerkt, aanmerkelijk zou worden verbeterd, indien men de componenten, die met de oxydatieproducten van de ontwikkelaar tot kleurstoffen moeten reageren, van te voren in de diverse lagen brengt. Brengt men in elk der drie lagen een andere component, zodanig, dat met eenzelfde ontwikkelaar door middel van kleurende ontwikkeling de 3 grondkleuren voor subtractieve synthese worden gevormd, dan heeft men een ontwikkelproces verkregen, dat ongeveer even eenvoudig is als de ontwikkeling tot zwart-wit-negatieven.

Voor de kleurende ontwikkeling in dit proces maakt men gebruik van zodanige componenten en ontwikkelaars, dat chinonimine- óf azomethine-kleurstoffen worden gevormd.

In reactie bijv. als aangegeven op de volgende pagina.

Uit deze reactievergelijkingen blijkt duidelijk, dat men met behulp van eenzelfde ontwikkelaar de 3 subtractieve grondkleuren verkrijgt, ieder in een aparte laag.

Een eerste vereiste voor een zodanig proces is, dat de kleurstoffen niet van de ene laag in de andere diffunderen. Het Agfaconcern heeft deze eis op een geheel nieuwe wijze opgelost. Zij heeft ingezien, dat men hiervoor niet moet uitgaan van onoplosbare kleurstofvormers, maar van in water oplosbare kleurstofvormers, die niet diffunderen. Men zocht naar een zgn. diffusie-echte kleurstofklasse. De kleurstofvormers van deze soort zijn door hun chemische constitutie, ondanks hun goede oplosbaarheid in water, uit colloïdlagen niet verwijderbaar. Dit is dus een principieel verschilpunt met Fischer, die meende uit te moeten gaan van onoplosbare kleurstofvormers.

Andere eisen aan de kleurstofvormers te stellen waren

een hoge reinheidsgraad, terwijl de gevoeligheid van de emulsie niet door hen mocht worden beinvloed.
De Agfacolor-Neu-film bestaat uit 3 speciaal gesensibiliseerde, uiterst dunne lagen, waarvan de beide bovenste door een geel filter zijn gescheiden. Na de belichting van de film, waarvoor geen lensfilter nodig is, worden de drie latente deelbeelden zwart-wit ontwikkeld in een normale ontwikkelaar. Zonder fixeren of oplossen van zilver wordt de film nu goed belicht en in een speciale ontwikkelaar kleurend ontwikkeld. Tegelijkertijd met de zilvervorming heeft de kleurstofvorming plaats met de reeds in de lagen aanwezige componenten. Na de verwijdering van het zilver (bleken) houdt men een beeld in de natuurlijke kleuren over. Het gele filter wordt bij de behandeling van de film ontkleurd.
Het grote voordeel van dit proces is, dat bijzondere camera's en ingewikkelde machines (vgl. Technicolor, Kodachrome) niet meer nodig zijn. Het ontwikkelproces is eenvoudig, het beeld structuurloos, terwijl de gevoeligheid van de film bijna zo groot is als van zwart-wit-films, nl. ca 12/10° Din. In principe is het proces ook voor kleurenfoto's op papier toe te passen.

Agfacolor-negatief-positief-proces

Het bovenbeschreven Agfacolor-Neu-proces had voor de filmindustrie het grote bezwaar, dat copiëring zeer moeilijk was. Men zocht daarom naar een nieuw procédé.
De oplossing werd gevonden in een film, waarvan de opbouw identiek is met die van het Agfacolor-Neu-proces. Het negatief wordt in een gewone camera zonder speciale hulpmiddelen opgenomen en direct gekleurd ontwikkeld als reeds eerder beschreven. Het resultaat hiervan is dus niet alleen een negatief, maar tevens een in de complementaire kleuren gekleurd beeld. Van dit negatief kan men een willekeurig aantal gekleurde positieven maken, waarbij door eventuele voorschakeling van een blauw filter een kleurcorrectie voor de copiëerlichtbron kan worden verkregen.
Dit nieuwste Agfaproces bezit ten opzichte van het Agfa-color-Neu-proces nog voordelen wat betreft gradatie en belichtingsmarge. De gang van zaken bij het procédé is nu als volgt: belichten, kleurende ontwikkeling, zilver verwijderen (bleken), fixeren en copieren. Ook de copie wordt gekleurd ontwikkeld, ontzilverd en gefixeerd.
Ook bij dit Agfaproces springt het grote voordeel van de eenvoudige opnemingstechniek en de eenvoudige verwerking van het materiaal in het oog, terwijl de voor de zwart-wit-films bestaande apparaturen kunnen worden gebruikt.

VII. SLOTBESCHOUWING

Bij de beide laatstgenoemde Agfaprocessen is dus de moeilijkheid van het verkrijgen van goede kleurenopnamen verplaatst van de verwerking van het materiaal (vgl. Gasparcolor, Technicolor, Kodachrome) naar de vervaardiging hiervan. Hierdoor is de kleurenfotografie nu ook voor amateurs gemakkelijk toegankelijk gemaakt. Men denke nu echter niet, dat het vervaardigen van goede en artistieke kleurenfoto's een kleinigheid is geworden; hiertoe behoort, evenals bij de zwart-wit-fotografie, een zekere ervaring die slechts door experimenteren kan worden opgedaan.
Enige richtlijnen die men hierbij dient aan te houden zijn:
het gebruik van een goede foto-electrische belichtingsmeter;
een rustige vlakverdeling met grote gesloten kleurvlakken bijv. door opnamen op korte afstand;
een zodanige belichting van het onderwerp dat hierin geen donkere schaduwpartijen optreden daar schaduw geen voldoende kleur bezit en daardoor storend kan werken (dus zon in de rug of bij kunstlichtopnamen twee of meer lampen gebruiken);
zorgdragen voor een harmonische kleurencombinatie;
eventuele filters te gebruiken als door de filmleverancier voorgeschreven;
stipt aanhouden der verstrekte gegevens voor de ontwikkeling.
In de allerlaatste jaren zijn naast de hier beschreven procédé's voor driekleurenfotografie nog namen op de voorgrond getreden als Ansco-Color, Ektachrome en Ektacolor voor kleurenfilms en Printon (van Ansco) voor vergrotingspapier. De beide eerstgenoemde materialen kunnen zelf ontwikkeld worden, waarvoor zgn. „developing outfits" verkrijgbaar zijn, terwijl men voor Ansco-Color ook zelf zijn ontwikkelbaden kan samenstellen sedert in 1945 de volledige receptuur dezer baden is gepubliceerd. Ektacolor is een materiaal dat op dezelfde wijze wordt verwerkt als bij het Agfacolor-negatief-positief-proces beschreven. Al deze materialen zijn opgebouwd uit verscheidene lagen en worden ontwikkeld volgens het principe der kleurende ontwikkeling. Helaas zijn deze Amerikaanse producten nog niet of in onvoldoende mate in ons land verkrijgbaar.
Revolutionnaire veranderingen hebben zich op het gebied der driekleurenfotografie sedert de laatste oorlog niet voorgedaan, doch zeer belangrijk is daarentegen de vooruitgang te noemen die sedertdien geboekt is in de ontwikkeling van de zgn. drielagenfilms ten aanzien van kleurweergave en gradatie. Een volledig beeld van alle mogelijkheden die de moderne kleurenfilms bieden zullen wij echter pas kunnen verkrijgen indien ook de Amerikaanse kleurenfilms in ruime mate op de Nederlandse markt verkrijgbaar zullen zijn en wij zelf volop kunnen experimenteren met dit begerenswaardig materiaal.

Indien de lezer omtrent de theoretische en practische aspecten van dit interessante onderwerp nadere gegevens wenst te verkrijgen staat hem hiertoe een grote hoeveelheid literatuur ter beschikking. Wij geven tot besluit hieronder een overzicht van de belangrijkste boekwerken over kleurenfotografie van de laatste tijd, zodat men zich door zelfstudie verder de gewenste gegevens eigen kan maken.

R. M. Fanstone: Colour photography, 1935; A. B. Klein: Colour cinematography, 1936; O. A. Guinau: Fotografie in kleuren, grondslagen en toepassing, 1946; D. A. Spencer: Colour photography in practice, 1948; J. S. Friedman: History of color photography, 1948 (zeer uitvoerig overzicht t/m 1944); C. E. Dunn: Natural color processes, 1948; P. Wolff: Meine Erfahrungen.... farbig, 1948; F. Bond: Better color movies, 1948; F. Bond: Kodachrome and Ektachrome from all angles, 1948; L. Moen: How to expose Ansco Color film, 1948; L. Moen: How to process Ansco Color film, 1948; D. A. de Korte: Foto's in kleuren, 1949; Cornwell-Clyne: Colour cinematography, 1949; C. L. Thomson: How to make colour films, 1949; V. Hanworth: Amateur colour printing by Carbro Process, 1949; C. Cook: Color movie making for everybody, 1949.

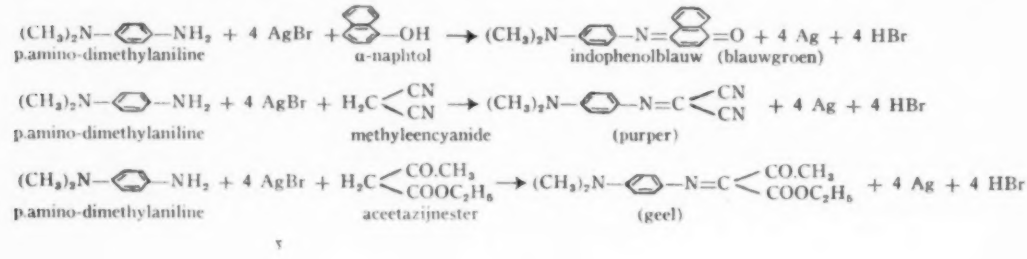

W. Zwemmer, Coevorden

't Dorpje groeit —
. . . . maar 't veen raakt op . . . .

Eervolle vermelding klasse Juniores
wedstrijd Vrije Onderwerpen

Het gegeven is waarlijk simpel genoeg, en het is de vraag, of velen hierin een onderwerp gezien zouden hebben. Een behoorlijke technische uitwerking, waarbij de huisjes blanker tegen de lucht afsteken en het accent nog sterker op hun nieuwheid ligt, bepaalt tevens de sfeer. Deze foto werd gemaakt met de 6 × 9 Kodak Vollenda op Plus X film, ontwikkeld in Atomal. Belichtingstijd: 1/25 sec met f : 8 en een lichtgeel filter. In verhouding tot de ruimere belichtingstijd, welke deze ontwikkelaar vergt, dus kort belicht. Dan komen de specise contrasten — hier overigens verre van opvallend — vanzelf!

D. Jansen, Amsterdam — *Mooi hoekje*

Midden in de zomer is het evenzeer mogelijk, in een stad mooie hoekjes en plekjes te vinden, vooral als men ervaart, dat het licht door de bladeren reeds een motief op zichzelf biedt. Vermijdt de blakerende middaguren, des morgens tot tien uur en des middags na vieren geeft het lagere en daardoor ook mildere licht mooier schaduwen, en vrijwel elke foto moet het nu eenmaal hebben van het samenspel van licht en schaduw.

77.041/7

Cameraderie op het water

Sinds de verleden tijden van Rococo en Romantiek is veel veranderd. Maar niemand behoeft daar om te treuren. Want in die tijden konden schone vrouwen zich slechts uiten door van achter grillig gesmede ijzeren hekken, een zakdoekje naar buiten te laten vallen, op het moment dat de maan blozend schuil ging achter een wolk.
Tegenwoordig gaat dat anders.
Op het water is de romantiek nog niet ter ziele.
Jaagt men er ook nu nog, wanneer er een frisse wind staat, geen Regenbogen na, worden er geen Draken bestreden en Valken in hoge ere gehouden?
En de combinatie van romantiek en schone vrouwen... die vindt ge heden ten dage uitsluitend op het water terug.
Men vindt er de schonen, niet meer bij volle maan, maar op klaarlichte dag op een dek uitgestrekt. Een ieder is in staat om zich met het blote oog van deze bekoorlijke verrassingen te overtuigen. Voorwaar, het schijnt dat op het water ieder meisje en iedere jonge vrouw tot een hogere graad van schoonheid geraken.

In ons land is jong en oud verzot op de watersport. Werd niet nog het vorig jaar op een windstille Zondagmiddag op de Westeinder Plassen een kinderrijke familie aangetroffen, waarvan de jongste spruit van twee, achter in vader's pieremagochel gezeten, ijverig met de paplepel in het water roerde? Men behoeft geen kinderpsycholoog te zijn om te erkennen, dat dit boekdeelen spreekt.
En op een schemerduistere avond snelde een vreemdeling, zo juist in de goede stad Sneek gearriveerd, naar de waterkant, wijl hij zeker meende te weten, dat een bejaard man in het water was gevallen. Over de brugleuning riep hij omlaag: „Hola daar, zijt gij in het water gevallen?"
Hij zag nog hoe traag de waterkringen zich vergrootten. Toen klonk ergens beneden hem het proestend geluid alsof een deskundige hand een fles champagne aanbrak en kwam het antwoord als van verre: „Nee, sa is it net, ik wenje yir, sjoch jou!" („Nee, dat is het niet, ik WOON hier, ziet U").

De vrijheid van beweging is de machtigste factor, die velen hebben leren waarderen. Het zeilen stelt in staat om de weg op het water te zoeken en talloze bekoorlijke plekjes tegen te komen, zonder rompslomp van bagage, vervoer, aansluitingen, zware koffers of fooien.
Men kan aanleggen waar men wil en de tent opslaan. Want ons land is nog mooier dan menigeen al weet.

Waar Draken elkander bestrijden. De spannendste situaties ontstaan bij het ronden van de boeien, waar in het gedrang van de strijd de kreet om „ruimte" niet van de lucht is.

Nellie van Gool, de Friese kampioene, in actie in haar wedstrijdboot. Deze scheepjes doen de individuele kwaliteiten van degeen die de roerstok bedient, het duidelijkste kennen. In natte broeken en met verbrande gezichten zijn deze sportieve meisjes urenlang in actie.

Niet alleen door de blauwe hemel en witte wolkengevaarten, maar speciaal ook daar, waar het schilderachtige boerenland en het weerspiegelende water elkaar onder schaduwrijke bomen ontmoeten.
Te gaan waar men wil, niet meer aan één plaats gebonden te zijn en onder de hoge luchten over de verre watervlakten weg te zwerven en toch in vertrouwd gezelschap een gemeenschap in de boot te vormen, dat alles zijn ervaringen, die wij velen toewensen.

Het blijkt dat herinneringen vervagen, vooral wanneer later boten verkocht moeten worden of door verhuizingen of andere oorzaken niet meer de gelegenheid bestaat om op het water te komen.
Daarom is er geen fijner bezigheid, dan om eens een geïllustreerd logboek van een vacantietocht te maken. Dat heeft waarde voor nu, maar vooral voor later. Want men mag vele kostelijke herinneringen dicht genoeg op het hart dragen, op de duur gaat het er mee als met Uw brede schipperstrui, vroeg of laat vallen er de gaten in.
Er is geen beter en interessanter middel om de mot uit Uw

geheugen te houden, dan de fotografie.
De meest elementaire vorm van verslag is die in de „en-toen-en-toen" stijl. De chronologische volgorde geeft meteen lijn aan het geheel. Het leven aan boord, maar ook snapshots van het leven in een klein plaatsje onderweg, landschapsschoon langs de waterkant, interessante types onderweg, mooie zonsondergangen etc., dat alles is de grondstof voor fotomateriaal.

Een lid van het wedstrijd-comité volgt met de kijker de strijdende schepen, om het verloop zo veel mogelijk te kunnen volgen.

Het komt er op aan, hoe dat wordt opgenomen.
Natuurlijk is het de vraag of van dergelijk werk veel gezegd moet worden. Wij willen volstaan met enkele algemene suggesties, die voor de goede verstaander meer dan voldoende zijn. Het eerste punt dat hierboven genoemd werd was: het leven aan boord. Hier komt het er op aan gebeurtenissen vast te leggen. Er zijn twee soorten gebeurtenissen, die welke men kan voorzien en die welke onverwacht plaats vinden.
Het losmaken van de boot, het bomen in een stadsgracht, het hijsen van een zeil, het zijn alle handelingen, die te voorzien zijn. Wanneer er echter iets gebeurd is, dat goed genoeg lijkt om er die moeite aan te wijden, dan zit er niets anders op, dan het opnieuw te ensceneren.
Maar bij alle opnamen is het ook van belang, dat dus mensen in het beeld worden gebracht. Zij dienen niet te poseren, of in de lens te lachen, maar bezig te zijn met het werk of spel. Een camera mogen zij zich althans naar het uiterlijk niet bewust zijn. Dat is de eerste en tevens de laatste eis bij het werk.

Een probate methode is, om mensen, die gefotografeerd zullen worden, iets in handen te geven. Handen moeten dan iets te doen hebben. Dat ruimt vele moeilijkheden uit de weg. Pijpen opsteken, chocolademelk schenken, aardappelen schillen, een lijn vasthouden, dat alles heeft zin op het water. Het gaat er om, passende handelingen te vinden. Men moet ze opmerken en ze bedenken. Een zekere mate van vernuft, toewijding en volharding, die dat vraagt, is lonend. Het verdient aanbeveling om dit bewust en weloverwogen, van te voren uit te stippelen. Ook is het heel goed, om voorwerpen, die uitsluitend aan boord van schepen zijn te vinden, in het beeld te betrekken. Grote mandflessen, een toeter, een zeilpet, dat alles zijn voorwerpen, waarmee veel te bereiken is, omdat er zowel een handeling mee te verrichten is, alsook een passief decoratief gebruik van is te maken.

Indien men over een heel eenvoudige camera beschikt, kunnen de resultaten toch heel goed zijn. Want licht is er hier in overvloed. De brede, wijde, stralende vlakten van water en hemel fungeren als reusachtige spiegelende vlakken, zodat de belichtingstijden kort kunnen blijven. Natuurlijk geldt dit niet wanneer in boomrijke omgeving wordt opgenomen. Bij normale films van 17/10° DIN gevoeligheid, zullen nimmer langere belichtingstijden dan 1/25 sec nodig zijn. Tijden van 1/50 sec bij F : 11 zijn regel. Een geel filter is onmisbaar. Een middel-geel

J. A. Hippe, Amsterdam

Werkeloos

2e Prijs klasse Juniores in een der wedstrijden Vrije Onderwerpen

Men zou dan al de opmerking kunnen maken, dat dit onderwerp reeds vaak ten prooi viel aan een knipgrage lens, maar dat neemt niet weg, dat deze foto goed in elkaar zit. En in deze zomermaanden dwalend met de camera en de lust te fotograferen, is er niets tegen ook het vaker geziene nog eens te bekijken. We mogen zo nu en dan in FOTO eens aan de deuren rammelen en vragen om iets nieuws, evenzeer beseffen wij, dat die wens maar niet een-twee-drie vervuld kan worden. Daarom zullen we de laatsten zijn, al het andere over boord te gooien. Het mooie blijft immers mooi....

filter heeft onze persoonlijke voorkeur. Een zonnekap mag beslist niet ontbreken. Die beschut de lens niet alleen tegen ongewenste reflectie van de zon, van zonnespiegelingen in het water of in metalen delen aan boord, maar vooral ook tegen waterspatten. Een kleine droge handdoek dient men ook steeds bij de hand te hebben.

Op en aan het water kunnen wij veel materiaal treffen. Van de oude schommelstoel-admiraals, die touw splitsen en op een pijpje kluiven tot de kleine jongens met grote truien en grote monden. We kunnen er sportieve meisjes met wapperende haren in de kleinste racejollen van door zien gaan.
Het fotograferen van het vrouwelijk element op het water is een hoofdstuk apart.
Er is het sportieve actieve type zoals Nellie van Gool, die aan de helmstok harde planken verslijt en wie het niet deert als van al dat turen in zon en zeil de ogen rood worden of het haar verschiet. Vele overwinningen in wedstrijden zijn haar deel.
Anderzijds is er het passieve mooie type, dat overal een bewonderde decoratie aan boord is en waarvan het overigens de vraag blijft of haar overwinningen minder in aantal zijn.
Tussen deze twee uitersten is een grote verscheidenheid van typen, die één ding gemeen hebben, nl. dat zij zich op het water beter laten treffen, dan waar ook.
Het is het gezamenlijk effect van glinsterend koel water, een warme zon, een frisse wind en de entourage van gespannen zeilen en touwen, met het hellende dek, dat uitwerking op haar heeft, waarvan de fotograaf dankbaar gebruik moet maken. W. DE KEIZER

771.351

TENDENZEN IN DE FOTOGRAFISCHE OPTIEK

Met enkele woorden haalden wij reeds in het vorige nummer aan, dat de Duitse optische industrie kennelijk niet stil gezeten heeft en met verbeteringen voor de dag komt. Daar Duitsland op het gebied van de fotografische optiek steeds een factor met grote invloed is geweest, mogen wij datgene wat op een bepaald ogenblik naar voren gebracht wordt — en zulk een ogenblik was bijv. de Keulse Photo-Messe zowel als de Fotobeurs te Amsterdam — niet veronachtzamen. Het kan aanwijzingen geven voor de toekomstige ontwikkeling.

Kort na 1945 boorden wij van bijzondere glassoorten, welke in de Verenigde Staten voor optische doeleinden waren vervaardigd, en die door hun ongekend hoge brekings-indexwaarden de aandacht trokken. Daarbij werden stoffen ingevoerd als tantalium, wolfraam, titanium en enkele zeldzame aardalkalien. Tegenover een stof als lithium-fluoride met een uiterst lage brekingsindex kan men bijv. het titaanglas stellen met de abnormaal hoge $n = 1{,}96$.
Een belangrijk verbeterde Amerikaanse optiek was daarvan het logisch gevolg, en in 't bijzonder Kodak kan thans bogen op objectieven met voortreffelijke eigenschappen. Daarnaast is de Duitse optische industrie nu ook met verbeteringen gekomen. Welke glassoorten daarbij precies gebruikt worden is ons nog niet bekend, maar het is een feit, dat het „Color" voorvoegsel, o.a. bij de Skopar, geen reclamesmoesje is. Inderdaad is er sprake van een veel beter scheidend vermogen ten gevolge van een verbeterde correctietoestand voor de diverse kleuren licht, waarvan de beelden in hetzelfde vlak moeten vallen. Dit werd in het bijzonder een klemmende eis voor de kleinformaatdiapositieven. De amateur bemerkt dat zo niet, als het magenta beeld groter is dan de overige twee, maar de clichémaker bijv., die van zulk een klein dia een groot cliché moest leveren voor een Jaarboek, zat zachtjes te mopperen als hij op het rooduittreksel hele stukken weg moest snoeien.
Overigens blijft het gebruik van nieuwe glassoorten in de Duitse optische industrie niet beperkt tot de fabrikatie van de Skopar, de Schneider-fabrieken bijv. passen die in hun nieuwste lenzen evenzeer toe, maar maken er geen reclame mee.
Veel aandacht wordt besteed aan de kleinformaatoptiek, en in het bijzonder zoekt men het in uitersten, nl. grootboekoptiek en tele-combinaties.
De grootboekoptiek geeft moeilijkheden door zijn noodzakelijk korte brandpuntsafstand, zodra deze gebruikt wordt op spiegelreflexcamera's, en juist daarvoor kan men op een goede verkoop rekenen, omdat dit de camera's bij uitnemendheid zijn voor verwisselbare optiek. Een kort gebouwd objectief is dus noodzakelijk en bovendien verlangt de afnemer tegenwoordig een hoge lichtsterkte.
Dat men in het verenigen van die wat tegenstrijdige eisen toch geslaagd is, bewijzen bijv. enige lenzen van Schneider, de Isogon 1 : 4,5—40 mm (voor de Kine-Exakta), de Xenagon 1 : 3,5—35 mm (voor alle camera's) en de speciaal uit de Xenon (met 1 : 2—50 mm) ontwikkelde Xenogon 1 : 2,8—35 mm. Een dergelijke lichtsterkte bij een zo grote beeldhoek is waarlijk een prestatie, die voorshands alleen in de kleinformaatoptiek mogelijk is! De Schneider-Xenon is nog iets opgevoerd in lichtsterkte, nl. nu 1 : 1,9—50 mm.
Rodenstock vervaardigt daarnaast de Weitwinkel-Heligon voor kleinformaat met 1 : 3,2—30 mm en 1 : 2,8—35 mm en is er daarmee in geslaagd, de beeldhoek bij de eerste nóg weer groter te krijgen!
Voigtländer op zijn beurt heeft voorlopig het maximum aan beeldhoekgrootte gepresteerd, waarvan we hierbij een afbeelding geven: de Ultragon 1 : 5,8—24 mm, waarmee een hoek van 94° bereikt is. Een dergelijke wedloop volgende, hebben we daarom in de vorige zin het woordje „voorlopig" maar ingelast, hoewel aangenomen mag worden, dat dit maximum niet spoedig overschreden zal geraken.

Een ander maximum, en wel op het gebied van de lichtsterkte, moeten we terloops toch ook even noemen. Iemand, die een objectief met lichtsterkte 1 : 1,5 bezit, voelt zich al een hele Piet.

De Ultragon 1 : 5,8—24 mm op de nieuwe „.....” camera van Voigtländer, die naamloos bleef, tot uit de prijsvraag voor het publiek de naam te voorschijn kwam: de Voigtländer Prominent. Het is een kleinformaatcamera 24 × 36 mm met centrale sluiter (Compur-Rapid met echte synchronisatie), afstandsmeter, die tevens zoeker is (hier ook met prisma-kop), gekoppeld transport en verwisselbare optiek. Daarvoor is ook beschikbaar de Nokton 1 : 1,5—50 mm, de Ultron 1 : 2—50 mm, de Color-Skopar 1 : 3,5—50 mm, de Telomar 1 : 5,5—100 mm en de Telomar 1 : 5,5—150 mm.

en ergert zich een beetje, als er op een goede dag iemand naast hem staat met een optiek 1 : 1,4. Als hij dat komma'tje met die 5 maar kwijt was.... Welnu, dat kan. De Berlijnse Astro fabriek maakt nu de Tachonar met een lichtsterkte 1 : 1,0 en een brandpuntsafstand van 75 mm. Deze lens is leverbaar voor filmcamera's en voor de Leica. En alweer heeft de kleinformaatcamera hiermee een voordeel, want voor grotere beeldformaten en dus met langere brandpuntsafstanden zal dit type zeer waarschijnlijk nog niet verwezenlijkt kunnen worden. Men bereikt zo iets vrijwel steeds door het gebruik van bijzondere glassoorten, die niet in grote stukken gemaakt kunnen worden. Slechts in diameter kleine lenzen kunnen er uit worden geslepen. Ofschoon men zou kunnen menen, dat 75 mm toch ook nog een formaat 6 × 6 cm moet kunnen dekken, blijkt uit het gebruik voor Leica, dat alleen het centrum van het beeld goede kwaliteiten heeft, naar de hoeken toe neemt de beeldkwaliteit zeer waarschijnlijk direct sterk af.

We noemden in de aanvang de grote aandacht voor spiegelreflexcamera's. De dakkantprisma's in Contax S en de Kine Exakta zijn hiervoor trouwens typerend, en hebben bovendien nog het voordeel, dat het beeld niet alleen recht op staat, maar ook met links en rechts op de goede plaats. Dat zette Zeiss-Ikon aan het pickeren, en voor de Ikoflex is er nu een prisma opzetstuk geconstrueerd, dat het spiegelbeeld weer recht zet. Het lijkt ons wat ver gezocht, het feit dat wij in onze Rollei de zaak altijd in spiegelbeeld zien, heeft ons nog nooit gehinderd.

Een verdere toepassing van het door een spiegel op matglas gereflecteerde beeld kwamen wij tegen bij de telelenzen, en daarbij denken we in 't bijzonder aan de zeer interessante Kilar objectieven van Heinz Kilfitt. Zij waren in Amsterdam te zien bij de firma Boonen. Naast het spiegelreflex aanzetstuk met de Kilar 1 : 3,5—9 cm bestaan daarin — met prisma-kop — brandpuntsafstanden van 15, 30 en 60 cm. Ook dit is zeer interessante optiek, die juist op het andere uiterste ligt, met zijn zeer kleine beeldhoek en zeer groot en toch verrassend scherp beeld.

ONDERZOEK VAN DALCO DALTONAPAPIER

Onder de naam „DALTONA” levert DALCO een portretpapier voor contactafdrukken met de eigenschappen van een chlorobromidepapier.

De gevoeligheid ligt tussen die van gaslicht- en bromidepapier in en het is ook voor het vervaardigen van vergrotingen te gebruiken, wanneer de wat langere belichtingstijd dan voor bromidepapier vereist zou zijn geen bezwaar oplevert.

Het papier heeft een mooi oppervlak en levert reeds bij ontwikkeling in een gewone ontwikkelaar, die op gaslichtpapier blauwzwarte tinten geeft, een warm zwarte kleur. De mooiste resultaten krijgt men echter bij gebruik van een ontwikkelaar voor warme tinten, terwijl men desgewenst ook direct tot olijfbruine tint kan ontwikkelen met een doeltreffend aangepaste ontwikkelaar. Recepten hiervoor worden bij het papier verstrekt.

De gradatie is bijzonder fraai. Onderstaande grafiek geeft de gradatiecurve. Deze toont een mooi regelmatig verloop zonder vrij snelle overgangen in helling, zoals bij gaslichtpapier vaak voorkomt. Hierdoor kan zowel in de hoge lichten als in de schaduwen een zeer goede doortekening verkregen worden, hetgeen juist voor portretopnamen zeer belangrijk is. Bij proefvergrotingen van enigszins moeilijke negatieven bleek het veel gemakkelijker om snel tot goede resultaten te komen dan op gewoon gaslicht- of bromidepapier het geval was, in het bijzonder bleek veel minder gebruik van plaatselijk tegenhouden of doordrukken nodig te zijn.

De maximale zwarting die het papier bereikt is 1,3, hetgeen een normale waarde is voor matte papieren; dit komt overeen met een beeldcontrast van 1 : 20. De copieeromvang hangt uiteraard af van de gebruikte gradatie.

Daltona wordt vervaardigd met wit of chamois oppervlak.

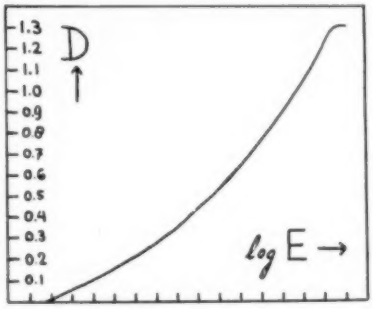

Fig. 1. *Gradatiecurve van Dalco Daltonapapier.*

Het papier kan zonder voorbehoud worden aanbevolen. De toepassing behoeft zich natuurlijk niet te beperken tot portretten, doch kan uitgebreid worden tot alle onderwerpen, welke zich voor weergave in warme tinten lenen. C. VAN DUIJN Jr

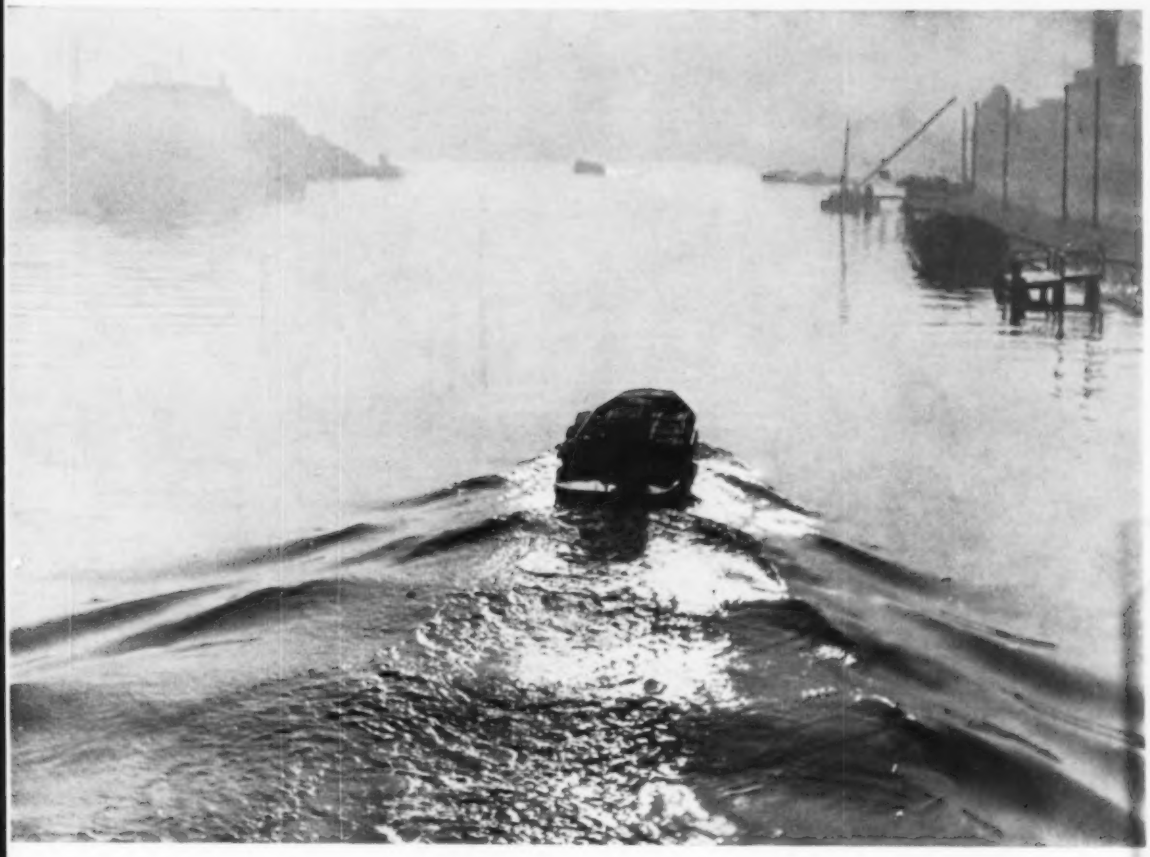

J. W. Stieneker, Amsterdam — *Mistige dag*

Zij zijn er te over, die nevelige morgens, ook in de zomer, waarbij alles wat even verder ligt vervaagt tot een grijs decor, en ons hoofdmotief niet zijn sterker detaillering vanzelf meer aandacht gaat vragen. Men denkt daar vaak niet zo bij na, maar hierin ligt een belangrijk punt in ons voordeel, want maar al te gaarne geeft de fotografie ons een te grote dosis details; kleinigheden en nietigheden, die in 't geheel niet ter zake doen en alleen maar de aandacht afleiden.

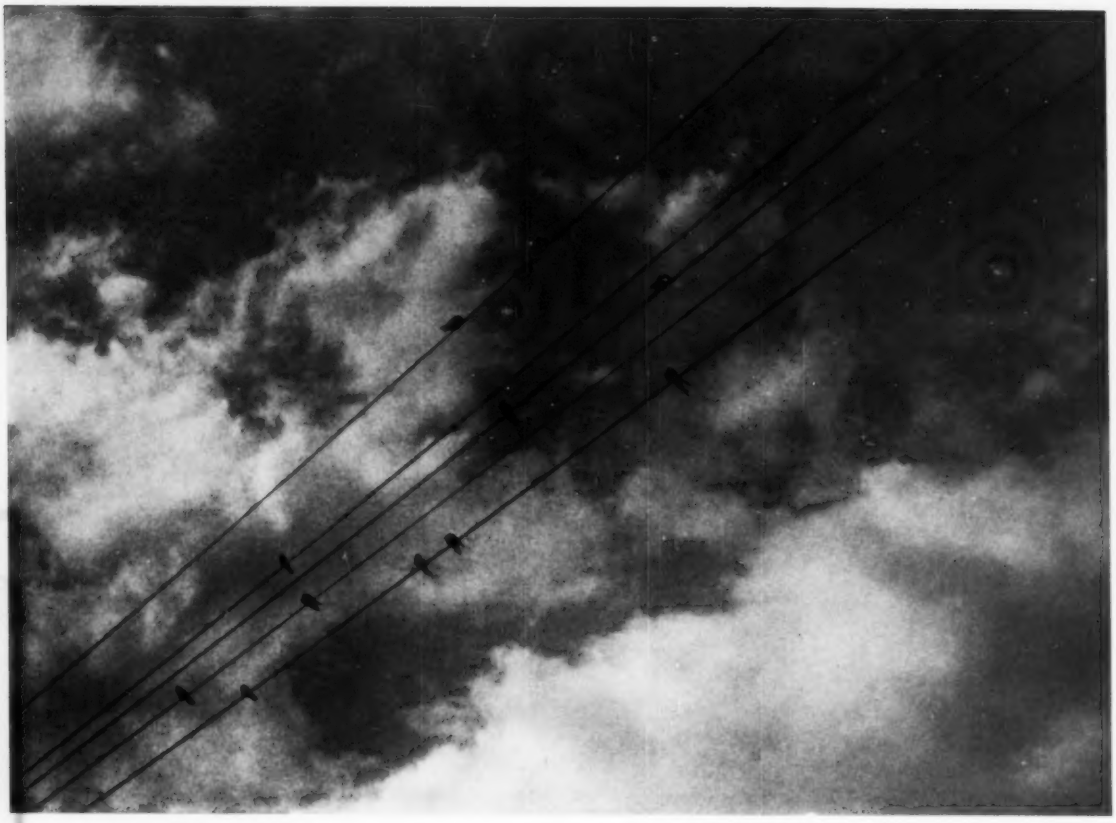

D. J. S. Baars, Rijswijk

Muziek

Eervolle vermelding klasse Juniores in een der wedstrijden Vrije Onderwerpen

Waarom zouden we niet, liggende op de warme zomergrond, en de blik genieten latend van de wijde luchten, ook de camera daarheen eens richten? De camera is toch eigenlijk als ons oog, kijkend naar alle dingen, herinneringen vastleggend voor later. En als er dan een prent ontstaat als deze, die spreekt van de muziek van de zomer, dan is zo'n vacantiedag welbesteed geweest.

HET MONTEREN EN NA-SYNCHRONISEREN VAN FILMS

*

778.534.48

In enkele vroegere afleveringen van FOTO heb ik reeds getracht U een, zij het dan bescheiden, indruk te geven van wat men allemaal voor moeilijkheden kan tegenkomen bij het opnemen van films (Aug. '47, Oct. '49 en Nov. '49). Alle voorkomende moeilijkheden heb ik, zoals U begrijpen zult, bij benadering niet kunnen opnoemen, maar dat neemt niet weg, dat na verloop van tijd toch alle opnamen van de centrale terug waren, gecontroleerd, de foute scènes overgedraaid (en soms nog eens overgemaakt).

Om U van de montage een enigszins helder beeld te geven, moet ik U eerst vertellen, dat er voor 16 mm film twee procédé's bestaan: Het negatief-positief procédé en het omkeersysteem. Beide systemen hebben natuurlijk hun voor en tegen.

De omgekeerde film krijgt men dus draaiklaar thuis en voor kleine producties, waaraan niet al te grote eisen gesteld worden, is dit materiaal wel het verkieslijkst. Men draait nl. het origineel, de z.g. moederfilm, één maal (althans zo min mogelijk) door een foutloos lopende projector en ziet dan meteen welke scènes wel, en welke niet te gebruiken zijn. De goede scènes worden dan, hetzij in positief (omkeer) gecopieerd of er wordt een negatief van getrokken. Deze werkwijze bespaart een handvol geld aan materiaal.

Wanneer er echter hoge eisen aan een film worden gesteld, neemt men veelal op negatieffilm op. Hiervan wordt dan direct na het ontwikkelen een positieve copie getrokken. Het negatief wordt zo snel mogelijk in een diepe (en vooral stofvrije) kast opgeborgen en men is vrij om met de werkcopie zoveel te doen als men wil. De serieuze amateur, die meestal met een factor van 1 op 1½ verlies draait, of soms nog minder, is, naar vanzelf spreekt, met omkeer-film veel goedkoper uit.

Van die verlesfactor van 1 op 1½ moet U werkelijk niet te erg schrikken. Een verlies aan overtollig materiaal van 90 % behoort niet tot de uitzonderingen, terwijl men een productie van 1 op 5 de normaalste zaak van de wereld vindt.

Wij namen onze film op negatiefmateriaal op en hadden dus het voordeel, met de werkcopie naar hartelust te kunnen experimenteren. De montage van de film is een netelige kwestie, zo moeilijk, omdat men van al die mooie, goed geslaagde scènes maar node een paar beelden snijden wil. En toch is 't voor een goede gang van zaken van het allergrootste belang dat er drastisch met de schaar gewerkt wordt. Een voorbeeld: Scène 212. Vliegtuig taxiet naar het einde van het veld, stijgt op, vliegt laag over de camera en verdwijnt in het verschiet. Achtergrond: wolken..... Deze scène werd gesplitst in het wegtaxiën en de opname van het opstijgen zelf. Na een lange dag verlieten wij het veld, tevreden met het vermeende, bereikte resultaat. Dan gaan ze de projector in, de vliegtuigscènes, en daar zijn ze reeds op het doek. Het vliegtuig taxiet weg, drie maal en het stijgt op, twee maal, want we hebben deze belangrijke scène, waarbij we geen risico mochten lopen, zolang overgemaakt, totdat we dachten, dat deze goed was. De eerste maal taxiën blijkt inderdaad fout. Te langzaam. De tweede echter blijkt beter dan de derde, zodat deze wordt uitgekozen.

Van het opstijgen wordt de tweede genomen. De eerste blijkt te prijken met de kolossale opschriften AEREO HOLLAND en YPENBURG, wat voor een vliegtuig, dat op een veld in het buitenland met smokkelwaar opstijgt, wel een beetje vreemd aandoet. In het begin van de tweede opname echter tippelen een paar vervelende mannetjes, die pas na een meter uit het beeld lopen. Toch moeten die mannetjes er af. Gelukkig is tijdens het overvliegen het toestel goed in het beeld gebleven. Dat kan met een dergelijke zwenk van bijna 135° nogal eens wat moeilijkheden opleveren. Zo wordt alles dus aan elkaar geplakt. De scènes er voor en er na kloppen ook, en dan maar draaien. Ja, en dan blijkt toch, dat het taxiën, ten slotte een niet zo heel belangrijke scène, te lang is. Daar zijn geen wetten voor, maar dat moet men voelen. Een stuk er af dus. Van het begin of van het eind? Dat hangt alweer af van wat het belangrijkste is. Is het van belang, te zien dat het vliegtuig een heel eind moet taxiën? Dan neemt men het stukje bij het begin weg. Of is het vliegtuig op zichzelf belangrijker dan wat het op het moment uitvoert? Ja, in dit geval wel. We werken aan een jongensfilm en jongens zien graag vliegtuigen. En als ze dan een vliegtuig zien, dan zien ze het graag zo goed mogelijk. Ze nemen graag het gevaarte met z'n draaiende propeller goed in zich op en kan het hun wat schelen, dat het vliegtuig bij het wegrijden in een mooier compositorisch vlak komt te staan met die wolkenpartijen op de achtergrond? Zo krijgt de montageman elk van de vierhonderd scènes te beoordelen en het wordt hem nog moeilijker gemaakt, wanneer bijv. een close up van een schreeuwende jongen in een andere scène moet worden ingevoegd, of wanneer hij op eigen initiatief moet besluiten tot het laten vervallen van een scène wanneer deze bij nader inzien in het geheel niet blijkt te voldoen.

Deze montage wordt veelal onderschat, want inderdaad heeft de montageman naast zijn zeer tijdrovende

In de nog niet geheel gereed gekomen geluidsstudio te Tilburg staat de apparatuur nog wat provisorisch opgesteld. Het geluid, gekozen en bewerkt door Mevr. Elsa van Epen—de Groot, wordt hier gemixed en op de tape opgenomen.

werkzaamheden een grote mate van artistieke verantwoordelijkheid.

Er wordt wel eens gezegd, dat film en fotografie elkaar niet veel ontlopen. Zelfs wordt de camera-man veelal voor fotograaf aangezien en omgekeerd. En toch blijkt in de practijk vaak, dat vele, meestal prima, fotografen maar matige cineasten zijn. Hun beelden blijven te star en doen te fotografisch aan. Bij het fotograferen neemt men het op te nemen onderwerp goed in zich op, men kiest een goed standpunt en weert zoveel mogelijk storende elementen op achtergrond en ter zijde, men meet nauwkeurig en knipt. En daarmee is de opname gemaakt.

Een voorbeeld echter van een gemakkelijk te maken fout met filmen is het volgende: In het draaiboek stond: Tractor ploegt land. Zwenk van close up naar totaal.

We kiezen de opname tot en met uit. We maakten de zwenk talloze malen op proef, beoordeelden de compositie op verschillende punten van de zwenk en draaiden ten slotte. Technisch en compositorisch bleek de opname later goed en toch laboreerde deze aan een fout, die we maakten, doordat we te veel stilgestaan hadden bij deze twee punten en ons niet voldoende rekenschap hadden gegeven van *wat* we met de opname eigenlijk zeggen wilden. De aard van de film bracht nl. mee, dat het hier ging om de werkzaamheden. Het ploegen was hier dus hoofdzaak en niet de tractor op zichzelf. Onze opname begon met het volgen van het zware achterwiel van de tractor. We volgden dit en na enkele seconden kwam de hele tractor in beeld en reed voor de camera uit weg naar de horizon. Wat we hadden moeten nemen was het volgende: Stilstaande camera op de vaste, ongeploegde aarde gericht. Draaien, even voordat de tractor in beeld komt. Dan de onderkant van het zware wiel, dat de aarde in elkaar drukt en plet. Dan de ploegschaar in beeld, en eerst dan volgen met de camera. Het effect van deze laatste gang van zaken was veel dynamischer en vooral filmischer dan van de eerste opname. Niet dat de toeschouwer zoiets opmerkt. Zelfs een geroutineerd film-beschouwer zal niet direct kunnen zeggen: Daar zat een fout in die opname. Maar een aaneenschakeling van dergelijk soort fouten doet een film „rammelen".

Een tweede voorbeeld van verschil tussen fotografie en film.

De moeder van een van de jongens uit de Zwarte-Panter-film sterft. Het ventje is dan juist op weg naar de dokter en de tragiek van het geval wordt nog eens onderstreept door een beeld van de armelijkheid van het milieu. Na een aantal inleidende scènes eerst een beeld van de huilende Rienus op de rand van het bed. Rienus staat op en gaat naar de deur. In de zwenk wordt nog juist meegenomen de uitgestrekte hand van de moeder, die Rienus tegen wil houden, omdat ze weet dat het toch te laat is. Volgend beeld, de moeder valt terug in de kussens en hijgt. Volgend beeld hetzelfde, half totaal, krachtiger spel en luidere muziek. Tegen het eind van dit beeld een climax in de muziek en de moeder blaast haar laatste adem uit. Haar hand glijdt opzij van het bed en de rozenkrans die ze daarin houdt schommelt zachtjes heen en weer en tikt tegen de bedstijl. De luide muziek van daareven is verstomd en het tikken is het enige geluid dat overblijft. Dan zwenkt

De „overkokende melk" op de montagetafel. Vanaf de spoelen loopt de film, langs de plakpers en langs een lichtbakje naar de gelijkleggen.

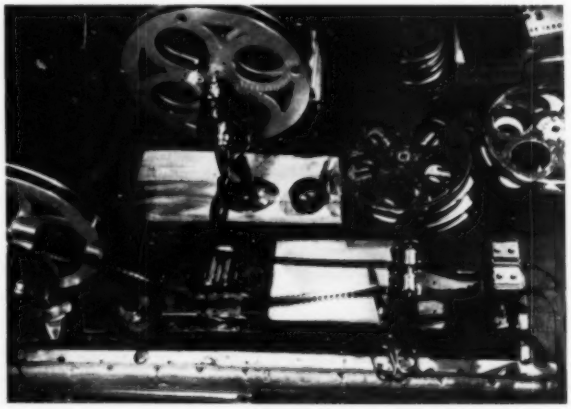

de camera langs de haveloze vloer, over een hoopje vuil wasgoed naar de kachel, waarop een pan melk staat over te koken. Op dit beeld blijft de camera stil staan en blendt heel langzaam af.

Er komen hier nog een paar belangrijke factoren in het spel, waarmee de fotograaf nooit werkt. Geluid en tijd. Laten we het geluid even rusten. De tijdswaarde van elk der verschillende beelden echter is zeer belangrijk en hangt nauw samen met de op te nemen handeling. De in korte spanne tijds elkaar opvolgende beelden van totaal naar grote close up geven een grotere climax dan enige handeling zelf maar zou kunnen suggereren. De snelle beeldwisseling vóór het moment van sterven en de zeer langzame camerabeweging na dit moment zijn zeer nauwkeurig berekend op een zo groot mogelijk effect en moeten het „doen", want met deze factoren staat of valt een dergelijke actie.

En ten slotte zijn er de diverse camerabewegingen zelf, zoals de zwenk, de rijopname en het voor de filmcamera grotere gebruik van vreemde hoeken, deze al dan niet gecombineerd. Een zwenk bijv., per beeld bekeken, zou dikwijls een zielig resultaat opleveren, want we zouden er halve gezichten, delen van onderwerpen en soms zelfs onscherpte op vinden. Toch kan die zelfde zwenk soms een onmisbaar bestanddeel van een aantal scènes vormen, waar elke andere oplossing een verslapping zou hebben betekend. Nemen we bijv. een opname van een stoet mensen. Moet uitkomen de buitengewone lengte van de stoet. We zouden dan een aantal beelden kunnen nemen van de meest nabijzijnden, een beeld van enkelen die wat verder weg staan en ten slotte het einde van de stoet. Of wel we kunnen op een grote afstand gaan staan en de hele stoet in onbeeld te zien krijgen. Beter is, de kop van de stoet op te nemen (liefst laag) en langzaam te zwenken langs de stoet totdat (eindelijk) het einde in de zoeker verschijnt. We krijgen dan veel beter de indruk van een ontzettend groot aantal mensen en maken, in het midden van de zwenk, zelfs tevens gebruik van het effect dat de fotograaf ook kent, nl. suggereren, dat er heel veel mensen zijn, door de mensen er aan alle kanten „af te laten vallen". Al naarmate we dit effect willen verhogen, maken we de zwenk langzamer.

De opstelling van de apparatuur in Tilburg mocht dan nog wat primitief zijn, het werk werd er niet minder intensief om gedaan. Het mixen en op tape brengen eist de uiterste concentratie, handen die de technische apparatuur vrijwel automatisch bedienen en een zuiver gevoel voor muziek en verhouding, dat niet verslappen mag.

In gespannen aandacht volgen de sprekers en de regisseur het geprojecteerde beeld.

Wanneer de man van de montage zijn werkcopie in elkaar heeft zitten, begint er voor hem een volgende phase. Het gelijkleggen van het negatief. Kwam het er met de werkcopie niet zo nauw op aan, het negatief wordt met zachte handschoenen behandeld. De montagemanden worden eerst volkomen stofvrij gemaakt en alle plaatsen waar de film terecht kan komen worden met de grootste nauwgezetheid van stof of scherpe elementen gezuiverd. De grote filmcentra hebben hun hulpmiddelen om dit gelijkleggen zeer te vereenvoudigen. Wij beschikten echter alleen over de allernodigste instrumenten, zoals de manden, het instrument, dat de film beeld voor beeld gelijk door laat rollen en omrollers, plakpers, etc.. Aangenomen, dat we tijdens de montage van de werkcopie goed aangetekend hebben welke van de dikwijls twee- of driedubbele scènes we uitkozen, dan nog rest ons hier het op de juiste plaats couperen van de scènes zelf. En daar begint de moeilijkheid. Wat zijn we dan blij

met scènes waarin veel beweging zit, zodat we gemakkelijk een beenstand vinden, corresponderend op hetzelfde beeld in negatief. Maar wat wordt het moeilijk, wanneer we bijv. een landschapje krijgen, waarin soms meters lang geen overeenkomst te vinden is, want alle beelden lijken zo sprekend op elkaar. De stofjes, onze grootste vijanden, kunnen dan belangrijke hulpmiddelen worden, want wanneer alle pogingen mislukken gaan we ijverig zoeken naar een stofje dat reeds in het negatief voorkwam en dus meegecopieerd werd. Vanaf dat vlekje of stofje, liefst zo klein mogelijk en in een der eerste beelden, begint dan de victorie en verder rollen de meters film de mand in. Zo rollen we elk van de tien delen langs het verlichte raampje en we overtuigen ons er van, dat het negatief geen beeld langer of korter wordt dan de werkcopie. Als ook deze tijdrovende bezigheid haar beslag gekregen heeft gaan we eens denken aan de blendingen en de titels. Tegen die tijd is de werkcopie dikwijls al zo versleten, dat de perforatie op verschillende plaatsen vernield, of niet betrouwbaar meer is. Hiervoor voegen we dan, ook weer precies op lengte, stukjes blanke film in. Alleen de lengte is nog maar heilig, het beeld zelf komt er niet zo heel nauw meer op aan.

De eenvoudigste weg voor het opnemen van titels is natuurlijk een mooi zwart lettertje op een wit vlak en dan maar negatief draaien. Wij stelden ons zelf echter grotere eisen. De eerste scènes van de Zwarte-Panter-film spelen op een bruggetje waar jongens op een harmonica zitten te blazen. Die harmonica valt met een plons in het water. Als achtergrond voor de titels kozen we daarom een lange, langzame zwenk over het oppervlak van water in een grachtje. De huizen weerspiegelen er in. Dit tamelijk neutrale beeld was juist voldoende krachtig om een prettig aandoende achtergrondvulling op te leveren, zonder te ondefinieerbaar te worden. De titels werden zwart op wit gedrukt. Daarna op negatieffilm opgenomen. Van dit negatief werd een positiefcopie getrokken. Van het achtergrondbeeld werd evenecns een positief-copie getrokken. Hierna werden achtereenvolgens achtergrond en titels op eenzelfde stuk negatieffilm gecopieerd. Zo kregen we dus een negatieve beeldachtergrond met zwarte letters. Hiervan werd dan het origineel getrokken, dat dus weer witte letters had. Een ingewikkelde uitrekenarij, en een hoop werk, maar het is de enige manier wanneer we zulke dingen niet rechtstreeks met de camera willen of kunnen opnemen. Het verlies aan scherpte door al deze verschillende trappen valt buitengewoon mee. Ook van overblendingen worden op deze wijze duplicaten gemaakt, daar op- en afblendingen eenvoudiger chemisch gemaakt konden worden. De af te blenden scène wordt daartoe beeld voor beeld in de Farmer-verzwakker gehouden, waarbij de eerste beelden natuurlijk het meest aan de inwerking van de verzwakker bloot staan en zodoende een egaal verlopende blending verkregen wordt.

De werkzaamheden aan het beeld kwamen nu zo langzamerhand tot een einde en het woord was van nu af aan, aan de geluidstechnici.

Reeds heb ik U daarover een en ander verteld in het artikel „Action at Windsor Station", en de productiemaatschappij die hier werkte, het Ealing Studios concern, beschikte behalve over een zeer uitgebreid aantal technici, natuurlijk ook over een tot in alle finesses verzorgde apparatuur. Bij dergelijke grote producties wordt over de mogelijkheid van na-synchronisatie eenvoudig niet gedacht. Na het commando „Action" (in Nederland meestal „Camera loopt!") verstilt alles en alleen de bij de actie behorende geluiden worden opgenomen. De beeld- en de geluidscamera die volkomen synchroon lopen nemen gelijktijdig beeld en geluid op. Het klapje, waarop nummer en andere gegevens der scène staan opgetekend, wordt met een klap dichtgeslagen, wat op de geluidsband een uitslag geeft. Later legt men beeld en geluid op dit punt gelijk en fouten zijn zodoende niet mogelijk. Voor de muziek wordt dan later een tweede geluidsband gemaakt.

Wij werkten als volgt. Daar we met jongens een film opnamen, werd het risico van over te maken scènes belangrijk groter. Onze productie zou in plaats van 1 op 2½ direct zeker 1 op 6 of 7 zijn geworden, wanneer we besloten hadden het geluid tegelijkertijd op te nemen. Waarbij nog komt, dat we gebonden waren geweest aan een electrische installatie om de twee camera's synchroon te krijgen en aan veel gesleep met allerlei zware apparatuur.

Draaiboeken, tekstboeken en alle andere documentatie werden met werkcopie en negatief onderverdeeld in drie-en-twintig complexen. Deze complex-indeling werd afhankelijk gemaakt van voorkomende vacuums in de muziek, terwijl de acties zoveel mogelijk intact gehouden werden, wat later voor de sprekers veel gemak betekent. Omdat deze geluidsopnamen eigenlijk buiten het bestek van dit blad vallen zal ik trachten hierover kort te zijn. Als eerste phase werd de muziek opgenomen. De zojuist gereedgekomen studio te Tilburg werd, nog voor de afwerking, ten doop gehouden met de opnamen op magnetofoon van delen muziek van drie-en-veertig gramofoonplaten. In de regel kozen we hiervoor zeer onbekende muziek. Hoewel de smaken hierover nogal eens schijnen te verschillen, is in de regel toch wel aan te nemen, dat de muziek bij een film slechts als illustratie te dienen heeft en liefst nooit moet opvallen. Wel kan zij hier en daar als speciaal effect bijzonder suggererend werken, ook wel door het weglaten er van.

De werkcopie werd per complex geprojecteerd en zo werd, deel voor deel en plaat na plaat, de hele film door muziek gedekt. Omdat we zonder bepaald gecomponeerde muziek werkten, maar met gramofoonplaten, werd het een netelige kwestie, bepaalde climaxen in de film gelijk te laten vallen met effecten in de muziek en het uitzoeken van de verschillende delen der platen is zodoende altijd een werk, dat veel tijd en muziekkennis

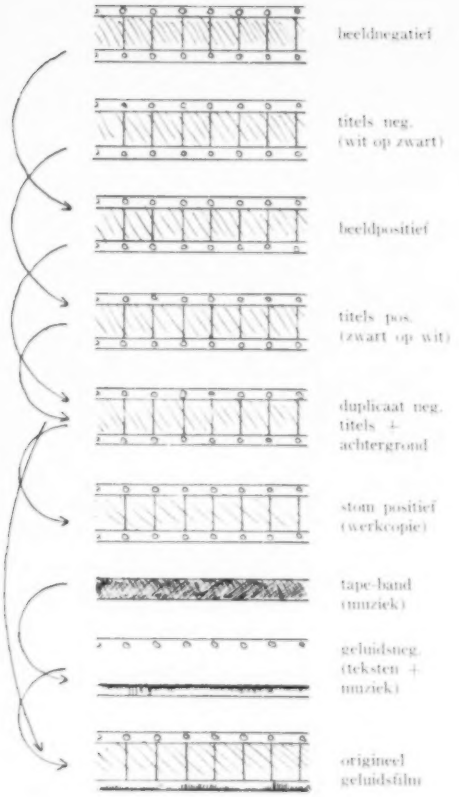

Verschillende phasen film, op eenzelfde punt (scène 1, titels)

vereist. Op deze bepaalde effecten en climaxen na, hoort de hele muziek in dit geval vrij gelijkmatig van volume opgenomen te worden, zodat de geluidsmixer het later in zijn hand heeft, de muziek tegen de andere bijkomende geluiden en de teksten, al naar believen weg te draaien of weer op te halen.

En daar was dan het moeilijkste punt van de hele film. Het opnemen der teksten. Eertijds was elk gesproken woord zo nauwkeurig mogelijk geregistreerd, maar natuurlijk kon niet vermeden worden, dat er een enkel woord doorheen slipte.

Ten slotte stonden allen gereed voor de eerste opname. De sprekers stonden opgesteld voor twee microfoons. De tape-recorder, waarop de eerste muziekband, was op de versterker aangesloten. Twee koptelefoons en een oscillograaf vertelden de geluidsmensen wat er gebeurde en in een vrijstaande geluidsdichte cabine stonden geluidscamera en projector (synchroon gekoppeld) aangesloten. De projector projecteerde de film door een dubbel glazen schot tot voor in de studioruimte.

Het licht werd uitgedaan en de opnamen konden beginnen. En daar begonnen de moeilijkheden. Wat aanvankelijk vrij gemakkelijk had geschenen, bleek ondenkbaar moeilijk: het door een aantal jongens na laten spreken van teksten, die ze op het doek zien (maar natuurlijk niet horen) spreken. Lezen konden ze hun rollen niet, want daarvoor was het, wegens de projectie, te donker. Bovendien hadden zij hun ogen te hard nodig met naar de projectie kijken en precies op tijd invallen. Ook werkte het ritselen der op papier getypte rollen te storend. Uiteindelijk werd een der rollen door een epi-dia-projector op de wand direct naast het doek geprojecteerd en dat bleek de beste oplossing.

Er bleek een repetitie van vier, tot soms wel tien maal nodig te zijn om met het (toch reeds gespeelde) beeld vertrouwd te raken. Dat een en ander zeer veel van regisseur en spelers vergde, laat zich natuurlijk gemakkelijk begrijpen. Toch hadden ook de geluidstechnici het zwaar te verantwoorden. Keer op keer werd over gerepeteerd, om muziek, bepaalde geluidseffecten en de microfoons op de juiste tijd in en uit te faden en alles „zachtkens vloeiend" in elkaar over te laten gaan. De pas sinds kort opgestelde apparatuur laboreerde nog aan enkele kinderziekten, zodat verscheidene opnamen moesten worden overgemaakt ten gevolge van een onscherp geluidsbeeld, een te licht beeld, een lege cassette of andere technische kleinigheden. Het duurde drie dagen, voor alles „op rolletjes" liep en we aan een productie van zeven complexen per dag konden geraken. Ter controle werd van elke generale repetitie een opname met een wire-recorder gemaakt, een apparaat, dat evenals de tape-recorder de voordelen biedt, direct beluisterd en „uitgeveegd" te kunnen worden. Ook gaven kleine proefopnamen van enkele meters film, door ons zelf ontwikkeld, een belangrijke ruggesteun.

Een voorbeeld van een der opnamen. Complex II. De scènes van de stervende moeder. De moeder ligt zwaar ziek in bed. Rinusje, haar zoontje, zit naast het bed en wil de dokter gaan halen. Nee, zegt moeder, blijf hier. Als ik er ooit eens niet meer zal zijn, dan moet je..... Maar Rinus is al weg, op weg naar de dokter. In die tussentijd sterft de moeder. De film is ingelegd en loopt over een z.g. continue apparaat. De film kan dan onbeperkt achter elkaar draaien, zonder dat telkens moet worden teruggespoeld en opnieuw ingelegd. De eerste keer draait door en hierin orienteren de sprekers zich op het beeld. De tweede keer komt men ook nog niet aan spreken toe. De derde keer proberen ze de teksten, maar het wordt een fiasco. De vierde keer gaat het iets beter, maar de teksten schijnen niet te kloppen. De vijfde keer wordt uitgekiend wat er precies aan hapert en de zesde keer loopt alles vlotter. De zevende keer gaat alles goed. Inmiddels is de muziek keer op keer geprobeerd en wat dat betreft komt alles wel aardig uit, maar daar duikt een nieuwe moeilijkheid op. Na het sterven der moeder glijdt haar hand van het bed

en het tikken van de rozenkrans blijft over. Daarna dwaalt de camera langs de bedstijlen en bereikt de kachel, waarop melk overkookt. De muziek is op het moment van sterven tot een schrille climax opgewerkt en laat een volkomen lege stilte achter, die noodzakelijkerwijze moet worden opgevuld met het tikken en later het sissen van de overkokende melk. Beide geluiden, in natura uitgevoerd, blijken bij benadering niet te voldoen. Er wordt getikt met allerlei soorten materiaal, tegen dik hout, dun hout, hout van diverse soorten, tegen karton, tegen steen en nog veel meer variaties. De tik mag niet enkelvoudig zijn, maar moet bestaan uit enkele zeer kort op elkaar volgende tikjes, alles weer in een rhythme, gelijk aan wat we op de film zien. Een echte rozenkrans bleek een veel te schraal geluid te geven. Een zwaar snoer met dikke houten kralen bleek ten slotte het juiste effect te geven, wanneer we het tegen een stuk linoleumzeil lieten tikken. Het sissen van de overkokende melk werd na veel vergeefse pogingen tot stand gebracht door op een gloeiend heet plaatje een stukje nat papier te drukken, dit alles dicht naast de microfoon. En dan de opname. Tot het uiterste gespannen wachten allen het startsein af en daar loopt het eerste beeld. Rinus spreekt goed. Precies zo stokkend als het voor het type zijn moet. Moeder legt in haar stem juist die intonatie, benodigd voor de suggestie van een stervende moeder. De zinnen komen er goed uit. Daar verdwijnt Rinus. Moeder zucht nog wat en daar gaat de muziek dan, harder en harder. De schrille dissonanten komen er goed uit. Dan, de wegglijdende hand en op hetzelfde moment de muziekknop dicht. Doodse stilte, waarin het geluid van het tikken buitengewoon werkt door het geweldige contrast. Langzaam gaat ook deze microfoon dicht. In die tussentijd snelt de man van de „geluidskeuken" naar z'n tweede attribuut en produceert het overkoken, dat weer langzaam opgedraaid wordt. Dit houdt even aan om dan, gelijk met de afblending in een lange fade out te eindigen.

Dan wordt de geluidscamera aangekoppeld en starten we voor de opneming. Regisseur en geluidsmensen zitten in angst en beven over het welslagen van het complex. Zachtjes zoemt de projector, (een geluid, te zacht om nog door de microfoons te worden geregistreerd). De sprekers zeggen hun teksten. De speciale geluiden klinken. Slechts in de oren van de geluidsmensen schalt hierdoorheen de muziek. Het gaat goed en met een zucht van verlichting constateren we, zij het dan met angst en vreze, door de talloze moeilijkheden te zijn heen geslipt. Talloze moeilijkheden, want wat kan er allemaal niet verkeerd gaan. De film kan breken, het materiaal kan juist even te kort zijn. Iemand kan plotseling moeten hoesten. Er kunnen verkeerde woorden worden gesproken. Er kan te enthousiast of niet actief genoeg gesproken worden, te veel om op te noemen. En als dan ten slotte ook dit geluidsnegatief van de centrale teruggekomen is, volgt er nog een periode van montage. Het geluid moet worden gelijkgelegd. De aangewezen weg hiertoe is een beeld- en geluidsviewer. Men noemt zo'n ding een geluidsviewer, maar eigenlijk zou „hearer" een beter betiteling zijn. Terwijl een projector steeds direct een aantal toeren draait (24 beelden per seconde voor geluidsfilm), hebben we het bij dit instrument in onze hand, de snelheid te regelen, tot zeer langzaam. Ofschoon het geluid bij langzaam draaien veel lager wordt, is het op deze manier toch mogelijk beeld en geluid nauwkeurig gelijk te krijgen. Toch blijft het een lastig karwei, dat wel enige ervaring en routine vereist, om, wanneer we een mond open zien gaan, het geluid precies op de juiste plaats in te voegen. Alhoewel dit natuurlijk veel moeilijker is, is het ook mogelijk, het geluidsnegatief te bekijken. Op de geluidsstrip zien we nl. uitslagen, en al naarmate de frequentie van het geluid hoger of lager wordt, verschillen deze uitslagen in dichtheid. Geoefende lieden lezen zelfs de aard van het geluid van deze band af, aan de vorm der geluidsstreepjes.

Negatief beeld en negatief geluid worden nu na elkaar op een positieve film gecopieerd en daarmee is de eerste copie gereed. De volgende zullen alle precies eender zijn.

771.523

ONDERZOEK VAN DALCO PORTRETFILM

DALCO Portretfilm is een speciaal materiaal voor vakgebruik, nl. een vlakke film voor portretfotografie.

De algemene gevoeligheid bedraagt 19/10 DIN.

De kleurweergave blijkt uit onderstaande, met de AGFA kleurenkaart verkregen, cijfers:

	Rood	Geel	Groen	Blauw
Daglicht	80	40	40	180
Kunstlicht	120	60	60	100

In verband met de bestemming als materiaal voor het portretatelier is de kleurweergave bij daglicht van minder belang, zodat hieraan geen nadere discussie gewijd behoeft te worden.

De kleurweergave bij kunstlicht is voor portretfotografie vrij goed. Blauw wordt volkomen correct weergegeven, hetgeen van belang is voor blauwe ogen, terwijl de wat te lichte weergave van het rood gecompenseerd wordt door een te donkere weergave van het geel. Aangezien rood en geel in de normale menselijke kleuren steeds gemengd voorkomen, kan men rekenen, dat lippen en huid practisch goed zullen worden weergegeven. De te donkere weergave van het groen is voor portretfotografie vrijwel van geen belang.

De emulsie is dubbelgegoten en heeft een fraaie lange toonschaal. De bovenste emulsielaag heeft een vervloeiingspunt van 39° C, terwijl de onderste een sterker gehärde gelatine bezit met een vervloeiingspunt van ca 45° C. De dikte van de emulsielagen samen bedraagt 0,02 mm, van de drager 0,22 mm.

De bovenste emulsielaag is in natte toestand tamelijk kwetsbaar, doch na droging is het weerstandsvermogen tegen mechanische beschadiging uitstekend, hetgeen voor retouche bijzonder belangrijk is.

De drager is blauwgrijs gekleurd („blue base").

Voor het doel, waarvoor het bestemd is, is DALCO Portretfilm een goed materiaal.

C. VAN DUIJN Jr

Uitslag FOTO-wedstrijd „Prille Lente Overal"

Niemand zal mogen beweren, dat de lente zich niet uitbundig voltrok dit jaar, maar helaas kan de redactie ditmaal niet beweren, dat de deelneming aan deze wedstrijd uitbundig bleek. Het aantal was in vergelijking met dat van de vorige keer (Vrije Onderwerpen)werkelijk niet groot. Nu is het een feit, dat het voorjaarsseizoen, altijd heel belangrijk voor de fotohandel, ditmaal ook van die kant bezorgd is gadegeslagen. Als het Zondag was, was het geen mooi weer, en als het mooi weer was, geen Zondag.

Het aantal prijzen, dat ditmaal kon worden toegekend, is niet groot. Niet alleen, doordat er niet zoveel inzenders waren, maar ook, omdat het gebodene niet altijd getuigde van oorspronkelijke visie, en vaak alleen de technische kwaliteiten moesten worden gewaardeerd, uiteraard naast esthetische normen. Toch mochten het alle eerste prijzen worden.

Deze gang van zaken bevalt ons overigens in 't geheel niet. Bij een gebonden onderwerp (hoe ruim ook) minder animo, bij Vrije Onderwerpen telkens een rijstebrijberg, waar haast geen doorkomen aan is. We komen hier nog tijdig op terug, maar we overwegen ernstig, een vaste tweemaandelijkse wedstrijd Vrije Onderwerpen uit te schrijven, met misschien nu en dan een gebonden onderwerp er tussen door. Indien men zich kennelijk meer aangetrokken gevoelt door meer vrijheid, welnu..... we leven in een vrij land!

Hier volgen dan de (magere) resultaten:

BABY-BOX KLASSE

Geen prijzen toegekend.

JUNIORES

Uit de serie dennebomenstudies van *G. Sweere* te Den Helder verwierf Dennebloem I de *eerste prijs*. Het is een mooie decoratieve studie, die een goed gevoel voor rhythme verraadt. De bronzen Daguerre-plaquette is ditmaal voor U, heer Sweere!

Bericht aan de fotohandel

Onze Afdeling Uitgeverij kan wegens bedrijfsvacantie van 24 tot en met 29 Juli a.s. geen orders uitvoeren. Bestellingen van boekwerken, uiterlijk op 22 Juli ontvangen, worden die dag nog afgewerkt. Wilt U dus *direct* Uw voorraad even nazien en bestellingen doorgeven, want midden in 't seizoen kunt U geen neen verkopen. Vriendelijk dank!

H. L. SMIT & Zn - HENGELO

SENIORES

Een *eerste prijs* voor *H. G. Leijse* te Rijswijk was gerechtvaardigd, gezien de kwaliteiten van diens „Lenteweelde"; een prachtige, in fijne tint gehouden vlakvulling van appelbloesems en hun (hier zeer gelukkig liggende) schaduwen, die zeker de plaquette verdient.

GEVORDERDEN

Ook hier, evenals in de andere klassen, slechts een prijs, en een *eerste prijs*, wel verdiend, voor drie berken, zo voortreffelijk van plastiek en materiaalweergave, dat wij *Hans Volker* met groot genoegen en met onze welgemeende gelukwensen zien *promoveren naar de Ere-klasse!* Het zal op zijn plaquette gegraveerd staan.

DE VAKKLASSE

is ten slotte ook nog gaan strijken met een *eerste prijs* voor *H. J. A. Jacobs* te Den Haag met zijn foto „Katjes"; een heel mooi en zeer decoratief stukje werk, bovendien uitstekend afgewerkt met die „tekenrand" (breed wit kader van fotopapier zelve) en mooie tekstletter. Ook Uw Daguerre-plaquette komt, heer Jacobs. Hij is verdiend.

Boekbespreking ★

771.6/7

C. van Duijn Jr, *Fotografische Chemicaliën*, eigenschappen, gebruik en vervanging. 171 blz. 14½ × 21 cm in halflinnen band in stofomslag *f 7,90*. Uitgegeven in de Fotografische Bibliotheek van H. L. Smit & Zn, Hengelo, 1950.

Hoewel het aantal goede receptenboeken voor de fotografie in de Nederlandse taal nu niet zo groot is, voorzien deze werkjes toch voldoende in de bestaande behoeften. De meeste receptenboeken voorzien trouwens meestal wel in het hoe (ofschoon enkele zich er wel erg gemakkelijk van af maken) en helaas maar zelden in het waarom.

Ook komt het voor, dat er fouten in zijn blijven staan, en zelfs pertinente onjuistheden, die dan teruggevoerd kunnen worden tot verouderde opvattingen, die onopgemerkt zijn gebleven bij het overnemen uit andere boeken.

Daarom is de verschijning van dit werkje van C. van Duijn Jr ten zeerste toe te juichen. Wat hierin vermeld wordt over de zeer vele stoffen, welke in de fotografie toepassing vinden, getuigt niet alleen van een voortreffelijke up-to-date documentatie, doch ook van een moderne opvatting van de fotografische techniek.

Dit werkje is geen receptenboek zoals wij dat gewend zijn. Na een zeer nuttige, maar kort gehouden inleiding over de chemie in het algemeen, waarin ook tabellen en aanwijzingen voorkomen, die in de practijk niet gemist kunnen worden, volgt een alfabetische opsomming van de verschillende stoffen.

De grote practische bruikbaarheid van dit naslagwerkje ligt hierin, dat het gedrag der verschillende stoffen, in fotografisch opzicht, telkenmale zo uitvoerig wordt gegeven. Hoe vaak komt het niet voor, dat wij moeilijkheden ondervinden met een bepaalde ontwikkelaar, bepaalde filmsoorten, en bijv. de oorzaak van een dichroïtische sluier of het uitblijven van de harding van de gelatine ondanks de toepassing van een algemeen daarvoor aanbevolen stof, niet kunnen verklaren.

Er moet ergens een fout gemaakt zijn uit onwetendheid, maar welke? Het is dan voldoende, de betrokken stof in dit werkje na te slaan, om al spoedig in te zien, op welke manier de natuurwetten werden overtreden.

Vaak kan men ongestraft een toevallig niet voorradige stof vervangen door een nauw daaraan verwante. Hier wordt niet alleen aangegeven, welke vervangende stoffen kunnen worden gebruikt, en hoe, maar — en dit is zeer belangrijk — er wordt ook gewaarschuwd, als dat onder bepaalde omstandigheden niet kan, en verklaard waarom niet.

Voor allen, die belangstelling hebben voor de samenstelling en het gedrag hunner fotografische baden zal de lezing van dit

boekje boeiend blijken. Het ongelooflijk vele feitenmateriaal, hierin verzameld, geeft zoveel nieuwe gezichtspunten, verklaart zoveel vroeger ervaren moeilijkheden en mislukkingen, dat men met steeds groeiende belangstelling al die vele stoffen de revue ziet passeren.
De auteur gebruikt de moderne schrijfwijze voor de stofbenamingen, sommigen zullen daaraan nog even moeten wennen.
Wij kunnen dit zeer uitvoerig gedocumenteerde deel van deze Fotografische Bibliotheek in elk opzicht ten zeerste aanbevelen. Een ieder die het serieus meent met de fotografie zal er veel plezier van hebben.

v. d. B.

77.024.1

Jan Stokvis, *Retoucheren*, het verantwoord aanbrengen van verbeteringen aan negatief en positief. 113 bladzijden tekst en vele illustraties, 14½ × 21 cm, halflinnen band in stofomslag *f* 5,90. Uitgave H. L. Smit & Zn, Hengelo 1950 (Fotografische Bibliotheek).

„....Als ik zijn potloden zie, weet ik het al. Prachtige zuiggave lange punten haalde die jongen uit zijn zak". Aldus Jan Stokvis ergens in deze uit het vakmanshart geschreven handleiding voor de fotografische retouche. Het tekent hem: liefde voor zijn gereedschap en liefde voor zijn vak.
Stokvis zegt in de aanvang, dat hij lang geaarzeld heeft, voor hij aan dit boek begon; het schrijven ligt hem niet zo best als het *doen*. Maar als we hem in die logisch opeenvolgende hoofdstukken aanhoren, dan valt dat schrijven van hem best mee. Hij heeft terecht afgezien van een deftige salontaal, hier en daar is 't beslist vak-jargon, bijv. als hij vertelt, niet te schromen met het mes een stuk van iemands oor af te nemen, en dan natuurlijk bedoelt met het schaafmes op een negatief, maar intussen weet hij ons de dingen maar haarfijn en recht uit de practijk te vertellen.
Geen onderdeel wordt overgeslagen en vooral zijn aanwijzingen en recepten bij de positiefretouche, ook voor glanzend papier, zijn zeer belangrijk. De mogelijkheden voor retouche op kleinbeeldnegatieven zullen eveneens velen interesseren.
Dit boek is geschreven ter ondersteuning van de retouchelessen, die de heer Stokvis geeft aan de Nederlandse Fotovakschool. Het getuigt van een brede blik, dat dit boek voor iedereen beschikbaar is. Het is een complete retouchecursus, en een ieder, die de schrijver aandachtig volgt bij zijn gezellige uiteenzettingen en aanhalingen uit de practijk, heeft het in zijn macht, de retouche, de negatieve en de positieve, geheel meester te worden. Wat dat voor vele amateurs betekent behoeven wij hier niet uiteen te zetten, te meer niet omdat zij zullen ervaren, dat er geen geheimpjes werden achtergehouden.
De verschijning van dit boek over retouche moet dan ook van harte worden toegejuicht.

v. W.

IN ENKELE REGELS

Van half Juli tot begin Augustus rekent de redactie van FOTO op zeer mooi weer, want op vacantie. Wilt U er rekening mee houden, dat correspondentie in die tijd dus slechts vertraagd beantwoord kan worden, want we stellen ons voor, volstrekt onvindbaar onder te duiken . . . ergens. Dat zal ons dan weer de gewenste energie geven, om na 5 Augustus Uw vragen als altijd nauwkeurig en goed te beantwoorden.

Reeds enige malen hebben wij aandacht gegeven aan het interessante Du Pont Varigam papier, het bromide, dat wij elke gewenste gradatie kunnen geven naar gelang van het gebruikte kleurfilter voor de vergrotingslens. Daar ons vaak is gebleken, dat men maar al te gaarne op dit papier zou werken (men heeft immers maar een pak papier te kopen, onverschillig voor welke negatieven) maar opzag tegen de prijs van de filters, achten wij het van belang, mede te delen dat deze filters nu aanzienlijk in prijs zijn verlaagd.

Een vraag aan de goede werkers

Uw redacteur is bezig de laatste hand te leggen aan een tweetal boekjes in de FOTO-serie. Zij behandelen de Compositie en de Visie. De boekjes in deze serie mogen gerust een der effectiefste middelen genoemd worden, waarmee een nieuwe generatie van serieuze amateurs wordt opgekweekt. Zij vinden hun weg naar duizenden mensen, die nog alles te leren hebben van de fotografie.
Onze vraag is nu deze: *wie wil enige foto's beschikbaar stellen* (landschap, portret, stad, stilleven, elk onderwerp is goed) die dan in deze boekjes met naamvermelding mogen worden gereproduceerd, en die als voorbeeld mogen gelden van *goede compositie*. Driehoekswerking, diagonaalrhythme, de S-bocht, de ellipsopbouw, kortom al die dingen, waar men op de clubavonden zo gaarne op wijst.
Stuurt U die foto's dan toe aan D. Helfferich, Telgen 8, Hengelo. Ze behoeven niet groot te zijn, 13 × 18 is desnoods al voldoende.
Ook foto's met een originele opvatting, met een raak moment, kortom, met een interessante visie, zijn zeer welkom.
Wordt een foto gereproduceerd, dan ontvangt U natuurlijk t. z. t. een bewijsexemplaar van het betrokken deeltje. (U zult dan bemerken, dat dit boekje ook gevorderden nog iets te zeggen heeft).
Bij voorbaat al hartelijk dank voor Uw medewerking. De foto's worden uiterlijk 15 Sept. a.s. weer teruggezonden, of eerder indien dit speciaal gewenst wordt.

D. H.

De firma Hijmans heeft in samenwerking met de firma Vena een wedstrijd uitgeschreven, waarbij uitsluitend met de Venaretcamera gemaakte foto's kunnen mededingen.
Als belangrijkste prijzen kunnen genoemd worden een Solexrijwiel met hulpmotor, een reflexcamera 6 × 6, een dames- of herenrijwiel merk Fongers, of de tegenwaarde van deze artikelen in foto-artikelen, en 2 prijzen van *f* 100,—, 5 van *f* 50,— en 5 van *f* 10,—, te leveren in foto-artikelen. Sluitingsdatum: 30 Augustus a.s..
Wat zal er ge-Venaret worden om te kunnen Solexen! Alle inlichtingen verstrekt Uw fotohandelaar.

Door de Amateur Fotografenvereniging Assen en de Provinciale Drentse Vereniging voor Vreemdelingenverkeer aldaar is een fotowedstrijd georganiseerd voor beginners en gevorderden. De voorwaarden voor deelneming zijn soepel en de prijzen zijn aantrekkelijk (o.a. fotografisch materiaal). De inzendingstermijn sluit op 16 Sept. a.s..
Laat dit een opwekking zijn voor velen, zich in het practische Drentse landschap te verdiepen. Alle inlichtingen worden gaarne verstrekt door E. Spieker, Bosstraat 62, Assen (secretaris A.F.V. Assen).

Op Dinsdag 1 Augustus van 14—14,15 uur houdt J. de Heer Lzn een *radiocauserie* voor de Avro-microfoon over het onderwerp *Beter Fotograferen*. Luistert U dan ook?

Op 28 Juni j.l. overleed te Bad Reckenhall iemand, wiens naam een begrip is geworden: Jos. A. Schneider. Hij was de stuwkracht van de firma Jos. Schneider & Co, en de groei en bloei van de Optische Werke-Kreuznach was zijn levenswerk.

77.023.415

Waarom fijne-korrel-ontwikkelaars anders zijn

Indien U in het koude jaargetijde over een lange open weg moet gaan met een dikke wollen winterjas aan, en het gaat flink regenen, dan zal het een heel poosje duren, voordat die jas ook aan de binnenkant nat wordt. Van buiten is het gauw gebeurd, maar het door de stof heen dringen van het water vergt meer tijd. Als daarna het weer opklaart, en U maar steeds moet doorgaan, duurt het weer lang, voordat de jas droog is, want het water moet weer eerst terug naar de oppervlakte, voordat het daar kan verdampen. Iets dergelijks gebeurt in een gelatinelaag, die aan één kant in aanraking is met ontwikkelaar.
Aan de oppervlakte geschiedt de ontwikkeling vlug genoeg, maar hoe dieper we komen, hoe moeilijker de ontwikkeling plaats vindt. Natuurlijk dringt die ontwikkelaar door het gelatineweefsel heen, maar al spoedig komt hij broomzilverdeeltjes tegen, die ontwikkeld kunnen worden. Dat gebeurt dan en daarbij verandert ook de ontwikkelstof, *en is niet langer een ontwikkelstof meer*. Alleen als aan de oppervlakte de ontwikkeling heel ver gevorderd is, en daar practisch niets meer te ontwikkelen valt, krijgt de daar onder liggende laag een kans, enz.. Nu krijgt een negatief pas kracht, dekking, contrast, als ook de diepere lagen ontwikkeld zijn. Dat betekent dus, dat de oppervlaktelagen volledig en lang hun beurt hebben gehad, en de vorige keer hebben wij verteld, dat juist hierdoor de korrel uitgroeit tot rare grove gewassen.
Wat doen we daartegen? Korter ontwikkelen? Dan is het negatief te dun en krachtloos. Dat is dus geen oplossing.

Wel, zeiden de heren met de knappe koppen, als we nu eens iets verzonnen, waardoor die broomzilverkorrels tegelijk van binnen uit holgevreten werden, dan valt er op een bepaald ogenblik niets meer te ontwikkelen door gebrek aan broomzilver, en houdt het daar op. Als de stof, die dat doet, eveneens in de oplossing zit, kan hij even gemakkelijk als de ontwikkelstof bij die oppervlaktelagen komen, doet daar zijn werk óók het eerst en stopt de ontwikkeling op een bepaald moment. De ontwikkelstoffen gaan dan vanzelf aan die laag voorbij, daar valt niets meer voor hen te doen, en ze beginnen hun werk in een volgend, dieper gelegen gedeelte. Maar die wegnemende stof komt mee, en zodra daar de zaak bekeken is, gaan ze weer een trapje dieper.
Op die wijze krijgen we toch een ontwikkeling die de diepte in gaat, maar in de bovenlagen kunnen de klonters toch niet meer gaan groeien.
Men zocht dus onder de stoffen, die broomzilver oplossen, en probeerde de zaak in een goede verhouding te brengen. Want de ontwikkelaar kan alleen een zwart zilverbeeld vormen (ons negatief) als hij belicht broomzilver voorgezet krijgt, en de oplossende stof kaapt het voor zijn neus weg. De ontwikkelstof moet het juist winnen van de ander.

Welke broomzilver oplossende stoffen hebben wij al zo? Een is U wellbekend, bv fixeerzout, natriumthiosulfaat. Maar die gebruiken we niet graag, want als die in ontwikkelaar terecht komt, krijgen we maar al te vaak een gele verkleuring (dichroitische sluier). Een andere, die ook wat oplossend werkt, kent U eveneens heel goed, maar daarvan zoudt U dat nooit gedacht hebben: natriumsulfiet. Ja, die zit in vrijwel elke ontwikkelaar. En die lost het broomzilver ook een beetje op. Maar hij doet dat pas merkbaar, als er erg veel van aanwezig is.
Een derde stof, die oplossend werkt, is rhodaankali, kaliumsulfocyanide, kaliumthiocyanaat, hij heeft nog al een paar namen.
Op de laboratoria der grote fabrieken heeft men nu, uitgaande van de hierboven ontwikkelde gedachte, ontwikkelaars ontworpen, waarin de ene helft het broomzilver ontwikkelt, en het in de wedloop nog net wint van de andere helft, die het broomzilver wegneemt, oplost en dus aan de ontwikkeling onttrekt.
Kijk nu eens naar het tabelletje, dat hieronder staat.

Die eerste, een normale tankontwikkelaar, geeft brillante negatieven, maar tevens een grovere korrel in vergelijking tot de andere twee. Er zitten maar kleine hoeveelheden ontwikkelstof in (metol en hydrochinon), en weinig sulfiet. Verder soda (natriumcarbonaat), en door deze laatste worden de ontwikkelstoffen flink geactiveerd, omdat soda vrij sterk alkalisch reageert. Die D 76, er naast, heeft wat meer ontwikkelstoffen, en als activator borax. Nu reageert borax veel zwakker alkalisch dan soda, dus de ontwikkelstoffen doen het wat kalmer aan. Let nu eens op die véél groter hoeveelheid natriumsulfiet. Terwijl de ontwikkelstoffen hun werk kalmpjes gaan doen, gaat het sulfiet aan het oplossen. Resultaat: een veel fijner korrel in vrijwel dezelfde ontwikkeltijd als bij die eerste. Het negatief is wat minder brillant bij de D 76, maar nog behoorlijk krachtig.
En nu nummero drie, de DK 20. Weer die grote dosis sulfiet, wat meer metol, maar geen hydrochinon meer; als activerende alkalische stof Kodalk (natriummetaboraat), dat in zijn „sterkte" ligt tussen soda en borax in, en dan die oplossende stof kaliumrhodanide. Die, samen met het sulfiet, doet het werk veel grondiger dan in de D 76, vandaar ook een wat krachtiger activator (Kodalk). Resultaat: een zeer fijne korrel in eenzelfde ontwikkeltijd, wel een dunner negatief dan met de D 76, maar toch heel mooi gedekt.

Stoffen	Normale tankontwikkelaar, ontw.tijd 12 minuten	D 76, ontwikkelaar voor fijnere korrel ontw.tijd 15 min	DK 20, echte fijne-korrel-ontwikk., ontw.tijd 15 min
Metol	1 g	2 g	5 g
Na.sulfiet watervrij	18 g	100 g	100 g
Hydrochinon	2 g	5 g	
Na.carbonaat watervrij	6 g		
Borax		2 g	
Kodalk			2 g
Kaliumrhodanide			1 g
Kaliumbromide	2 g	1,5 g	0,5 g
Water tot	1000 cc	1000 cc	1000 cc

25e Jaargang, Nummer 7, Juli 1950

BONDSNIEUWS

Officieel orgaan
van de Bond van Nederl.
Amateurfotografen Vereen.
Opgericht 11 Maart 1922

Goedgek. Bij Kon. Besluit van 11 Mei 1926 No 57 en 10 April 1935 No 31
Redactie: G. A. W. WAGENAAR, van Neckstraat 14, 's-Gravenhage.
Bondssecretariaat: Dupontplein 5, Amersfoort.

BONDSGELUIDEN

ONZE JAARVERGADERING

Laten wij beginnen met vast te stellen dat ook deze jaarvergadering, in het Berghotel te Amersfoort, evenals dit de laatste jaren telkens het geval was, zeer druk was bezocht. Het is een verblijdend verschijnsel, dat men toch op den duur zijn schroom overwint en mede kennis wil nemen van wat er in het jaar waarvan de jaarvergadering eensdeels het besluit is, door het bondsbestuur is verricht.
Het was jammer, dat de landdag door gebrek aan deelname niet door kon gaan. Het weer zou in alle opzichten medegewerkt hebben en de schitterende omgeving van Amersfoort, gecombineerd met het, tot alles in staat zijnde organisatievermogen van de ontvangende vereniging, zou ons een mooie dag bezorgd hebben. Evenwel moet men in deze tijden erkennen, dat de mensen wat voorzichtiger worden met uitgaven, en dat men liever zijn geld besteedt aan noodzakelijke behoeften.
De landdag werd dus dit jaar opgeborgen bij de wel aangename, maar niet absoluut noodzakelijke dingen. Wij zullen betere tijden moeten afwachten voor we de kans hebben op de verwezenlijking van nieuwe plannen in dit opzicht.
In deze gedachtengang doorredenerend, komen we tot de conclusie, dat een zeer groot aantal verenigingen de noodzaak van het bijwonen der jaarvergadering wel inziet. En inderdaad is dit de juiste opvatting. Niet alleen is deze vergadering op zichzelf nodig, maar ook de aanwezigheid van alle vertegenwoordigers van onze lid-verenigingen.
De moeilijkheid blijft bestaan, dat voor zeer ver afgelegen clubs, de verre reis een bezwaar kan zijn, maar wij hopen, en dit is tevens een goede raad, dat men zich reeds dadelijk aan het begin van het verenigingsjaar voorneemt te gaan, en er dan op de begroting reeds een bedrag voor opzij legt.
Maar wij zijn tevreden in vele opzichten.
In de eerste plaats heerste er weer een geest van verbroedering, een sfeer, die niets te wensen overliet. Het is een prettige ervaring te voelen dat men bereid is het goede te zien en te waarderen, en toch tevens vast te kunnen stellen dat de brandende vraagstukken de volle aandacht en de ernstige bestudering van de aanwezigen hebben en gehad hebben.
Zo is in deze lichte sfeer beslist over het moeilijke punt van de contributie-verhoging.
Er waren twee voorstellen naast dat van het bestuur zelf, die blijk gaven van een grondige bestudering; men had de moeite genomen om te komen met duidelijk geformuleerde en met redenen omklede eigen voorstellen.
Na ernstige bespreking van het voor en tegen daarvan, mede aan de hand van de door het bondsbestuur gegeven prae-adviezen, werd ten slotte het bestuursvoorstel aangenomen, zodat dus de contributieverhoging een feit is geworden.
Nu dus door de gehele vergadering de noodzaak is ingezien van een uitbreiding der geldmiddelen, zullen zeker de penningmeesters der verenigingen niet dralen om het de reeds betaalde contributie aanvullende bedrag, met spoed over te maken aan de bondspenningmeester.
Door het bestuur werd een belangrijke mededeling gedaan in zake de uitgeschreven wedstrijd der Ned. Spoorwegen. Hierbij is door de schuld van het bondsbestuur en als gevolg van een betreurenswaardige oorzaak het mogelijk geworden, dat de wedstrijdbepalingen niet voldoen aan de striktste amateurseisen. Van vakzijde is hiertegen geprotesteerd, en het bestuur heeft zich direct bereid verklaard, hierover met de „bezwaarden" van gedachten te wisselen, en het zo mogelijk daarheen te leiden dat de bezwaren weggenomen worden.
Tot op het ogenblik waarop we dit schrijven, is geheel zonder schuld van het bondsbestuur van deze gedachtenwisseling nog niets gekomen. Het blijft dus: een welwillende afwachtende houding aannemen.

Tekenend voor de steeds toenemende belangstelling in het bondswerk was wel het verzoek uit de vergadering, om de jaarverslagen aan alle verenigingen te zenden. We kunnen ons voorstellen dat men dit in vele verenigingen op prijs zal stellen, al zal de verzoeker voor een ogenblik vergeten hebben dat dit een nieuwe belasting is, gelegd op de toch al overbelaste functionarissen, en dat dit niet onbelangrijke kosten meebrengt. Maar.... hij zal overwogen hebben dat zojuist de contributieverhoging was goedgekeurd!
In elk geval: aan het verzoek wordt voldaan.

Een andere belangrijke kwestie is geweest, dat een verandering in de structuur van de bond in uitzicht wordt gesteld. Dit moet in verband gebracht worden met de grote uitbreiding, waardoor het noodzakelijk wordt een meer gedetailleerd contact met de aangesloten verenigingen te onderhouden.
Dit zal een ernstige studie en een degelijke voorbereiding eisen.

Nog een voornaam punt moest naar voren gebracht worden. Het volgende seizoen zal in plaats van de bekende personele bondswedstrijd, een wedstrijd worden uitgeschreven tussen de verenigingen. Dit is dan eindelijk weer wat het eigenlijk moet zijn en het bestuur was er wel van overtuigd, dat met de nodige goede wil van de verenigingen dit zal moeten slagen.
Er is echter een „maar". De bond wil hiervoor een wisselprijs beschikbaar stellen en daarvoor moet geld gevonden worden. Dit is natuurlijk, nu het voorstel op de vergadering geformuleerd werd, niet begroot. Nog moeilijker wordt het als we in deze wedstrijd billijkheidshalve moeten overgaan tot een klasseindeling, omdat men toch werkelijk bijv. Brunssum niet kan laten wedstrijden tegen de H.F.K. met kans op gelijk succes.
En hoewel spontaan door de heer v. d. Eynde een wisselprijs voor een der klassen werd aangeboden, voor welk sympathiek gebaar hem een ovatie van de vergadering ten deel viel, kunnen we wel zeggen, dat we nog wel enkele moeilijkheden voorzien, die, naar wij hopen, opgelost zullen worden.

De gezamenlijke maaltijd had een feestelijk karakter, zoals dergelijke maaltijden, waar goede vrienden samen aanzitten, plegen te hebben.

Met een apart woord van welkom werd aan het begin der vergadering de aanwezigheid van de ere-voorzitter, de heer Hens, genoemd, evenals die van het erelid, de heer Schaepman, die ondanks zijn gevorderde leeftijd nog steeds van zijn belangstelling blijk blijft geven. De heer Helfferich, redacteur van „FOTO", wiens aanwezigheid als gewoon lid van een aangesloten vereniging, als zodanig geen bijzondere vermelding zou behoeven, komt een woord van waardering toe, dat hij ondanks zijn meer dan bezette tijd, toch de belangen van de amateurfotografie door zijn aanwezigheid heeft willen steunen.
Alles tezamen genomen, een prettige, goed geslaagde vergadering, dank zij de medewerking van alle aanwezigen.

MEER MOGELIJKHEDEN

Weet U dat deze rubriek inderdaad werkt?
Weet U dat er plaatsen in ons land zijn, die nog niet zijn genoemd in deze rubriek en waar men al gezegd heeft: voor we er zelf in staan zullen we zorgen dat we al van onszelf hebben laten horen?
Het secretariaat heeft al een heel lijstje van mensen die zich komen orienteren, en.... we groeien gestadig, er komen langzaam maar zeker meer verenigingen bij, er gaat welhaast geen maand voorbij of we moeten dat melden in de officiële berichten. Dit moet U iets zeggen, en hier zijn dan weer enkele plaatsen waar zeker wel een vereniging kan bestaan:

Harderwijk	± 11500 inw.
Hoorn	± 14500 inw.
Hillegom	± 13500 inw.
Laren	± 11300 inw.
Leerdam	± 10000 inw.

U weet het al. Als U soms ook iets voelt voor het oprichten van een vereniging, neem dan een briefkaart en schrijf even naar ons algemeen secretariaat, Dupontplein 5, Amersfoort.
U zult dan wel even opkijken.

OFFICIËLE BERICHTEN

De personeelsvereniging van de Chemische Fabriek „Naarden" heeft een fotovereniging opgericht, die zich aangesloten heeft bij de bond. De afgekorte naam is „Chefana".
Namen en adressen van functionarissen zijn ons nog niet opgegeven.

De bondspenningmeester dringt er nog eens op aan om de nog verschuldigde AANVULLING op de contributie, zijnde *f* 0,50 per lid per vereniging, zo spoedig mogelijk over te schrijven op het Bondsgiro: No *239664*, ten name van de penningmeester van de B.N.A.F.V. te Heemstede.

In *Lochem* is een fotoclub opgericht en tot de Bond toegetreden. Voorlopig is het correspondentie-adres: J. Topzand, Nieuwstad 42 te Lochem.
Hartelijk welkom in de Bond!

BUITENLANDSE TENTOONSTELLINGEN en/of WEDSTRIJDEN

Voor de volgende tentoonstellingen werden een of meer foto's aangenomen van de daarachter genoemde Nederlandse fotografen:

Thirteenth Annual Salon, Whittier, California.
C. J. J. Schaepman, Zwolle.

The Camera Club of Johannesburg (Second Witwatersrand National Photographic Salon).
C. J. J. Schaepman, Zwolle.

Lucknow International Salon of Photography, Lucknow.
C. J. J. Schaepman, Zwolle.

Cercle Photographique de Charleroi, 8e Salon International.
Mevr. B. Clement—van Loenhoud, Rotterdam;
Mathieu Koch, Roermond;
C. J. J. Schaepman, Zwolle.

II° Salon Anual de Arte Fotografica Internacional, Mendoza.
C. J. J. Schaepman, Zwolle.

Ie Exposiçao Mundial de Arte Fotografica, Rio de Janeiro.
C. A. van Prooyen, Rotterdam;
C. J. J. Schaepman, Zwolle.

Lancaster Photographic Society, Open Exhibition in the Art Gallery, Storey Institute, Lancaster van 16—30 September a.s. Sluiting 19 Augustus a.s., inlichtingen aan bovengenoemd adres.

XXI'e Fotosalon van de Fotoclub „Vooruit", Gent, van 1 tot en met 15 October a.s., sluiting 1 September 1950. Inschrijvingsformulieren aan te vragen bij: Mr. Richard De Smuel, Postbus 49, Gent, België.

Cape of Good Hope International Salon of Photography, Cape Town, van 18—23 September a.s.. Sluiting 31 Augustus a.s.. Inschrijvingsformulieren aan te vragen bij: Cape of Good Hope International Salon, P.O. Box 2431, Cape-Town South Africa.

Een van de medewerkers van de *U.S. Camera Annual* doet via onze Bond een oproep om foto's in te zenden voor het jaarboek 1951, waarvan de samenstelling nu reeds ter hand wordt genomen. Het gaat speciaal om foto's, die opvallen door inhoud, „candid" en reportage-foto's, gemaakt door Europeanen in Europa. De foto's zullen worden gehonoreerd en zij zullen aan de makers worden geretourneerd. Meer dan voorheen is het de bedoeling van de uitgevers om foto's uit Europa in het jaarboek op te nemen.
Bedoelde medewerker, de heer Tom Johnston, heeft daartoe de medewerking ingeroepen van de „Representatives in America of the European Travel Commission", 122 East 42nd Street, New-York, aan welk kantoor dus de foto's gezonden kunnen worden of waaraan verdere inlichtingen kunnen worden gevraagd.
Het jaarboek, de U.S. Camera Annual, is hier te lande voldoende bekend. Voor vooruitstrevende Nederlandse fotografen is dit een prachtige gelegenheid om door middel van dit jaarboek bekendheid te geven aan hun werk.

Binnenkort zal verschijnen een Zuid-Afrikaans Jaarboek „South-African Photogems of the Year", verlucht met circa 50 reproducties van salonfoto's en vele interessante artikelen. Verdere inlichtingen kunnen worden verkregen bij de uitgever: A. D. Bensusan, P.O.Box 9612, Johannesburg. Bestellingen via de boekhandel.

Verdere inlichtingen omtrent buitenlandse aangelegenheden bij het secretariaat van de buitenlandse dienst: J. Akkerman, Nolensstraat 5c, Rotterdam.

AANVULLING SPREKERSLIJST

Ter aanvulling van de sprekerslijst in de Bondshandleiding „Zo organiseert U een fotoclub" zij nog vermeld:
Wim Berssenbrugge, recente reportage in kleurenfotografie, over *Bali*, met op magnetoband vastgelegde muzikale illustratie en commentaar. Vooraf een inleidend woord door de fotograaf, de heer Wim Berssenbrugge.
Honorarium: *f* 35,— per avond, waarbij inbegrepen kosten voor projectoren en geluidsapparatuur.
In het projectiescherm dient plaatselijk te worden voorzien.
Autokosten 15 cent per af te leggen km buiten Den Haag en omgeving en eventueel verblijfkosten voor twee personen.
Dit tarief geldt uitsluitend voor bijeenkomsten van leden en introducé's van fotoclubs.
Waarschijnlijk beschikbaar November of December 1950.
Afspraken met de zaakwaarnemer: de heer A. v. d. Maas, Okkernootstraat 49 te 's-Gravenhage. Telefoon tijdens kantooruren: 183060, toestel 1486.
H. C. W. van Schaik, van Welderenstraat 104 te Nijmegen. Causerie met projectie van kleurendia's over Zwitserland, Frankrijk en de bloembollenvelden.
Geen honorarium. Vergoeding reis- en eventuele verblijfkosten. Eventuele aanvragen te richten aan spreker.
Willen de h.h. secretarissen bovenstaande gegevens overnemen op blz. 47 van de Bondshandleiding?

Tips en nieuws ★

U spoelt Uw trechter vlugger af, door hem met de punt naar boven vast te houden en zó rechtstandig in en uit het water te bewegen. Dit gaat veel sneller dan het water door de trechter te laten lopen.

Wist U dat U gemakkelijk zelf de „knopen" in een filmstrook kunt maken, analoog correxband? Boor in een stukje dik koper o.i.d. een gaatje van 3 mm ⌀ en 2 mm diep. Rond de randen van het gaatje goed en glad af met een vijltje en schuurpapier; dit laatste met polijstpapier te beëindigen. Nu rondt men nog een spijker van 2 mm dikte aan een uiteinde halve-bol-vormig af, polijst ook die oppervlakte glad, en steekt het andere uiteinde in een handvat. Nu legt men de film even binnen haar rand op het gaatje in het stuk koper, verwarmt de spijker matig en drukt hem met de film ertussen in het gaatje. Even met een ander stukje film de juiste temperatuur uitproberen. Het noppen gaat zeer mooi en U hebt spoedig Uw knoopband klaar.

Een zeer verbreid euvel is de lichtere vlek in het midden van het vergrotingsvlak van een vergrotingstoestel. Zelf heb ik jarenlang ellende beleefd met randen-nabelichten en vergrotingstoestellen vergeefs uit elkaar gooien. En een zeer eenvoudig middel is om de lamp even met wat zwarte waterverf met een retouchespuitje te bespuiten. Spuit U direct te veel, dan kunt U de lamp met water afwassen en drogen, en opnieuw spuiten. U spuit natuurlijk alleen een vervloeiende vlek aan de zijde die naar het negatief gekeerd is, en niet de gehele lamp.

W. K. J. VAN DE VELDE

VERSCHENEN:

Naar zulk een boek hebben zovelen jarenlang gezocht. NU IS HET ER!

Jan Stokvis RETOUCHEREN

Werkt U op kleinformaat, en meent U, dat er aan dergelijke kleine negatiefjes niet te retoucheren zou zijn? Stokvis mag zichzelf dan tot de oude garde rekenen en steeds beweren dat het woord en de daad nu aan de jongeren zijn, niettemin hanteert hij de kleinformaatcamera als ieder ander. Hij retoucheert *zeel* op kleinformaatnegatieven, hoewel in beperkte mate, en leert U haarfijn, hoe U gave vergrotingen kunt krijgen.

Studeert U voor het fotografendiploma? Dit boek werd ook geschreven voor de leerlingen van de Vakschool, aan wie Jan Stokvis lessen in retoucheren geeft. Dit boek vormt een afgerond geheel, nl. de gehele negatiefbehandeling en daarnaast de positiefretouche, in het bijzonder op „moeilijke" oppervlakken. Terloops leert U veel over de reproductietechniek.

Bent U amateur? Dan hebt U steeds zitten tobben met die vermaledijde retouche. Nooit hebt U het fijne er van te horen kunnen krijgen. Hier is het boek voor U, geschreven door een der kundigste retoucheurs in ons land, een vakman die U precies vertelt wat U moet doen en hoe U het moet doen. Negatiefretouche, ook van het portret, en vooral ook positiefretouche op Gevalux, onzichtbaar blijvende correcties op glanzende en getinte papieren en moeilijke oppervlakken.

113 bladzijden met een van belangrijke gegevens vervulde tekst, recepten en werkvoorschriften, vele mooie aanschouwelijke illustraties, dat alles in de bekende mooie halflinnen band kon niettemin voor slechts *f* 5,90 beschikbaar gesteld worden. Uitsluitend verkrijgbaar bij Uw boek- of fotohandelaar.

Echt weer zo'n goed boek in de

FOTOGRAFISCHE BIBLIOTHEEK VAN SMIT - HENGELO

Swank-Shot-Studios
Rokin 22 - Amsterdam-C.

vraagt:

Ontvangjuffrouw

niet onder 30 jaar, beschaafde
en goede verkoopster.

INDONESIË

IMPORTEUR TE DJAKARTA
zoekt voor spoedige indiensttreding

een jongeman,

leeftijd ongeveer 25 jaar, volkomen bekend met de handel in fotografische artikelen. Enige kennis van Engels en Boekhouden verplicht.

Brieven onder no F 5905 Bureau „FOTO", Hengelo.

Kunt U

Uw foto's maar niet brillant krijgen?

Delfineren

van Uw lens is het énige middel!

Reeds

5400 objectieven

van alle merken
werden behandeld.

Vraag inlichtingen aan Uw fotohandelaar.

N.V. VERKOOPMAATSCHAPPIJ

„De Oude Delft"

Koornmarkt 49 - DELFT - Tel. 169

OLD DELFT

De allernieuwste prestaties op foto- en kinogebied en een bijzonder uitgebreide keuze in foto-artikelen

FOTO-KINO
CAPI
KALVERSTRAAT 115
AMSTERDAM

Jos Pe
ARNHEM
Telef. 23109

Fotokaarten

KOPA LIJSTENFABRIEK

Markt 14a - Tel. 2536 (K 5430) - WINTERSWIJK

★

Prima kwaliteit en goede verzorging van onze fotolijsten is de basis van onze zaak

Zoekt U iets goeds probeer het dan bij ons
Vraagt reizigersbezoek, zonder enige verplichting

FOTO

Camera's o.a. Kodak Retina I *f* 218.—, Kodak Retina II *f* 525.—. Voigtländer bessa 6×9 *f* 180.—, zelfde met afstandsmeter *f* 446.—. Vito 24×36 mm *f* 210.—. Rolleicord 6×6 *f* 384.— in tas, enz.

Ciné

Camera's Emel 8 mm *f* 277.— in tas. Gic 8 mm *f* 360.— in tas, lens 1,9. Projectoren, schermen en alle Philips projectielampen.

H. C. SCHOONENBERG

Walenburgerweg 26, Rotterdam. Tel. 47737, Giro 133904
ZENDINGEN DOOR HET GEHELE LAND

Wij kunnen U thans
uit voorraad leveren:

REFLECTA II
spiegelreflex 6 x 6 cm met Meritar F 3.5, sluiter van 1/25 – 1/100 sec, in paraattas **f 145,–**

PRAKTICA
spiegelreflex 24 x 36 mm met Zeiss Tessar F 3.5, sluiter van 1/2 – 1/500 sec, in paraattas **f 495,–**

PRAKTICA
spiegelreflex 24 x 36 mm met Zeiss Biotar F 2. – in paraattas **f 650,–**

VRAAGT PROSPECTUS

★

FOKA N.V.
Admiraliteitsstraat 8 abc.
2e Middellandstraat 23
ROTTERDAM
Tel. 22242 - 24422 - 34644

Veilinggebouw „DE VIJZEL"

Keizersgracht 616, Amsterdam, Tel. 37167

FOTO, KINO, FILMS
EN INSTRUMENTEN
kunnen dagelijks bijgevoegd worden.

Magazijngoederen, Winkelinventaris e.a. kunnen ook ter plaatse door ons geveild worden. Vraagt condities.

Makelaar N. C. A. J. Groenendijk, Veilinghouder.

Een professor weet ook niet alles

maar wel, waar hij het vinden kan. U kunt ook niet alles weten en daarom gebeuren er soms zulke rare dingen in Uw fotografische laden. Zoek het op in **FOTOGRAFISCHE CHEMICALIËN** van *C. van Duijn Jr.* Daar staat het in.

Vraag Uw boek- of fotohandelaar om dit boek; het is natuurlijk weer zo'n goede uitgave van SMIT, Hengelo

„METAFO"
IMPORT • EXPORT
H. v. NECK
Taveernelaan 40 - BILTHOVEN
Telefoon K 3402 - 3286

NIET DUURDER WEL BETER

★ EEN METAFO-LIJST ALLEEN VOOR HEN MET SMAAK

„VAGRO" T

Flitslamphouder

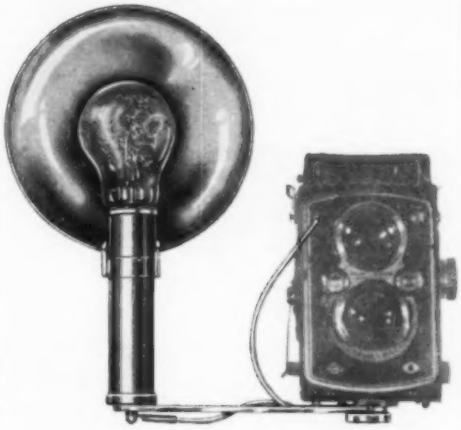

Voordelig in prijs en van prima kwaliteit

Instrumentenfabriek Fa J. H. v. Gelderen

Ph. Willemstraat 28 - Telef. 83132
ROTTERDAM

DE SUPERTECHNA
PRECISIE-CAMERA

voor

Portret
Landschap
Architectuur
Techniek
Wetenschap
Reclame
Criminologie

Vraag Uw fotohandelaar bijzonderheden

N.V. VERKOOPMAATSCHAPPIJ

„De Oude Delft"

Koornmarkt 49 - DELFT - Tel. 169

OLD DELFT

Weer verkrijgbaar:

de onvolprezen

Hauff Pancola fijne-korrel-film

Deze film is beroemd om haar prachtige zachte gradatie.
Zelfs zonder geel filter verkrijgt U een verbluffend juiste weergave van de kleurverhoudingen.

★

Hauff Pancola fijne-korrel-film

heeft een snelheid van 17/10 Din

Leverbaar zijn:

Rolfilms 6×9 en
Leica patronen voor 36 opnamen

Voor prima resultaten gebruikt U altijd *Hauff Pancola!*

★

Alleenvertegenwoordiger voor Nederland:

N.V. Fototechnische Groothandel

ODIN NIJMEGEN

Diax

24 x 36 mm

DE NIEUWE KLEINBEELD-CAMERA

Optiek: SCHNEIDER-XENAR 1:2,8/f=45 mm reflexvrij (coated)
Sluiter: COMPUR-RAPID - B en 1 t/m 1/500 sec.

INGEBOUWDE SYNCHROONAANSLUITING.
FILMTRANSPORT EN SLUITERSPANNING ZIJN GEKOPPELD.

Prijs **f 245,--** verkoop
PARAATTAS **f 19,50** verkoop
AFSTANDSMETER **f 15,50** verkoop

FABRIKAAT: W. VOSS ULM D

Alleenverkoop engros:

HIJMANS' Foto- en Kinogroothandel N.V.
Muzenstraat 37 - DEN HAAG

Rhodaminool

(kleinbeeldontwikkelaar) wordt NU bereid met

CADMIUM-CHLORIDE

Vraagt rechtstreeks prijslijst aan

Dus géén GEELSLUIER meer. Voor 500 cc bad f 1.10; 600 cc f 1.30, grotere hoeveelheden voordeliger

AMALOCO Ferrandweg 12 DEN HAAG

Nooit meer

zult U Uw tentoonstellings- en wedstrijdfoto's kunnen verontschuldigen met de mededeling dat U niet retoucheren kunt, want **RETOUCHEREN** van *Jan Stokvis* is verschenen. Voor slechts *f* 5,90 kunnen in den vervolge al Uw foto's gaaf en fijn afgewerkt zijn.

Vraag Uw boek- of fotohandelaar om dit boek; het is natuurlijk weer zo'n goede uitgave van SMIT, Hengelo

Voor **KLEINBEELD-VERGROTINGEN**

is het aangewezen papier

Leigrano

Een bijzonder mooie oppervlakte met uiterst fijne korrel

LEONAR WERKE **WANDSBECK b/Hamburg**

Vertegenwoordigers:

EERSTE NEDERLANDSCHE FOTOGROOTHANDEL VAN 1868

v/h E. FISCHEL Jr N.V. **AMSTERDAM-C.**

GELDERSCHEKADE 86 – 88 TEL. 45001 – 42834 – 45377

KINAX BABY

KINAX Klapcamera's 6 x 9 cm

Nieuwe prijzen

KINAX BABY
lens Meniscus, sluiter voor tijd/moment, aansluiting voor flash, iris-diafragma . . . . . **f 55,—**

KINAX CADET
lens Anastigmaat f/6.3 coated, sluiter 1/25 – 1/50 – 1/100 sec en tijd, aansluiting voor flash, iris-diafragma . . . . . **f 75,—**

KINAX I
lens Anastigmaat f/4.5 coated, sluiter 1/10 – 1/25 – 1/50 – 1/150 sec en tijd, aansluiting voor flash, iris-diafragma . . . . . **f 95,—**
Idem, met ingebouwde zelfontspanner . . . . . **f 105,—**

KINAX PROVENCE
lens Anastigmaat f/4.5 coated, sluiter 1 – 1/2 – 1/5 – 1/10 – 1/25 – 1/50 – 1/100 – 1/200 – 1/350 sec en tijd, aansluiting voor flash en ingebouwde zelfontspanner, iris-diafragma . . . . . **f 120,—**

KINAX II
lens Anastigmaat f/4.5 coated, sluiter 1 – 1/2 – 1/5 – 1/10 – 1/25 – 1/50 – 1/100 – 1/200 – 1/350 sec en tijd, aansluiting voor flash, ingebouwde zelfontspanner, iris-diafragma, speciale zoeker met parallax-opheffing . . . . . **f 145,—**

SUPER KINAX
als Kinax II, doch met Berthiot f/3.5 coated en Albada-zoeker . . **f 225,—**

FOKA N.V.
Admiraliteitsstraat 8 abc.
2e Middellandstraat 23
ROTTERDAM
Tel. 22242 - 24422 - 34644

Kodak

Retinette,

de nieuwe kleinbeeldcamera

De naam van deze elegante camera wijst er al op, dat zij vele goede eigenschappen met de bekende Kodak „Retina" gemeen heeft.
De Retinette ligt echter in een lagere prijsklasse dan de Retina's, zodat velen deze kans zullen aangrijpen om nu in het bezit te komen van een uitstekende Kodak kleinbeeldcamera.
De Retinette heeft een Ennatar-lens f/4,5 met een brandpuntsafstand van 50 mm en is voorzien van anti-reflexlagen („lumenized").
De sluiter is geschikt voor momentopnamen van 1 tot 1 300 sec, voor tijdopnamen („B"-instelling) en voor gesynchroniseerde flitsopnamen.

UW FOTOHANDELAAR ZAL U DE RETINETTE GAARNE DEMONSTREREN

Prijs f 159.

KODAK N.V. • ANNA PAULOWNASTRAAT 76 • DEN HAAG